



**ALGILANAN ANNE-BABA REDDİ VE SAHTEKÂRLIK FENOMENİ
ARASINDAKİ İLİŞKİDE PSİKOLOJİK UYUMSUZLUĞUN ARACI
ROLÜ**

Asude Sena Muğlu

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

ARALIK, 2022

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren üç (3) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı: Asude Sena

Soyadı: MUĞLU

Bölümü: Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

İmza:

Teslim Tarihi:

TEZİN

Türkçe Adı: Algılanan Anne-Baba Reddi ve Sahtekârlık Fenomeni Arasındaki İlişkide Psikolojik Uyumsuzluğun Aracı Rolü

İngilizce Adı: Relationship Between Perceived Parental Rejection and Impostor Phenomenon: The Mediating Role of Psychological Maladjustment

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Asude Sena MUĞLU

İmza:

JÜRİ ONAY SAYFASI

Asude Sena Muğlu tarafından hazırlanan “Algılanan Anne-Baba Reddi ve Sahtekârlık Fenomeni Arasındaki İlişkide Psikolojik Uyumsuzluğun Aracı Rolü” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Gazi Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Behire Elif KUYUMCU

(Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, Gazi Üniversitesi)

Başkan: Doç. Dr. Safiye SARICI BULUT

(Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, Gazi Üniversitesi)

Üye: Doç. Dr. Davut AYDIN

(Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi)

Tez Savunma Tarihi: 19.12.2022

Bu tezin Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Şaban Çetin

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

TEŞEKKÜR

Beni Kişiler Arası Kabul Red Kuramı ile tanıştıran, daha ileriye gitmem konusunda cesaretlendiren, örnek aldığım sevgili tez hocam Behire Elif KUYUMCU'ya birlikte çalışırken ondan öğrendiklerim için minnettarım. Kendisine bu süreçteki anlayışı ve yol göstericiliği için teşekkür ediyorum. Araştırma konumu paylaştığımda beni önerileri ve ilgisi ile motive eden sevgili Emeritus Prof. Ronald P. ROHNER'a teşekkür ederim. Hem lisans hem de yüksek lisans eğitimimde bana psikolojik danışman olmayı sevdiren hocalarım Prof. Dr. Galip YÜKSEL ve Doç. Dr. Safiye SARICI BULUT hocalarıma teşekkür ederim. Anlayışları ve destekleri için başta Prof. Dr. Refik BALAY, Prof. Dr. Hüseyin ŞİMŞEK, Doç. Dr. Davut AYDIN ve Prof. Dr. Dilek GENÇTANIRIM KURT olmak üzere Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Bilimleri bölümündeki tüm hocalarıma teşekkür ederim. Sabrı, kibarlığı ve bazen sonsuzmuş gibi görünen tatlılığı için Dr. Öğr. Üyesi Umay Bilge BALTACI'ya, en kaygılı ve stresli hallerime tahammül edebildikleri için çok sevgili çalışma arkadaşlarım Arş. Gör. Fatma Cahide ÖZÇELİK, Arş. Gör. Hilal MERT, Arş. Gör. Burak ERKENEKLİ, Arş. Gör. Dildar ÖZASLAN, Arş. Gör. Semra OMAK ve Arş. Gör. Muhammed Mazhar ŞAHİN'e teşekkür ederim. Sevgili arkadaşlarım Fatma Rümeysa YILMAZ'a ve Hazel Çetin'e destekleri için teşekkür ederim. Anne ve babama, ablam Elif'e, kardeşlerim Bilge, Çağrı ve Ahsen'e hep yanımda oldukları için teşekkür ederim.

Son olarak, başta kendim olmak üzere tüm erteleyicilere kaygılarıyla çok geç olmadan yüzleşebilmelerini diliyorum. Birazcık geç olabilir, onun çok bir sakıncası yok elbette.

ALGILANAN ANNE-BABA REDDİ VE SAHTEKÂRLIK FENOMENİ ARASINDAKİ İLİŞKİDE PSİKOLOJİK UYUMSUZLUĞUN ARACI ROLÜ

(Yüksek Lisans Tezi)

Asude Sena Muğlu

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

Aralık 2022

ÖZ

Kişiler Arası Kabul-Red Kuramına dayanan bu çalışma, üniversite öğrencilerinin algılanan anne-baba reddi ile sahtekâr fenomeni düzeyleri arasındaki ilişkide psikolojik uyumsuzluğun aracı rolünü incelemektedir. Araştırma grubunu Türkiye'de bir devlet üniversitesinde öğrenim gören farklı bölümlerde öğrenim gören 782 (543 kadın, 239 erkek) lisans öğrencisi oluşturmuştur. Veriler Kişisel Bilgi Formu, Kişilik Değerlendirme Ölçeği Kısa Formu, Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği Anne ve Baba Kısa Formu ve Clance Sahtekârlık Fenomeni Ölçeği ile toplanmıştır. Verilerin analizi için Bağımsız Örneklem T-Testi, Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu ve psikolojik uyumsuzluğun aracı rolünü incelemek amacıyla Process Macro eklentisi kullanılarak aracı değişken analizi yapılmıştır. Yapılan analizler sonucunda; çalışma grubunun düşük düzeyde ebeveyn reddi algıladıkları, düşük psikolojik uyumsuzluk ve orta seviyede sahtekârlık deneyimi bildirdikleri görülmüştür. Çalışma grubunun tamamında baba reddi anne reddine nispeten daha fazla rapor edilmektedir. Korelasyon analizi sonucunda sahtekârlık puanları ile algılanan ebeveyn reddi

ve psikolojik uyumsuzluk arasında pozitif ve anlamlı ilişki bulunmuştur. Çalışma grubunun tamamı için uygulanan aracılık analizinde algılanan anne ve baba reddi ile sahtekârlık fenomeni arasındaki ilişkide psikolojik uyumsuzluğun kısmi aracı rolü olduğu görülmektedir. Buna ek olarak aracılık analizi erkekler ve kadınlar için ayrı gerçekleştirildiğinde psikolojik uyumsuzluk erkeklerde algılanan anne-baba reddi ile sahtekârlık fenomeni arasındaki ilişkide tam aracılık etmekte; kadınlar için psikolojik uyumsuzluğun kısmi aracılık rolü devam etmektedir. Sonuçlar, algılanan ebeveyn reddinin, sahtekârlık fenomeninin gelişimine zemin hazırlayan faktörlerden biri olduğunu göstererek, fenomenin etiyojisine ışık tutmaktadır.



Anahtar Kelimeler: algılanan anne reddi, algılanan baba reddi, psikolojik uyumsuzluk, sahtekarlık fenomeni.

Sayfa Adedi: xvi+139

Danışman: Doç.Dr. Behire Elif KUYUMCU

**RELATIONSHIP BETWEEN PERCEIVED PARENTAL REJECTION
AND IMPOSTOR PHENOMENON: THE MEDIATING ROLE OF
PSYCHOLOGICAL MALADJUSTMENT**

(M.S. Thesis)

Asude Sena Muğlu

GAZI UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

December 2022

ABSTRACT

Based on Interpersonal Acceptance-Rejection Theory (IPARTheory), this study assessed the mediating role of psychological maladjustment in the relationship between Turkish undergraduate students' perceived parental (both maternal and paternal) rejection and impostor phenomenon. The research group consisted of 782 undergraduate students from different departments attending a state university in Turkey who were reached with the convenience sampling method (543 female; 239 male). The Personal Information Form, Parental Acceptance-Rejection Questionnaire: Adult Version Short Form, the Personality Assessment Questionnaire, and Clance Impostor Phenomenon Scale were used. The data were analyzed with Independent Sample t-test, Pearson Correlation, and Mediation analysis was performed in SPSS Process Macro. As a result of the study; perceived rejection levels and psychological maladjustment were found low in the study group and they reported a moderate impostor phenomenon experience. Paternal rejection was reported relatively more often than maternal rejection in the entire study group. Results also showed that the impostor phenomenon was positively correlated with perceived parental rejection and psychological

maladjustment. In addition, psychological maladjustment partially mediated the relationship between parental rejection (both maternal and paternal) and the impostor phenomenon. When this analysis is conducted separately for gender, psychological maladjustment fully mediated the relationship between perceived parental rejection and the impostor phenomenon for men. However, psychological maladjustment partially mediated the relationship for women. Results shed light on the etiology of the impostor phenomenon by showing that perceived parental rejection is one of the factors that predisposed the development of the impostor phenomenon.



Keywords: perceived maternal rejection, perceived paternal rejection, psychological maladjustment, impostor phenomenon.

Number of Pages: xvi+139

Supervisor: Assoc. Prof. Behire Elif KUYUMCU

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI ve TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZ	v
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xiv
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xv
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	xvi
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	8
1.3. Araştırmanın Önemi	8
1.4. Varsayımlar	10
1.5. Sınırlılıklar.....	10
1.6. Tanımlar	11
BÖLÜM II	13
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	13
2.1. Sahtekârlık Fenomeni	13
2.1.1. Sahtekârlık Döngüsü.....	17

2.1.2. Sahtekârlık Fenomeninin İsimlendirilmesindeki Tartışmalar	20
2.2. Sahtekârlık Fenomeninin Etiyolojisi	22
2.2.1. Sahtekârlık Fenomeni ve Cinsiyetin Rolü	23
2.2.2. Sahtekârlık Fenomeni ve Kişilik Özellikleri	25
2.2.3. Sahtekârlık Fenomeni ve Toplum.....	26
2.2.4. Sahtekârlık Fenomeni ve Aile	27
2.3. Kişiler Arası Kabul Red Kuramı	29
2.3.1. Ebeveynliğin Sıcaklık Boyutu	31
2.3.2. Ebeveynliğin Kontrol Boyutu	34
2.3.3. Psikolojik Uyumsuzluk	35
2.4. Kişiler Arası Kabul Red Kuramında Alt Kuramlar	36
2.4.1. Kişilik Alt Kuramı.....	38
2.4.1.1. <i>Bağımlılık ve Savunucu Bağımsızlık</i>	39
2.4.1.2. <i>Duygusal Dengesizlik/Tutarlılık</i>	40
2.4.1.3. <i>Duygusal Duyarsızlık</i>	41
2.4.1.4. <i>Öz saygı</i>	41
2.4.1.5. <i>Öz Yeterlilik</i>	42
2.4.1.6. <i>Düşmanlık ve Saldırganlık</i>	43
2.4.1.7. <i>Olumsuz Dünya Görüşü</i>	44
2.5. Ebeveyn Kabul-Reddi ve Sahtekârlık Fenomeni	45
2.6. Sahtekârlık Fenomeni ve Psikolojik Uyumsuzluk.....	46
BÖLÜM III.....	47
YÖNTEM	47
3.1. Araştırmanın Modeli.....	47

3.2. Çalışma Grubu	48
3.3. Veri Toplama Araçları	50
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu	50
3.3.2. Clance Sahtekâr Fenomeni Ölçeği (CSFÖ)	50
3.3.3. Ebeveyn Kabul – Red Ölçeği Yetişkin Kısa Form (EKRÖ)	52
3.3.4. Kişilik Değerlendirme Ölçeği (Kısa Form) (KİDÖ)	53
3.4. İşlem	55
3.4.1. Verilerin Toplanması	55
3.4.2. Analiz	56
BÖLÜM IV	58
BULGULAR	58
3.1. Değişkenlerin Cinsiyete İlişkin Farklılıklarının İncelenmesine İlişkin Bulgular .	58
3.2. Algılanan Anne Reddi, Algılanan Baba Reddi, Psikolojik Uyumsuzluk ve Sahtekârlık Fenomeni Değişkenlerinin Arasındaki İlişkilere Yönelik Bulgular	59
3.3. Aracılık Analizi Bulguları	61
3.3.1. Algılanan Anne Reddi ile Sahtekârlık Fenomeni Arasındaki İlişkide Psikolojik Uyumun Aracı Etkisi	62
3.3.2. Algılanan Baba Reddi ile Sahtekârlık Fenomeni Arasındaki İlişkide Psikolojik Uyumun Aracı Etkisi	64
3.3.3. Kadınlar İçin Algılanan Anne Reddi ile Sahtekârlık Fenomeni Arasındaki İlişkide Psikolojik Uyumun Aracı Etkisi	66
3.3.4. Erkekler İçin Algılanan Anne Reddi ile Sahtekârlık Fenomeni Arasındaki İlişkide Psikolojik Uyumun Aracı Etkisi	68
3.3.5. Kadınlar İçin Algılanan Baba Reddi ile Sahtekârlık Fenomeni Arasındaki İlişkide Psikolojik Uyumun Aracı Etkisi	69

3.3.5. Erkekler İçin Algılanan Baba Reddi ile Sahtekârlık Fenomeni Arasındaki İlişkide Psikolojik Uyumun Aracı Etkisi.....	70
BÖLÜM V	72
TARTIŞMA.....	72
4.1. Temel Değişkenlere İlişkin t testi Sonuçlarının Değerlendirilmesi.....	72
4.2. Temel Değişkenler Arasındaki İlişkilerin Değerlendirilmesi.....	76
4.3. Sahtekârlık Fenomeni Üzerinde Algılanan Anne Reddinin Doğrudan ve Psikolojik Uyumsuzluk Üzerinden Dolaylı Etkileri	77
4.4. Sahtekârlık Fenomeni Üzerinde Algılanan Baba Reddinin Doğrudan ve Psikolojik Uyumsuzluk Üzerinden Dolaylı Etkileri	81
4.5. Cinsiyete Göre Aracılık Analizi Sonuçlarının Değerlendirilmesi	84
4.6. Genel Değerlendirme.....	85
BÖLÜM VI.....	89
SONUÇ VE ÖNERİLER	89
6.1. Sonuçlar	89
6.2. Öneriler.....	91
6.2.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler	92
6.2.2. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler.....	94
KAYNAKLAR	96
EKLER	129
EK 1. Bilgilendirilmiş Onam Formu	130
EK 2. Kişisel Bilgi Formu	131
EK 3. Clance Sahtekâr Fenomeni Ölçeği	132
EK 4. Yetişkin EKRÖ: Anne (Kısa Form)	133
EK 5. Yetişkin EKRÖ: Baba (Kısa Form)	134
EK 6. Yetişkin Kişilik Değerlendirme Ölçeği (KİDÖ) (Kısa Form).....	135
EK 7. Clance Sahtekârlık Ölçeği Kullanım İzni	136
EK 8. Yetişkin EKRÖ ve Yetişkin KİDÖ Kısa Formlarının Kullanım İzni	137

EK 9. Etik Kurul İzni.....	139
-----------------------------------	------------



TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri	49
Tablo 2. Değişkenlerin cinsiyete ilişkin farklılıklarının incelenmesi.....	58
Tablo 3. Temel değişkenler arasındaki ilişkiler.....	60
Tablo 4. Cinsiyete göre temel değişkenler arasındaki ilişkiler	61
Tablo 5. Çalışma grubunun tamamı için algılanan anne reddi ile sahtekârlık fenomeni arasındaki ilişkide psikolojik uyumun aracı etkisi.....	63
Tablo 6. Çalışma grubunun tamamı için algılanan baba reddi ile sahtekârlık fenomeni arasındaki ilişkide psikolojik uyumun aracı etkisi	65
Tablo 7. Kadınlar İçin Algılanan Anne Reddi ile Sahtekârlık Fenomeni Arasındaki İlişkide Psikolojik Uyumun Aracı Etkisi	67
Tablo 8. Erkekler İçin Algılanan Anne Reddi ile Sahtekârlık Fenomeni Arasındaki İlişkide Psikolojik Uyumun Aracı Etkisi	68
Tablo 9. Kadınlar İçin Algılanan Baba Reddi ile Sahtekârlık Fenomeni Arasındaki İlişkide Psikolojik Uyumun Aracı Etkisi	70
Tablo 10. Erkekler İçin Algılanan Baba Reddi ile Sahtekârlık Fenomeni Arasındaki İlişkide Psikolojik Uyumun Aracı Etkisi	71

ŞEKİLLER LİSTESİ

<i>Şekil 1.</i> Sahtekârlık fenomeninde bireyin algısı ve gerçeklik.....	14
<i>Şekil 2.</i> Sakulku ve Alexander (2010) tarafından Clance'e (1985)'in tanımına dayanarak hazırlanan sahtekâr döngüsü diyagramı..	19
<i>Şekil 3.</i> Algılanan anne-baba reddi ile sahtekârlık fenomeni arasındaki ilişkide psikolojik uyumsuzluğun aracı rolü	48
<i>Şekil 4.</i> Algılanan anne reddi ile sahtekârlık fenomeni arasındaki ilişkide psikolojik uyumsuzluğun aracı rolü	64
<i>Şekil 5</i> Algılanan baba reddi ile sahtekârlık fenomeni arasındaki ilişkide psikolojik uyumsuzluğun aracı rolü	66

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

EKAR Ebeveyn Kabul Reddi Kuramı

KİDÖ Kişilik Değerlendirme Ölçeği

CSFÖ Clance Sahtekâr Fenomeni Ölçeği

SF Sahtekârlık Fenomeni

PU Psikolojik Uyumsuzluk

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde problem durumu, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, sayıtlar, sınırlılıklar ve tanımlar hakkında bilgi verilmektedir.

1.1. Problem Durumu

Modern toplumlarda birey, eğitim ve kariyer hayatı boyunca sürekli olarak değerlendirilmektedir. Bazı bireyler bu süreçte ortaya çıkan kaygıyla başa çıkabilmek için kendini sabotaj, savunmacı olumsuzluk ve erteleme gibi stratejiler geliştirmektedirler (Oleson, Poehlmann, Yost, Lynch ve Arkin, 2000). Bu stratejilerin ortak noktası başarısızlık olasılığını ve benlik saygısına yönelik tehditleri azaltmaktır (Norem ve Kantor, 1986). Yetersizlik ve başarısızlığa ilişkin kaygı verici düşüncelerle başa çıkmak için geliştirildiği düşünülen stratejilerden biri de sahtekârlık fenomenidir (Oleson vd., 2000)

Sahtekârlık fenomeni, bir kişinin -sergilediği başarı, yeterlilik ve yeteneğe rağmen- görüldüğü kadar yeterli olmadığına ilişkin inancı sonucu yaşadığı psikolojik deneyimdir (Clance ve Imes, 1978; Harvey ve Katz, 1985). Clance ve Imes'in (1978) klinik gözlemleri sonucu ortaya atılan kavramın kendine özgü bir yapısı olduğu yapılan ilişkisel araştırmalar

ile desteklenmiştir (Bravata vd., 2020; Caselman, Self ve Self, 2006). Başlarda yüksek başarı gösteren kadınlarda yaygın bir olduğu düşünülse de (Clance ve Imes, 1978), sonraki çalışmalarda sahtekâr gibi hissetmenin cinsiyete ya da aşırı başarıya özgü bir durum olmadığı vurgulanmaktadır (Harvey ve Katz, 1985). Dolayısıyla sahtekârlık fenomeninin tüm kültür ve etnik kökenlerde deneyimlenebilen evrensel bir olgu olduğu düşünülmektedir (Lebowitz, 2016). Lane'in (2015) gömülü teori çalışmasında sahtekârlık deneyimi “yeterliliğe ilişkin kanıtları geçersiz sayma ve kendinden şüphe duyma” şeklinde ifade edilmiştir. Sahtekârlık olgusuna sahip kişiler dışsal ölçütlere göre başarılı olarak sayılmalarına rağmen kendi içselleştirilmiş standartlarına göre başarılarını önemsiz görme eğilimindedirler.

Sahtekârlık fenomeni, düşük ve yüksek puan aralığının bulunduğu bir süreklilik üzerinde değerlendirilmektedir (Holmes, Kertay, Adamson, Holland ve Clance, 1993). Yüksek düzeyde sahtekârlık deneyimleyen bireyler sınavlarda kazandıkları derecelere, otoriteden aldıkları onay ve kabule rağmen, içsel bir başarı duygusu yaşayamamaktadırlar. Bu bireyler başarılarını şans, zamanlama, kişisel çekicilik gibi dışsal faktörlere atfederek yetersizlik duygularını sürdürmektedir. Takdir görme, onay ve kabul alma, yüksek puanlar elde etme gibi somut kanıtlar bireylerin yeteneklerine olan güvenlerini artırmamakta, aksine bir dahaki sefere aynı başarıyı sergileyemeyerek “şapkalarının düşeceğine” ilişkin korkuyu tetiklemektedir (Clance ve O'toole, 1987; Langford ve Clance, 1993). Sahtekârlık hislerinin yarattığı psikolojik baskının bireylerin yaşam kalitesini düşürüp; kaygı (Oriel, Plane ve Mundt, 2004) ve psikolojik strese (Wang, Sheveleva ve Permyakova, 2019) daha eğilimli hale getirdiği bilinmektedir. Bunun yanı sıra yüksek sahtekârlık deneyimleyen bazı bireyler bir görevi yerine getirmek için gereğinden fazla çalışarak ya da kendini sabote ederek yetersizlik ve düşük öz değer algılarını telafi etmeye çalışabilirler (Oleson vd., 2000). Bu durum bazı kariyer fırsatlarını kaçırma (Neureiter ve Traut-Mattausch, 2016), düşük mesleki doyum (Hutchins, Penney ve Sublet, 2018) ve tükenmişlik hisleri (Crawford, Shanine,

Whitman ve Kacmar, 2016) ile sonuçlanabilmektedir. Sonuç olarak sahtekârlık olgusunun bireyin hayatında olumsuz bir takım sonuçlarla ilişkili olduğu söylenebilir.

Sahtekârlık fenomeninin etiyolojisine ilişkin araştırmalar sıklıkla aile ortamı ve ebeveyn ilişkilerini işaret etmektedir. Clance ve Imes (1978) klinik gözlemlerine dayanarak çocuğun yetersiz bulunduğu, mükemmeliyetçi beklentilerin, başarı hakkında yüksek standartların belirlendiği ailelerin sahtekârlık duygularına zemin hazırladığını öne sürmüşlerdir. Gibson-Beverly ve Schwartz (2008), özellikle de bağlanmanın sahtekârlık olgusunu yordadığı sonucuna ulaşmışlardır. Bu çalışma, başarıları içselleştirememenin erken dönemdeki olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi deneyiminden kaynaklanabileceğini ortaya koymuştur. İlişkisel araştırmalar, ebeveyni tarafından yalnızca belirli davranışlarının onaylandığı, deneyimlerinin desteklenmediği ve yoğun çatışmaların yaşandığı bir aile ortamında büyüyen yetişkinlerin bireyin sahtekârlık deneyimine daha yatkın olduğunu ortaya koymaktadır (Bussotti, 1990, aktaran Langford ve Clance, 1993). Sahtekârlık olgusunu aile ortamı açısından inceleyen araştırmalarda ebeveynin aşırı koruyuculuğunun yetişkinlikte yüksek sahtekârlık puanları ile ilişkili olduğu (Sonnak ve Towell, 2001; Yaffe, 2021) ebeveyn bakımı ve sıcaklığının ise sahtekârlık duygularına karşı koruyucu bir rolü olduğunu bulunmuştur (Li, Hughes ve Thu, 2014; Want ve Kleitman, 2006). Bireyin babadan algıladığı psikolojik kontrol (Karaman, 2020) ve mükemmeliyetçilik, aileden alınan eleştiri ve kendinden şüphe sahtekârlık fenomenini anlamlı bir şekilde yordamaktadır (Mirel ve Ögel-Balaban, 2021). Ayrıca ebeveynin aşırı alkol tüketimi (Robinson ve Goodpaster, 1991) ve çocuklukta ebeveynleşme yaşantıları (Castro, Jones ve Mirsalimi, 2004) gibi faktörler de yetişkinlerde fenomen ile ilişkilidir. Özetle önceki çalışmalarda sahtekârlık fenomeninin etiyolojisini inceleyen araştırmalar, aile ortamının özellikleri ve ailenin işleyişine (Sakulku ve Alexander, 2010; Want ve Kleitman, 2006), bağlanma kuramına (Gibson-Beverly ve Schwartz, 2008; Jensen ve Deemer, 2020), ebeveynlik stillerine (Yaffe, 2020) odaklanmaktadır.

Ebeveyn çocuk ilişkisinin hayat boyu etkilerini araştıran kuramlardan biri olan Kişiler Arası Kabul ve Red Kuramı kanıta dayalı olarak başta ebeveyn (anne-baba) kabul-reddi olmak üzere kişiler arası kabul ve reddi kültürler arası çalışmaları kapsamaktadır. Kişiler arası kabul reddin başlıca nedenlerini, sonuçlarını açıklamayı ve yordamayı amaçlayan bir sosyalleşme ve yaşam boyu gelişim teorisi olarak tanımlanmıştır (Rohner, 2021). Kuramın temel varsayımı insanın kendisi için önemli olan diğer insanlardan duygusal olarak sevgi, onay ve kabul gibi tepkilere yönelik biyolojik bir ihtiyaç içinde olduğudur (Rohner, 1980, 1986). Çocuklukta ebeveyn kabulü ebeveynin sevgisi ve şefkati ile karşılanmaktadır. Ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişkide sıcaklık, şefkat, bakım ve desteğin bulunması ebeveynin kabulünün ifadesi olarak algılanırken; bu olumlu duygu ve davranışların önemli ölçüde az oluşu ya da yokluğu/bulunmayışı ebeveyn reddi olarak değerlendirilmektedir (Rohner, 2004). Ebeveyn kabulü ve reddi birlikte ebeveynliğin çocuk ile bakım veren arasındaki sosyal ve duygusal etkileşimlerin niteliğini temsil eden sıcaklık boyutunu oluşturmaktadır. Kuramın önemli bir özelliği çocuk ve ebeveyn ilişkisinin niteliğinin bir sınıflandırılmadan ziyade bir süreklilik üzerinde değerlendiriliyor olmasıdır. Her birey az ya da çok ebeveyninden sıcaklık hisseder ve sıcaklık boyutu üzerinde bir noktada yer alır (Rohner, 2019). Kuramın bir diğer önemli özelliği kabul ve reddin, bir dış gözlemci tarafından değil; bireyin algıladığı veya öznel olarak deneyimlediği şekilde yani fenomenolojik perspektiften ele alınmasıdır (Ali, Khatun, Khaleque ve Rohner, 2019). Ayrıca kuramda kabul ve reddi sembolize eden ebeveyn davranışları tanımlanırken kültürlerarası farklılıklar da gözetilmektedir (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2012).

Kişiler Arası Kabul ve Red Kuramı kapsamında yapılmış kültürlerarası çalışmalar ebeveyninden algılanan kabul veya reddin çocuğun kişilik eğilimleri ve psikolojik uyumunu etkilediğini göstermektedir (Khaleque ve Ali, 2017). Kuramda kişinin psikolojik uyumu, kabul ya da red ile ilişki içinde olduğu yedi kişilik eğiliminin bir örüntüsü olarak ele alınmaktadır. Ebeveynler ya da diğer bağlanma figürleri tarafından reddedildiğini algılama

kişilik üzerinde (1) düşmanlık/saldırganlık, (2) bağımlılık, (3) düşük özsaygı (4) düşük öz yeterlilik, (5) duygusal olarak tepkisizlik, (6) duygusal dengesizlik ve (7) dünya görüşünün olumsuz oluşu ile ilişkilidir (Rohner, 1986; Khaleque 2002). Evrensel olarak ebeveyn reddi algılayan çocuklar ve yetişkinlerin kabul algılayanlara göre psikolojik rahatsızlıklara daha fazla yatkınlık göstermesi beklenmektedir (Rohner ve Britner, 2002).

Alan yazın incelendiğinde çocuklukta ebeveyn reddi ile ilişkili bu kişilik eğilimlerinin ve bazı psikolojik sorunların sahtekârlık deneyimiyle de ilgili olduğu görülmektedir. Sahtekârlık fenomenine sahip bireyler kendiliklerine ve dünyaya ilişkin negatif düşünce örüntüleri taşımaya daha eğilimli olmaktadır (Langford ve Clance, 1993; McGregor, Gee ve Posey, 2008). Sahtekârlık fenomeninin düşük öz saygı (Sonnak ve Towell, 2001; Schubert ve Bowker, 2019), düşük öz yeterlilik (Roskowski, 2010; Schulze, 2020), yüksek nevrotizm ve düşük vicdanlılık (conscientiousness) (Bernard, Dollinger ve Ramaniah, 2002), içe dönüklük (Lawler, 1985, aktaran Yoakem, 1988), kendini reddetme (Cromwell, Brown, Sanchez-Huceles ve Adair, 1990) gibi ebeveyn reddinin psikolojik uyum üzerindeki olumsuz etkilerine benzer kişilik eğilimleriyle ilişkili olduğu bilinmektedir (Ross ve Krukowski, 2003). Bağlanma teorisi ile çalışıldığında sahtekârlık fenomeni ve kaygılı bağlanma ile pozitif olarak ilişkili olduğu bulunmuştur (Jensen ve Deemer, 2020). Hem sahtekarlık fenomeni hem de ebeveynden algılanan reddin güvensiz bağlanma (Jensen ve Deemer, 2020; Deveci, 2019), kötümserlik ya da diğer adıyla olumsuz dünya görüşü (Cozzarelli ve Major, 1990; Rohner, 2021), yüksek nevrotizm (Bernard vd., 2002; Yakın, 2011), mükemmeliyetçilik (Mirel ve Ögel-Balaban, 2021; Yakın, 2011), utanç (Deniz, 2014; Zeinivand vd., 2015), düşük öz saygı (Arenson-Kemp, 1995; Sonnak ve Towell, 2001; Schubert ve Bowker, 2019) düşük öz yeterlilik (Aktar ve Nahar 2014; Jöstl, Bergsmann, Lüftenegger, Schober ve Spiel, 2012) düşük kendini kabul (Kuyumcu ve Rohner, 2016; September vd., 2001), depresyon (Mirel ve Ögel-Balaban, 2021; Yakın 2011) ve sosyal

anksiyete (Cankardaş, 2019; Yaffe, 2021) ile ilişkili olduğunu gösteren çalışmalar bulunmaktadır.

Algılanan anne-baba reddi ve sahtekârlık deneyiminin kendilik değeriyle de ortak sonuçlara sahip olduğu da söylenebilir (Khaleque ve Rohner, 2011; Langford ve Clance 1993). Bireyin erken dönemde algıladığı sevgi ve kabul edilmenin, kendisinin sevilebilir ve değerli olduğu sonucuna; soğukluk ve reddedilmenin ise kendilik değeri hakkında olumsuz sonuçlara ulaşmasına sebep olacağı belirtilmektedir (Rohner, 2019). Kolligian ve Sternberg (1991) sahtekârlık olgusunu yaşayan bireylerin kendilik değeri konusunda endişeli olduğunu ve katı bir biçimde kendilerini eleştirdiklerini vurgular. Değer ve yeterlilikle ilgili olumsuz öz değerlendirmenin köklerinin ise erken dönemdeki deneyimlerine uzandığı düşünülmüştür (Langford ve Clance, 1993). Bunu destekleyen bir çalışmada erken dönemde ebeveynlerinden gelen reddedilen yetişkinlerin, kendilerini katı ve eleştirel bir şekilde değerlendirmeye yatkın oldukları ve öz eleştirinin depresyona aracılık ettiği bulunmuştur. (Campos, Besser ve Blatt, 2013). Benzer şekilde yüksek sahtekârlık eğilimleri yoğun öz eleştiri (Kolligian ve Sternberg, 1991), mükemmeliyetçilik (Mirel ve Ögel-Balaban, 2021). ve psikolojik stres (Wang vd., 2019) ile ilişkilidir

Sahtekarlık fenomeninin gelişiminde rol oynayan yoğun öz eleştiri için de bakım veren çocuk ilişkisinin niteliği önemli görünmektedir. Bireyin yoğun öz eleştiriye yatkın oluşu ve eleştirel bir iç sese sahip olması sahtekârlık deneyiminin bir parçası olarak değerlendirilmektedir (Thompson ve Zuroff, 2004; Kelso, 2021). Öz eleştirinin gelişimi soğuk, eleştirel ve reddedici ebeveynlik ve erken çocukluk deneyimlerinden kaynaklandığı bilinmektedir (Brewin, Firth-Cozens, Furnham ve McManus, 1992). Bununla tutarlı olarak bir çalışmada algılanan ebeveyn reddi ve öz-eleştirelilik arasında anlamlı ve pozitif ilişki bulunmuştur (Akyüz Yılmaz, 2020). Kişiler Arası Kabul Red Kuramı'nda çocuğun kendisini, “önemli diğerleri” olarak da nitelenen ebeveynlerinin gözlerinden göreceği vurgulanmaktadır (Rohner, 2004). Bu aynı zamanda ebeveyn-çocuk ilişkisindeki konuşma

biçimlerinin, zamanla bireylerin kendi iç seslerini de olumlu ya da olumsuz anlamda etkileyebileceği şeklinde yorumlanabilir. Bunu destekleyen bir çalışmada (Wei, Cummings, Villabø ve Kendall, 2014) anne reddi arttıkça kaygılı içsel konuşmanın da arttığı bulgulanmıştır. Buna göre ebeveynleri tarafından kabul edildiklerini algılayan bireylerin iç seslerinin, yaşam sorunları ve acı veren duygular karşısında koruyucu bir rol taşıırken ebeveynden red algılayan bireylerin iç sesleri ise eleştirel, küçük düşürücü ve cezalandırıcı bir nitelik taşıması muhtemeldir. Dolayısıyla bu çalışmada sahtekârlık deneyimleyen bireylerin sahip oldukları varsayılan baskın eleştirel iç sesin ebeveyninden algıladığı kabul ve reddin etkilendiği düşünülmüştür.

Yaffe (2020) sahtekarlık ve ebeveynliğe ilişkin faktörler arasındaki ilişkiler araştırılırken olası psikolojik faktörlerin muhtemel aracı rollerinin etkisinin araştırılmasını önermiştir. Kişiler Arası Kabul Red Kuramı kapsamında yapılan metaanaliz çalışmaları, ebeveynden algılanan kabul ve reddin evrensel olarak, psikolojik uyum/uyumsuzluğun güçlü bir yordayıcısı olduğunu göstermektedir (Rohner vd., 2005). Kuram kapsamında çocukluğa dair hatırlanan ebeveyn reddinin, evrensel olarak bazı kişilik problemleri ve psikolojik uyumsuzlukla sonuçlanabildiği gösterilmiştir (Khaleque ve Rohner, 2002). Türkiye'de ebeveyn kabul ve reddi çalışmaları yetişkinlik dönemindeki psikolojik uyumun ebeveynden algılanan kabul ve red ile önemli ölçüde ilişkili olduğunu göstermiştir (Kavak ve Yalçın, 2013; Türkdoğan, 2017). Sahtekârlık fenomeninin ruh sağlığı üzerindeki etkilerini gösteren araştırmalar fenomenin de psikolojik uyumsuzlukla ilişkili olabileceğini düşündürmektedir. Sahtekârlık olgusunun düşük iyi oluş (Peteet, Montgomery ve Weekes, 2015), stres (McClain vd., 2016) psikolojik sıkıntı (Henning, Ey ve Shaw., 1998), somatik semptomlar, anksiyete ve uykusuzluk, sosyal işlev bozuklukları (Kananifar vd., 2015) ve depresyon (McGregor vd., 2008) ile ilişkili olduğu bilinmektedir.

Yukarıda verilen bilgiler göz önüne alındığında yetişkinlerde görülen sahtekârlık deneyiminin erken dönemde ebeveynden duyulan kabul ihtiyacı karşılanmadığında ortaya

ıkan sonuçlardan biri olduğu düşünülmüştür. Ebeveynden algılanan red ve sahtekârlık olgusu arasındaki ilişkide ise bireyin psikolojik uyumsuzluğunun aracı bir role sahip olması beklenmektedir. Bunun yanı sıra algılanan anne-baba reddi ile sahtekârlık olgusu arasındaki ilişkide psikolojik uyumun rolünün araştırıldığı bir çalışmaya rastlanmamıştır. İfade edilen sınırlılıklardan hareketle bu araştırmanın amacı niversite ğrencilerinin algıladıkları anne-baba reddi, psikolojik uyumsuzlukları ve sahtekârlık fenomeni arasındaki ilişkilerin incelenmesidir. Bu amaçla aşağıdaki araştırma soruları oluşturulmuştur.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, niversite ğrencilerinin algıladıkları anne baba reddiyle sahtekârlık fenomeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi ve psikolojik uyumsuzluğun bu ilişkideki aracı rolünü test etmektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki araştırma soruları oluşturulmuştur.

1. Çocukluğa dair algılanan anne-baba reddi, sahtekârlık fenomeni ve psikolojik uyumsuzluk cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?
2. Çocukluğa dair algılanan anne-baba reddi, sahtekârlık fenomeni, psikolojik uyumsuzluk, yaş ve akademik not ortalaması arasında ilişki var mıdır?
3. Çocukluğa dair algılanan anne-baba reddiyle sahtekârlık fenomeni arasındaki ilişkiye psikolojik uyumsuzluk aracılık etmekte midir?
4. Çocukluğa dair algılanan anne-baba reddinin, psikolojik uyumsuzluk aracılığıyla sahtekârlık fenomeni üzerindeki etkisi cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?

1.3. Araştırmanın nemi

Bu araştırmanın önemi; araştırmanın sonuçları, çalışma grubunun özellikleri ve müdahale programlarına bulunacağı katkı açısından ele alınmıştır.

Araştırmanın sonuçlarının sahtekârlık fenomeninin etiyolojisinin anlaşılmasına katkıda bulunacağı düşünülmüştür. Sahtekarlık fenomeninin yaygınlığı kültüre ve grubun özelliklerine göre bağlı olarak % 9 ve % 82 arasında değişmektedir (Bravata vd., 2020). Yaygınlığı açısından düşünüldüğünde sahtekârlık fenomeninin nedenlerinin anlaşılması önemli görünmektedir.

Algılanan anne baba reddi ve sahtekârlık fenomeni arasındaki ilişkide psikolojik uyumsuzluğun dolaylı etkilerinin daha iyi anlaşılması sahtekarlık fenomeninin yordayıcılarının ve açıklayıcılarının bilinmesi açısından önemlidir. Aile ortamı ve ebeveyn tutumlarının sahtekârlık olgusu üzerindeki etkilerini araştıran çalışmalar bulunsa da bireyin ebeveyninden algıladığı kabul ve reddin sahtekârlık olgusunun gelişimi üzerindeki etkisini ele alan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Sahtekârlık fenomeninin ailedeki kökenlerini gösteren çalışmalar, aile çevresi ve işleyişi (Bussotti, 1990, aktaran Langford ve Clance, 1993), bağlanma kuramı (Gibson-Beverly ve Schwartz, 2008; Jensen ve Deemer, 2020) ve ebeveynlik stillerine (Yaffe, 2020) odaklanmaktadır. Bu araştırmanın sahtekârlık fenomeni ile algılanan ebeveyn kabulü-reddinin yetişkinlik dönemindeki ilişkisine dikkat çekerek Kişiler Arası Kabul Reddi kuramının geliştirilmesine önemli bir katkıda bulunması beklenmektedir.

Araştırma çalışma grubu açısından da önemlidir. Sistemantik bir derlemede, çalışmalara katılan grubun %34'ünün öğrenci olduğu görülmüştür (Bravata vd., 2020). Üniversite öğrencileri üzerinde yapılan bir araştırmanın sonuçları, yüksek sahtekârlık duygularının zihinsel sağlıkla önemli ölçüde etkilediğini ortaya koymuştur (Cusack, Hughes ve Nuhu, 2013). Üniversite yılları, beliren yetişkinlik dönemi olarak adlandırılan bir dönemi içerir ve iş, eğitim ve yakın ilişkiler bağlamında bazı fırsat ve zorlukları barındırır (Arnett, 2000). Sahtekârlık fenomeninin beliren yetişkinlik döneminde üniversite öğrencileri için bazı kariyer fırsatlarını kaçırma (Neureiter ve Traut-Mattausch, 2016) ile ilişkili olduğu bilinmektedir. Buna ek olarak sahtekarlık fenomeni puanı yüksek olan öğrenciler, iyi oluşun

(kendini kabul etme, özerklik, başkalarıyla olumlu ilişkiler, çevreyle uyum, yaşam amacı ve kişisel gelişim) tüm alt boyutlarından düşük puanlar almışlardır (September vd., 2001). Beliren yetişkinlik döneminin bireyin yaşamında önemli kararlar ve zorlukları barındırdığı göz önüne alındığında (Arnett, 2007) sahtekârlık fenomeni bir risk faktörü olarak değerlendirilebilir. Sahtekârlık hissetme eğilimleri yüksek olan öğrencilerin kendilerini diğerleriyle daha fazla kıyaslayacağı, olduğundan daha az yeterli hissedeceği, bir yüksek lisans veya doktora programına kabullerini sorgulayacağı ve başarılarını dışsal faktörlere atfedebileceği düşünülebilir (Langford ve Clance, 1993). Dolayısıyla üniversite öğrencilerinde sahtekârlık fenomeninin nedenlerinin araştırılmasının önemli olduğu düşünülmüştür.

Sahtekarlık fenomenine sahip bireylerin düşünce yapılarını otantikliği yani bireyin kendi benliğini ortaya koyabilmesini engellediği (Leary vd., 2000), düşük benlik saygısı (Yaffe, 2020) ve sosyal kaygı (Yaffe, 2021) ile ilişkili olduğu bilinmektedir. Sahtekârlık fenomeni ile psikolojik uyumsuzluk arasındaki ilişkinin ortaya konması, fenomenin bireyin hayatında ruh sağlığı ve uyumunu ne ölçüde etkileyebileceğine önceki çalışmaları destekleyerek müdahale programlarına katkıda bulunacaktır.

1.4. Varsayımlar

1. Bu çalışmada araştırmaya katılan öğrencilerin akademik not ortalamalarını ve giriş sıralamalarını doğru beyan ettikleri varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

1. Çalışma grubunu 2022-2023 yılında eğitimine devam eden ve araştırmaya gönüllü olarak katılan 543 kadın ve 239 erkekten oluşmaktadır.

2. Araştırmada geriye dönük bir bakış açısı kullanılmış olması bireyin algıladığı anne baba reddinin gerçekliğini sınırlandırabilir. Yani bireylerin çocuklukta redde ilişkin hatırlamaları bozulmuş, çarpıtılmış, azaltılmış ya da artırılmış olabilir.

1.6. Tanımlar

Sahtekârlık Fenomeni: Sahtekârlık Fenomeni (sahtekârlık sendromu, algılanan sahtekârlık veya sahtekârlık deneyimi), gerçek performansları ve başarılarıyla büyük ölçüde zıt bir şekilde kendilerini değerlendiren bireylerin fark edileceklerine ilişkin olumsuz duygularını ifade etmektedir (Clance ve Imes 1978; Kolligian ve Sternberg, 1991).

Kişiler Arası Kabul-Red Kuramı: Rohner (2015) tarafından “Kişiler arası ilişkilerdeki kabul-reddin temel nedenlerini, sonuçlarını ve diğer değişkenlerle olan bağlantılarını evrensel olarak açıklamaya ve yordamaya çalışan kanıta dayalı sosyalizasyon ve yaşam boyu gelişim kuramı” olarak tanımlanmıştır. Önceki ismi Ebeveyn Kabul-Red Kuramı olan kuramın içeriği kişiler arası kabul ve reddi kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Teori güncel haliyle, yaşam boyu yakın yetişkin ilişkilerini, akran ilişkilerini ve diğer tüm yakın kişiler arası ilişkileri içermektedir (Rohner, 2015).

Algılanan anne-baba reddi: Çocuk ebeveyniyle olan ilişkisinde şefkat, sevgi ve sıcaklığın azlığı ya da yokluğu durumunda ebeveyni tarafından reddedildiğini algılar. Algılanan reddedilmenin hatıralar ve zihinsel temsiller aracılığıyla yetişkinlikte de bireyin davranışlarını etkilemeye devam edeceği var sayılmaktadır (Rohner, 2022). Kişiler Arası Kabul Red Kuramında ebeveyn reddi anne ve baba formu olarak iki ayrı formu içermektedir. Bu araştırmada ebeveyn kabul reddinden söz edildiğinde anne ve babadan algılanan kabul ve red kastedilmektedir.

Psikolojik Uyumsuzluk: Psikolojik uyumsuzluk, Kişiler Arası Kabul Red Kuramında algılanan kabul ve red ile ilişkili olduğu öne sürülen merkezi yedi kişilik eğiliminin bileşimi

üzerindeki konumuna atıfta bulunur. Psikolojik uyumsuzluk genellikle bir bireyin Kişilik Değerlendirme Ölçeği'ndeki (PAQ) toplam puanı ile ölçülmektedir (Rohner, 2015).

Zihinsel Temsiller: Bireyin önemli duygusal deneyimler sonucunda kendisi, diğerleri ve dış dünyaya ilişkin genellemeleridir. Bir kere oluştuklarında belirli durum ve insanlara yaklaşmaya veya onlardan kaçınmaya sebep olurlar (Rohner, 2022).



BÖLÜM II

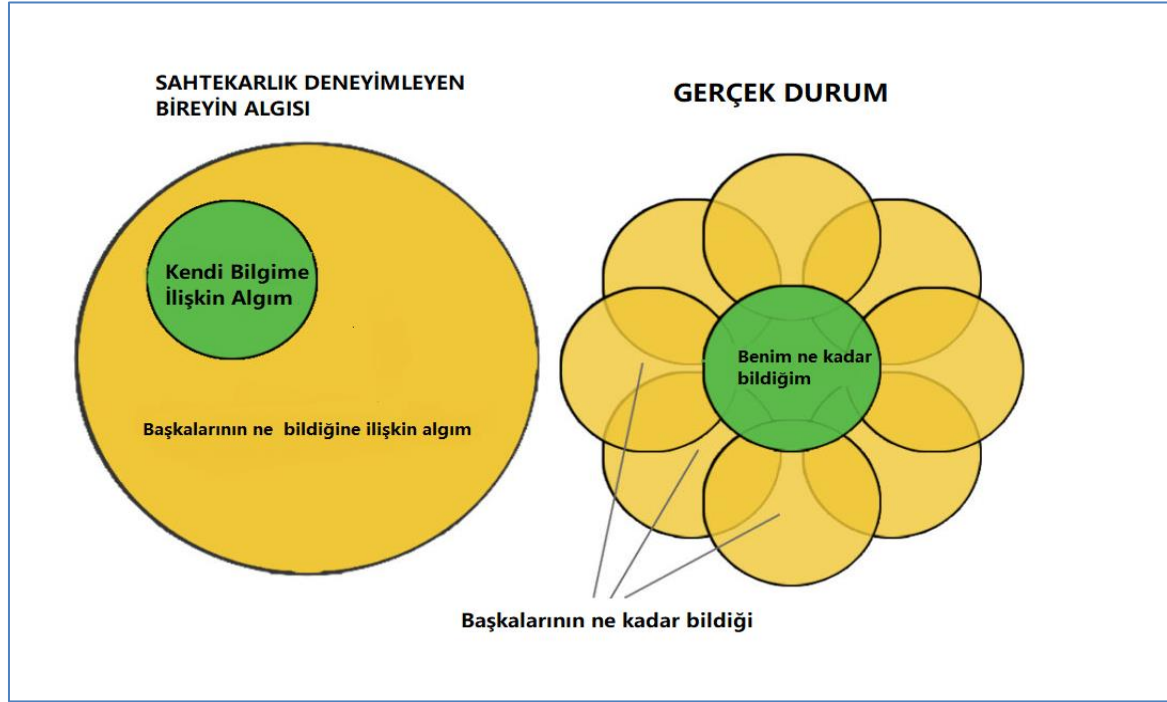
KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde sahtekârlık fenomeni, ebeveyn kabul-reddi ve psikolojik uyumsuzluk hakkında kuramsal bilgiler ve konuyla ilgili araştırmalar birlikte verilmiştir. Sahtekârlık fenomeni ve ebeveyn kabul-reddi arasındaki ilişkinin anlaşılabilmesi için kavram ve kuram tanıtılmış, hipotezi destekleyen çalışmalara yer verilmiştir.

2.1. Sahtekârlık Fenomeni

Sahtekârlık fenomeni (sahtekâr fenomen, sahtekârlık sendromu, ya da sahtekârlık deneyimi) kavramı, kişinin dışarıdan görüldüğü kadar başarılı olmadığına ilişkin düşünce, duygu ve davranışlarının toplamıdır (Clance, 1978; Lane, 2015). Kişi, somut başarılar elde etmesine rağmen başarısından şüphe duyar ve kendilerine göre sahte olan bu başarının diğerleri tarafından algılanacağından korkar (Clance ve Imes, 1978). “Sahtekâr” (impostor) terimi ilk olarak Dr. Pauline Clance tarafından yüksek başarılarına rağmen kendisini yetersiz hissettiğini ifade eden kadın danışanlara dair klinik gözlemler sonucunda ortaya atılmıştır (Clance ve Ojerholm, 1995). Bu psikolojik terim, bireylerin somut başarıları bulunsan bile yeteneklerinden şüphe duydukları bir süreci işaret eder. Bu şüpheyeye, başarısızlığın insanlar tarafından fark edilmesinden duydukları sürekli bir ortaya çıkma korkusu eşlik eder. Lisans

ve doktora öğrencisi kadınlarla yapılmış ilk çalışma, bazı kadınların kazandıkları derecelere, sıralamalara, standartlaştırılmış testlerdeki yüksek başarılarına, meslektaşlarından ve saygın otoritelerden aldıkları övgü ve mesleki tanınmaya rağmen, içsel bir başarı duygusu yaşayamadıklarını ortaya koymaktadır. Bu bireyler yetersizlik duyguları, değerlendirilme ve başarısızlık korkusu, başarılarını tekrarlayamayacaklarına ilişkin güvensizlik bildirmişlerdir.



Şekil 1. Sahtekârlık fenomeninde bireyin algısı ve gerçek durum. Bonacci V. (2021). *Imposter Syndrome*. Agile Coffee. <http://agilecoffee.com/toolkit/imposter-syndrome/> sitesinden ulaşılmıştır.

Şekil 1’de verilmiş olan şema Bonacci, (2021) tarafından Clance ve Imes (1978)’in çalışmasından esinlenerek oluşturulmuştur. Bu şema sahtekârlık fenomeni yaşayan bireyin kendine ilişkin algısı ve gerçeklik arasındaki farkı vurgulamaktadır. Bireyler dış kriterlere göre başarılı olarak kabul edilirken, kendi içselleştirilmiş standartlarına göre başarılarını önemsiz görmektedirler (Clance ve Imes 1978). Bu noktada olgunun “Sahtekârlık Fenomeni” olarak isimlendirilirken gerçek bir sahtekârlığın ima edilmediğini, kişinin

kendini kendini algılayışı ile gerçeğin uyuşmaması durumunda ortaya çıkan bir durum olduğunu kavramak önemlidir.

Clance (2013), yüksek akademik başarıya sahip olduğunu belirttiği bir öğrencisinin "Bu kadar zeki insan arasında kendimi bir sahtekâr gibi hissediyorum" demesi üzerine "sahtekâr" kavramını bu durumu tanımlaması için kullanmıştır. Sahtekârlık fenomeni üzerine yapılan ilk çalışmalar bu ilk klinik gözlemden izler taşımaktadır. Olguyu yaşayan kişi, kendini zeki gibi davranan ancak özünde öyle olmayan biri gibi algılar ve bu "başarılı" ve "zeki" rolünü devam ettirirken insanların kendisinin aslında öyle olmadığını fark edeceğine dair endişe duyar. Buna ek olarak içten içe bulundukları statüyü veya pozisyonu aslında hak etmediklerine dair bir inanç geliştirirler (Clance 1985; Kolligian ve Sternberg, 1991). Kişi iyi bir iş çıkardığına ve devam ettirebileceğine inansa bile bunu şansa, doğru zamanda doğru yerde bulunmaya, çevrenin desteğine veya fiziksel çekiciliğe atfedebilmektedir (Hawley, 2019). Bunların yanı sıra sahtekârlık deneyimleyen kişiler, aynı grupta bulundukları ve kendileriyle ortak akademik başarı ya da kariyeri paylaşan insanları kendilerinden daha yetenekli ve başarılı görmeye eğilimlidirler (Cisco, 2020). Bu bilgiyle tutarlı olarak sahtekârlık hisleri arttıkça içinde bulunulan gruba olan ait olma hissinin de azaldığı bulunmuştur (Sverdlik, Hall ve McAlpine, 2020).

Hawley (2019), sahtekârlık düşüncelerine yatkın olan çoğu insanın performansa, geçmişe ve geleceğe ve yönelik olumsuz tutumların bileşimine sahip olduğunu vurgulamaktadır. Sahtekârlık deneyimine yatkın birey, eski bir başarısının ya da performansına, henüz gerçekleşmemiş performans ve projelerine ve ileride aynı performansı gösteremeyeceğine dair olumsuz düşünceler taşımaktadır.

Sahtekârlık fenomeni yeterliliğe dair sürekli bir şüphe ve öz eleştirinin sonuçlarından biri olarak görülmektedir (Oleson, vd., 2000). Sahtekârlık hisleri bireyde aşırı çalışarak telafi etme (Clance ve O'toole, 1987; Caselman vd., 2006) erteleme ve kendini sabote etme gibi

kaçınma stratejilerine de sebep olmaktadır (Oleson vd., 2000; Want ve Kleitman, 2006). Bununla tutarlı olarak Braslow, Guerrettaz, Arkin ve Oleson (2012)'ne göre sahtekârlık fenomeni kişinin öz yeterliliğine ilişkin ilgili şüpheleriyle mücadele etme yollarından biridir. Weir (2013) de sahtekârlık olgusunun, kişinin kendinden şüphe etmesinin entelektüel bir biçimi olduğunu vurgulamıştır.

Sahtekarlık fenomenine bir başka açısında da sahtekarlık hissedene bireylerin yaşadığı içsel çatışma vurgulanmaktadır. Alvarado (2022) nesnel olarak başarılı gibi görünen ancak gelecekte aynı performansı tekrarlama yeteneğinden şüphe duyan bir kişinin içinde bulunduğu durumun içsel çatışma oluşturduğunu öne sürmüştür. Ona göre sahtekârlık deneyimleyen ve önceki başarılarını tekrarlayamayacağını hissedene kişi, benlik sunumu ile ilgili ikilem (self-presentational dilemma) içindedir. Bu kişi için başarılı olarak algılanan kendiliği sürdürmek kaygı vericidir. Çünkü bir sonraki görevde yaşayacağı olası bir başarısızlık, bu kişinin sadece beceriksiz değil, aynı zamanda manipülatif, başkalarını aldatan ve boşa övülmüş olan bir kimse olduğunu da gösterecektir. Fenomenin “sahtekâr” olarak isimlendirilmesinde, kişinin kendi yeterliliğine ve başarısına yönelik ikincil bir gerçeğin olduğuna inancı etkili olmuştur. Bireyin içten içe inandığı ikincil gerçeklik yani “ortaya çıkmak” işten kovulmak, sosyal çevreden dışlanmak ya da utanç ile sonuçlanabileceği için sıkıntı vericidir (Hawley, 2019).

Sahtekârlık fenomenine özgü bir başka davranış biçimi otantik olamama durumudur. Kişinin dış faktörlerin onayına duyduğu ihtiyaç otoriteyle ters düştüğünde kendi doğrularını söylemekten kaçınmasına sebep olmaktadır. Otoriteye ve kendinden üst kademelere gerçek düşünce ve duygularını açıklayamaması ve kişinin otantikliğini zedelemektedir. Kişiler, böylece, kendilerini oldukları gibi ortaya koyamazlar ve bu da gerçekçi bir benlik sunumunu sergilenememesi sahtekârlık hissini pekiştirir (Leary vd., 2000).

Literatürde sahtekârlık fenomeninin farklı psikolojik özellikleri içeren ancak onlardan farklı olarak kendi başına ayrı bir yapı olarak değerlendirildiği görülmektedir. Bu kavramın ortaya çıkmasına katkıda bulunan ve güncel araştırmalarla da desteklenen bir dizi faktör belirlenmiştir. Mükemmeliyetçilik (Mirel ve Ögel-Balaban, 2021), içe dönüklük (Lawler, 1985; aktaran Yoakem, 1988; Drenth, 2009), olumsuz değerlendirilme korkusu (başkalarının onun neyi bilmediğini bildiğine dair inançlar) (Gadsby ve Hohwy, 2021), (Zanchetta, Junker, Wolf ve Traut-Mattausch, 2020), başarısızlık korkusu ve başarıya yönelik suçluluk hissi (Neureiter ve Traut-Mattaus, 2016), özgüven eksikliği ve rekabetçi nevroz (Fried-Buchalter, 1992), ve düşük benlik saygısı (Yaffe, 2020), pozitif geribildirimi içselleştirmede güçlük ve sosyal anksiyete (Bravata vd., 2020; Yaffe 2021), kendini izleme ve kendinden şüphe (Oleson vd., 2000) sahtekârlık olgusunu belirleyen faktörler olarak değerlendirilmektedir. Sahtekarlık fenomeni bu parçalardan oluşan bir bütün olarak kişinin yetersizlik duygularını ve bir sahtekâr olarak ifşa edilme korkusunu sürdürmesini destekler (Edwards, Zeichner, Lawler ve Kowalski, 1987). Bu bileşenlerin kombinasyonu, bireyi başarıya ilişkin her görevde (örn: sınav, mülakat, görevde yükselme vb.) artık zeki olmadığını ya da hak etmediğinin anlaşılacağını düşündüğü bir döngü ile açıklanmaktadır (Sakulku ve Alexander, 2010).

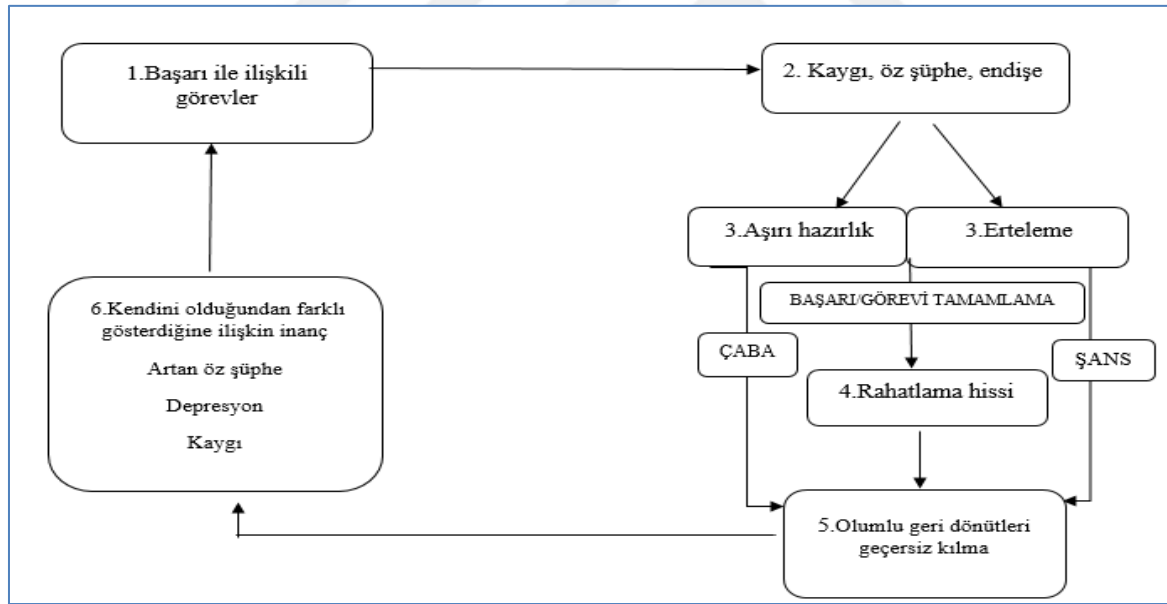
2.1.1. Sahtekârlık Döngüsü

Sahtekârlık döngüsü (imposter cycle), kişinin dışarıdan aldığı olumlu dönüt ve onaya, kazandığı başarılarla rağmen neden hâlâ içten içe yetersiz hissettiği ve ortaya çıkma korkusu yaşadığını açıklamaktadır (Clance, 1985). Clance ve Imes'in (1978) ilk araştırması bu döngüyü kabaca ortaya koyarak kişinin tamamını sergilemeyebileceği ancak en az birini sergilediği sahtekârlık fenomenini sürdürme eğilimini besleyen temel örüntülere dair ilk bulguları içerir. Matthews ve Clance'e göre (1985), kendisini sahtekâr olarak algılayan

bireyin, her yeni görevde tipik olarak bir sıkıntı örüntüsü yaşamaktadır. Birey görev karşısında, kendinden duyduğu şüphe ve mükemmeliyetçilik sebebiyle yoğun kaygı duymaktadır (Thompson, Foreman ve Martin, 2000). Bu görev öncesinde başarılı olup olmayacağı düşüncesiyle anksiyete, psikosomatik belirtiler ve korku deneyimleyebilir. Bu kaygıyla başa çıkabilmek iki yoldan birini tercih etmektedir. Birincisi görevi tamamlayabilmek için aşırı çaba göstermektir. İkinci yolda ise kaygıdan kaçınmak için bir erteleme dönemine girilmesidir. Görünürdeki başarıyı sürdürememe korkusuyla sürekli mücadele ederken, tüm akademik zorluklardan kaçınma ve kendini sabote etme davranışı gösterilebilir. Erteleme davranışı, devamında gelen aşırı çabayla telafi edilmekte ve görevin tamamlanmasını etkilememektedir (Thompson vd., 2000). Böylece sahtekârlık fenomenine sahip bireyin görev karşısında sergileyebileceği ilk davranış aşırı hazırlanma veya ertelemenin ardından gelen telafiye yönelik aşırı çabadır (Matthew ve Clance, 1985). Görevin tamamlanmasının ardından rahatlama ve olumlu hisler yaşansa da kalıcı olmamaktadır. Sahtekârlık fenomenine sahip bireyler başarılarını şans, kişisel çekicilik ve aşırı çaba gibi dışsal faktörlere atfederek kendi kişisel katkılarını reddetmektedirler. Ayrıca kendilerine ilişkin algılarıyla uyuşmadığı için başarılarına ilişkin için ilgili olumlu geri dönütleri reddetmektedir (Casselman, 1992). Sakulku ve Alexander (2011), döngünün merkezinde olumsuz ve yıkıcı düşünceler olduğunu belirtir.

Clance (1985) sahtekârlık olgusuna sahip bireylerin hem aşırı çalışma hem de bu çabanın değerini azaltma eğiliminde olduklarını belirtir. Ona göre sahtekârlık döngüsünün özelliklerinden olan aşırı çalışmayı besleyen inanç "aslında zeki olmadığı" düşüncesidir. Sahtekârlık fenomenine sahip bazı kişiler, gerçek başarının ancak doğal olarak gelirse değerli olduğu inancına sahip olabilir, bu da sıkı çalışmayla gelen başarının değerini azaltmaktadır. Başarı çabasız bir şekilde geldiğinde ise bunun gerçek başarı olmadığına, çünkü bunun doğal yetenekten kaynaklandığına inanabilmektedirler (Matthews ve Clance, 1985). Clance ve O'Toole, (1987) çabaya atfedilen değerini azaltılmasını, zekâ hakkında

örtük inançlarla ilişkilendirilmiştir. Oleson ve diğerleri (2000) zekâyâ ilişkin inançların içinde yetişilen aile ve toplumun bireylere verdiği bazı mesajlardan kaynaklanabileceğinin altını çizmektedir. Onlara göre toplum başarılı olmayı ancak bu başarının doğal yeteneklerden kaynaklanmasını önemsemektedir. Kişi başarısını doğal yeteneğiyle değil çaba ve dışsal sebeplerle kazandığı başarıya daha az değer verebilir. Clance'e göre (1985) bu döngüye giren kişi, başkalarının aslında onun gerçekten yetenekli olmadığını keşfini önlemek ve bu düşüncüyü telafi etmek için daha çok çalışır. Görevi başarıyla tamamladığında da kazandığı başarıyı aşırı çalışmış olmasına atfeder. Süreç sıkıntı veren düşünceler içerse de sonuçta ödülün geliyor oluşu döngüyü pekiştirmektedir. Gerçekten başarabileceğini düşünmesi durumunda başarısız olacağına dair, ifade edilmeyen, ancak belirsiz bir şekilde döngüye destek olan bir inanç geliştirir (Clance, 1985). Sahtekârlık döngüsü Şekil 2'deki diyagramda gösterilmiştir.



Şekil 2. Sakulku ve Alexander (2010) tarafından Clance'e (1985)'in tanımına dayanarak hazırlanan sahtekârlık döngüsü diyagramı. Sakulku, J. & Alexander, J. (2010). The Impostor Phenomenon. *International Journal of Behavioral Science*, (6)1, 75-97.

Yakın tarihli bir araştırma, sahtekârlık fenomeni yüksek olan bireylerin yeterli ve yetenekli olmadıklarına inanmalarının bir işlevi olduğuna, bu inancın onları daha çok çalışmaya

motive ettiğine vurgu yapmaktadır (Gadsby ve Hohwy, 2021). Çalışmaya göre kişinin “Yeterince zeki ya da başarılı değilim, bu yüzden daha çok çalışmalıyım.” düşüncesi aşırı çalışmayı beslemektedir. Gadsby ve Hohwy’e (2021) göre sahtekârlık fenomenini deneyimleyen bireyler görünüşte sıkıntı verici gibi de olsa motivasyon açısından faydalı oluşu sebebiyle yetersizlik inançlarını sürdürürler. Kendi performanslarını olumsuz olarak değerlendirmenin ve olumlu dönütleri içselleştirememenin, bu olumsuz motivasyon ve başarı mekanizmasını devam ettirdiği düşünülmüştür.

Sahtekârlık fenomenine sahip bireyler dış faktörler tarafından onaylanma ihtiyacı içindedir. Ancak aynı zamanda görevi başarıyla tamamlamaları hakkında olumlu geribildirim alsalar da, başarılarının kendi yetenekleriyle ilgili olduğunu reddetmektedirler. Buradaki çarpık inanç övgünün gerçeği yansıtmadığı şeklindedir ve övgü içselleştirilemez. Böylece kazanılan başarı karşısında olumlu hisler kalıcı değildir. Bu durum sahtekârlık duygularına zemin hazırlar. (Clance ve lmes, 1978; Clance, 1985).

Sahtekârlık döngüsü, kişinin kendisiyle ilgili bir tür kuruntu olarak da nitelendirilmiştir (Abi-Habib, Chaaya, Yaktine, Maouch, ve Tohme, 2022). Sahtekârlık döngüsü sonucunda birey, insanları kandırdığını, aslında onların sandığı gibi başarılı olmadığı izlenimi verdiğini düşüncesi sebebiyle ‘sahtekâr’ olarak ifşa edilmekten sürekli korktuğu bir davranış modelini geliştirir. Bu düşünce ve davranış örüntüsü her ne kadar sıkıntı verici olsa da sonunda bireyin sonunda başarılı olduğu bir mekanizma olduğu için sürdürdüğü düşünülmektedir. Sonuç itibariyle her tekrarda döngü güçlenir ve bu süregiden durum ”sahtekârlık döngüsü” (imposter cycle) açıklanır (Mullangi ve Jagsi, 2019).

2.1.2. Sahtekârlık Fenomeninin İsimlendirilmesindeki Tartışmalar

Olgu için yaygın olarak kullanılan ölçüm araçları olmasına rağmen üzerinde mutabık kalınmış tek bir bilimsel tanımı yoktur. Tanımlardaki ortak nokta kişinin kendi

performansına veya becerisine karşı olumsuz tutumudur (Hawley, 2019). Clance, sahtekârlığın, patolojik bir hastalık olmadığını vurgulayarak kişinin psikolojik sağlığını olumsuz etkileyen bir durum, olgu ve gerçeklik olarak nitelendirmiştir (Clance, 1985). Dolayısıyla bu durumu görgül araştırmada güvenilir bir şekilde gözlemlenen genel bir olgu (fenomen) olarak adlandırmayı uygun görülmüştür. Kavramın bazı çalışmalarda sendrom olarak da (imposter syndrome) nitelendirildiği görülmektedir. Feenstra ve diğerleri (2020) bu söyleme karşı çıkarak fenomeni bir "sendrom" olarak betimlemek, onu deneyimleyen bireylerin "hasta" olduğu izlenimini vermek olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla “impostor sendromu” ifadesi tıbbi bir işlev bozukluğu modelini ima ettiği için sahtekarlık fenomeni (impostor phenomenon) kullanımı daha uygun görülmüştür (Kolligan ve Sternberg, 1991). Paul’e göre (2019) sahtekârlık fenomeni ifadesi bir klinik bir bozukluktan ziyade tanımlanmaya ihtiyaç duyan yaygın bir sosyal deneyimi açıklamaktadır.

Kolligan ve Sternberg, (1991) algılanan dolandırıcılık (perceived fraudulence) teriminin deneyimin teknik anlamını daha çok yakaladığını önermişlerdir. Algılanan dolandırıcılık yaygın bir sendrom veya fenomen olarak değil, bilişsel ve duyuşsal bileşenlere sahip belirli bir kendini algılama olarak tanımlanmıştır. Önceki tanımlamalara benzer şekilde sahtekârlık düşünceleri, öz eleştiri, başarı baskısı ve olumsuz duygularla karakterize edilir. Ancak önceki tanımlarda vurgulanmayan, benlik sunumunu yöneten, kendilik değeri ve sosyal imajı konusunda endişeli, kendini katı biçimde eleştiren bireyleri de kapsar. Leary ve diğerleri (2000) sahtekârlığın kavramsallaştırılmasında özgün olamama duygusuna odaklanır ve yalnızca başarılı insanların deneyimlediği değil insani bir deneyim olduğunu savunur. Sakulku ve Alexander (2010) terimi sahtekârlığa ilişkin korkular (impostor fears) olarak kullanmıştır, bu terim kendilerini entelektüel açıdan dolandırıcı gibi algılayan (intellectual fraud/phonniness) ve sahtekâr olarak ifşa edilmekten korkan bireylerin psikolojik deneyimlerini tanımlamaktadır. Buna ek olarak sahtekârlık fenomeni sahtekârlık

duyguları (impostor feelings) yaşayan bireylerin bir kişilik özelliği olarak da kabul edilir. (Sonnak ve Towell, 2001; Bravata vd., 2020).

Hawley (2017), sahtekarlık fenomeni isimlendirilmesinin aynı zamanda bir tür ahlaki aşağılanmayı da içerdiğini söyler. Sahtekârlık fenomeniyle ilgili alanyazın incelendiğinde "algılanan dolandırıcılık (perceived fraud)", "bulunma korkusu (found out)", "maskenin düşmesi (unmasked)" ve "sahtekâr (impostor)" gibi terimler kullanıldığı görülür ki bunlar kasıtlı bir aldatmayı ifade eder. Hawley'e göre (2017) "sahtekârlık" teriminin içine etik bir yargılama gizlenmiş gibidir. Günümüzde de sahtekârlık fenomeni, bir bozukluk kabul edilmez ve DSM (Ruhsal Bozuklukların Teşhis ve İstatistik El Kitabı) tarafından resmi olarak tanınmamaktadır. Birçok lisans ve lisansüstü öğrencinin sergilediği bu davranışsal bir modele genellikle anksiyete, özgüven eksikliği ve sıklıkla depresyon eşlik eder (Cozzarrelli ve Major, 1990; Cromwell vd., 1990; Sonnak ve Towell, 2001). Sonuç olarak sahtekârlık fenomeni kendi başına bir klinik sendrom değil psikolojik bir yapıdır (Seritan ve Mehta, 2016). Ek olarak sahtekârlık duyguları içindeki danışanların tanı veya tedavisine rehberlik edecek kanıtlanmış çalışmalar bulunmamaktadır (Bravata vd., 2020).

Bu çalışmada "sahtekarlık fenomeni" kavramının tercih edilmesinde araştırmada kullanılan ölçek etkili olmuştur. Clance (1985) Impostor Phenomenon ölçeğinin Türkçe'ye çeviri ve uyarlama çalışmasında kavram "sahtekârlık fenomeni" olarak çevirilmiştir (Özdemir, 2015). Dolayısıyla bu çalışmada da aynı isimlendirme üzerinden devam edilmiştir.

2.2. Sahtekârlık Fenomeninin Etiyolojisi

Mevcut çalışmalar sahtekârlık fenomenine neden olan (bireysel) ve dış (gruplar arası) faktörlere odaklanmaktadır. Alan yazın incelendiğinde bu faktörlerin cinsiyet ve kişilik özellikleri (bireysel faktörler), ailenin ve toplumun bekledikleri roller (gruplar arası faktörler) başlıkları olmak üzere iki alanda toplandığı görülmektedir.

2.2.1. Sahtekârlık Fenomeni ve Cinsiyetin Rolü

Clance ve Imes (1978), çok sayıda kadın öğrencinin başarılarını şansa, yanlış notlandırmaya veya hocalarının kararlarının yanlış olduğuna atfettiklerini fark etmiştir. Clance'ın çalışma grubunun kadınlar olmasında atfetme üzerine cinsiyet farklılıkları üzerine yapılan bir araştırma da (Deaux, 1976, aktaran Langford ve Clance, 1993) etkili olmuştur. Bu çalışmaya göre kadınlar başarılarını şans ve çaba gibi dışsal faktörlere atfederken, erkekler ise daha içsel sebeplere atfetmektedirler. Kadınlar başarısızlıklarını yetersizlikle açıklarken, erkekler görevin zorluğuna bağlamaktadır. Clance (1978), kadınların kendi performanslarına ve hatta diğer kadınların da performanslarına ilişkin daha düşük beklentilerini, yetkin kabul edilmedikleri toplumsal cinsiyet rolünün içselleştirilmiş bir tezahürü olarak açıklar. Dolayısıyla sosyal ve kültürel faktörler kadının sahtekârlık hislerine katkıda bulunmaktadır. Çok sayıda doktora tezi ve araştırma makalesi, bu çalışmayı desteklemiştir. İlk çalışmayla tutarlı olarak bazı araştırmacılar kadın öğrencilerin özellikle içselleştirilememiş başarı ve başarısızlık korkusu ile ilgili olarak erkek akranlarından daha yüksek sahtekârlık fenomeni puanlarına sahip olduklarını bulmuşlardır (Clance ve Imes, 1978; Clance, 1985; Kumar ve Jagacinski, 2006). Hoang (2013)'e göre kadınların kendine güven duyması günümüz toplumunda bile halen zordur. Ona göre toplum kadının başarılı olmasını eskiye nazaran daha çok kabul etse de kadınlar kadınlık rolleri ile çelişen işler yaptıklarında becerilerine ve yeteneklerine dair şüphe içinde olabilirler. Harvey ve Katz (1985) kadınların, erkeklerin hakim olduğu alanlarda çalışırken sosyal olarak reddedilmemek için başarılarını inkâr ettiklerini öne sürmektedir.

Toplumsal cinsiyet rolleri düşünüldüğünde toplum iki cinsiyet için de bazı rolleri kabul eder, bazılarını dışlar (Belli ve Aynacı, 2020). Toplumun başarıyla ilgili beklentileri de cinsiyete göre değişebilir. İlk çalışmalarda sahtekarlık fenomeni kadınlarda daha çok bulunurken, son

zamanlardaki çalışmalarda cinsiyetler arasında farklı sonuçlar çıkmaması toplumsal değişimin de bir göstergesi olabilir. Fassl, Yanagida ve Kollmayer (2020) tarafından yapılan araştırmada sahtekârlık hissi kadınlığın algılanan olumsuz yönleriyle güçlü bir şekilde ilişkili bulunmuştur ancak kadınlığın olumlu yönleriyle hiçbir şekilde ilişkili değildir. Bu çalışma kadınların, kadınlığın olumsuz yönleriyle ne kadar çok özdeşleşir ve erkekliğin olumlu yönleriyle ne kadar az özdeşleşirlerse, sahtekârlık duygularını o kadar çok deneyimlediklerini göstermektedir.

Bununla birlikte, akademik ve kariyer alanında yüksek başarı gösteren kadınların sahtekârlık duygularına daha yatkın olduğuna inanılsa da, bir sahtekâr gibi hissetmenin daha evrensel bir deneyim olduğu düşünülmektedir (Lebowitz, 2016). Topping ve Kimmel (1985), erkeklerin aslında sahtekarlık fenomenini kadınlardan daha sık deneyimlediklerini, çünkü erkeklerin fenomeni açıkça kabul etmediğini ve bu tür duyguları veya hisleri daha fazla koruduğunu öne sürmüşlerdir. Buna göre erkekler, güçlü ve duygusuz olmanın klişeleşmiş eril özelliklerini sürdürmek için olumsuz düşünceleri veya duyguları bastırmaktadırlar. Dolayısıyla erkekler sahtekârlık fenomeni deneyimlediklerini sosyal reddedilmeden kaçınmak için daha az bildiriyor olabilirler (Hoang, 2013).

Clance ve O'toole (1987), erkeklerin sahtekâr duyguları ifade etme konusunda kadınlardan daha az teşvik edildiğini, konuşma sırasında ifade etmekten kaçındıklarını ancak anonim testlerde kadınlarla benzer ortalamaya sahip olduklarını gösterir. Kadınların bu hissi erkeklerden daha fazla ifade edebilmesi, toplumun erkekleri yetenekleri fark etmeksizin ilerlemeye teşvik etmesi, kadınlarıysa özerklik veya başarıdan ziyade çocuk bakımı ve ev içi meşguliyetlere teşvik etmesi ile açıklanmıştır.

Sahtekârlık fenomenini başarılı kadınlar için bir risk faktörü olarak açıklayan çalışmaların aksine Harvey and Katz, (1985) kendini bir sahtekâr olarak algılamanın başarı ya da cinsiyete özgü bir durum olmadığını öne sürmüştür. Bireyler başarı durumları veya

cinsiyetleri ne olursa olsun, özellikle başarı gerektiren görevlerle karşı karşıya kaldıklarında sahtekârlık deneyimlemektedir.

2.2.2. Sahtekârlık Fenomeni ve Kişilik Özellikleri

Ross ve Krukowski (2003) sahtekârlık fenomeni deneyimleyen bireylerin dünyayla etkileşim kurmak için uyumsuz (maladaptive) bir kişilik stili geliştirdiğini ileri sürer. Sahtekârlık fenomeni, nevrotiklik, vicdanlılık ve dışadönüklük ile güçlü ilişkiler göstermiştir (Bernard vd., 2002). Ross, Stewart, Mugge ve Fultz, (2001), beş faktörlü kişilik özelliklerinden nevrotizmin sahtekâr (impostor) kişilik modelini öngören varyansı önemli ölçüde açıkladığını kaydetmiştir. Ayrıca aynı araştırmacılar nevrotizmin depresyon ve öz bilinç (self-consciousness) boyutlarını, sahtekârlık fenomeninin önemli yordayıcıları olarak bulmuştur. Buna ek olarak aynı araştırmada sahtekârlık hissini daha çok yaşayan bireylerde vicdanlılık alt boyutunun düşük olduğu bulunmuştur.

Sahtekârlık fenomeni diğer birçok kişilik özelliğiyle yakından ilişkili olsa da onlardan bağımsız, kendi başına bir yapıdır (Rohrmann, Bechtoldt ve Leonhardt, 2016). Cromwell ve diğerleri (1990) çalışmasında olguyu işaret eden ortak yapılar arasında dikkat dağınıklığı, endişeli, kendini reddetme, derin moral bozukluğu ve kişiler arası ilişkilerde yetersizlik yer aldığını vurgulamıştır. Langford ve Clance (1993), sahtekârlık hisleri yüksek kişilerin daha yüksek düzeyde kaygı, başarısızlık korkusu, şüphe ve içe dönüklük yaşadıklarını belirtir. Sonuç olarak sahtekârlık fenomenini deneyimleyen bireylerin psikolojik uyumlarının da düşük olması beklenebilir.

2.2.3. Sahtekârlık Fenomeni ve Toplum

Toplumun da aile ile benzer şekilde sahtekârlık fenomeninin gelişiminde rol oynadığı düşünülmüştür (Clance vd., 1995). Günümüzde fenomenin her iki cinsiyet için geçerli olduğu kabul edilse de Clance ve Imes (1978) ilk çalışmalarında kadınların erkeklere nazaran daha fazla sahtekârlık hissi belirttiklerini keşfetmişlerdir. Bu durumu kadınların cinsiyet rollerine ters düşen başarıyı içselleştirmeyerek bilinçdışı bir savunma ile toplumun beklentisiyle uyuşan benlik algısını koruyor olabilecekleriyle açıklamışlardır.

Özdemir (2015) sahtekâr fenomeninin grup içi ve gruplararası süreçlerden etkilendiğini öne sürerek çalışmasında kadınların çalıştıkları ortamda için kendini zayıflatma davranışlarında bulunmalarının ve mesleki kalıp yargılar üzerinden prototipten uzaklaşmanın sahtekâr fenomenini yordamada en güçlü değişkenler olduğunu ortaya koymuştur.

Sahtekârlık fenomeninin bilinçli bir sosyal strateji olduğunu savunanlar da bulunmaktadır. Buna göre sahtekârlık olgusu, başkalarının beklentilerini azaltmak, alçakgönüllü bir duruş sergilemek, başarısızlıktan korunmak ve başkalarından destek almak gibi kişiler arası faydalar için yürütülen bir davranıştır. Slank, (2019) standart sahtekârlık fenomeni bakış açısını eleştirmiş, sahtekâr hisseden insanların kendi başarılarını değerlendirirken aslında olması gerektiği gibi gerçekçi davrandıklarını iddia etmiştir. Ona göre sahtekârlık fenomeni bildirenler böyle bildirmeyenlere nazaran daha mantıklı insanlardır. Yine de bu bakış açısı fenomen sebebiyle iyi oluşları ve kariyerleri etkilenen, yani “gerçekten” kendisinin bir sahtekâr gibi algılayan insanların bulunduğunu inkar etmemektedir (Leary vd., 2000; McElwee ve Yurak, 2007).

Feenstra ve diğerleri (2020), insanların sahtekârlık duygularının yalnızca kendi eğilimlerinin ve kişiliklerinin bir sonucu olmadığını, aslında dışarıdan içeriye doğru işleyebileceğini iddia eder. Onlara göre bu içselleştirilmiş, olumsuz benlik algıları, insanları yeteneklerini ve değerlerini sorgulamaya yönlendiren ortamlardan ve sosyal etkileşimlerden

kaynaklanmaktadır. Diğer araştırmacılar da fenomeni, bireylerin içinden kaynaklanan bir sorun olarak çerçevelemek yerine, dış güçlerin de önemli rolünü, bağlamın ve sosyal yapının fenomeni nasıl yarattığına odaklanmalarını önerir. Sonuç olarak içselleştirilmiş, olumsuz benlik algıları, insanları yeteneklerini ve değerlerini sorgulamaya yönlendiren ortamlardan ve sosyal etkileşimlerden de kaynaklanabilir.

2.2.4. Sahtekârlık Fenomeni ve Aile

Sahtekârlık fenomenine ilişkin ilk çalışmalarında Clance ve Imes (1978) aile dinamikleri bağlamında gelişmeye başladığına dair klinik gözlemlerini paylaşmışlardır. Danışanlarında gözlemledikleri durumlardan ilki ailenin çocuğu başarılı ve yeterli olarak görmemesi durumunda okul ve dış faktörlerin onayını alsa da içselleştiremediği şeklindedir. Bu gözlemlerde anne-baba tarafından onay ve kabul alamadığında dışarıdan almanın yollarını bulmaya çalışırken kabul alsa bile var olan çatışmadan dolayı içselleştiremediği şeklindedir. Bir başka açıklama ailede kişiye örtük bir biçimde yetişkinliğinde gerçekleştirmeye çalışacağı bir rol verilmesi şeklindedir. Ailede “akıllı olan, sorumlu olan, yetenekli olan, hassas olan ya da iyi olan” gibi sıfatlarla etiketlenen çocukların bu rolü gerçekleştirerek kabul almayı amaçlayabileceği düşünülmüştür (Harvey ve Katz, 1985). Clance, Dingman, Reviere ve Stober (1995), bireyin aile ve sosyal beklentilerle uyumlu hale olmaya dair bir motivasyonu çocukluğunda geliştirdiğini savunur. Bireyler farkında olmadan çocuklukta yüklenmiş rolleri gerçekleştirmeye çalıştıklarında tam potansiyellerine ulaşmalarını ve otantik oluşlarını olumsuz etkilenmektedir (Clance vd., 1995). Bir diğer davranış modelinde ailede diğer üyelerin başarılarını aşanlar, "zirvede yalnız kalmaktan" korkabilirler. Fenomeni yaşayan bazı öğrenciler, ebeveynlerinden veya kardeşlerinden daha iyi performans göstermelerinin bir şekilde yanlış olduğunu düşünerek eğitim ve başarıları konusunda kendilerini suçlu hissedebilirler (Harvey ve Katz, 1985)

Önceki çalışmalar, sahtekârlık fenomeninin erken çocukluk deneyimleriyle ve aile ile güçlü bağlar olduğunu ortaya koymaktadır (Sakulku ve Alexander, 2011; Sonnak ve Towell, 2001; Yaffe, 2021). Ebeveyn aşırı koruyucu oluşu ya da desteğin az oluşu (Yaffe, 2021), aile bütünlüğü (Hawbam ve Singh, 2018) yaşamın erken dönemlerinde sahtekârlık fenomeninin gelişiminde önemli görülmüştür. Sahtekârlık fenomeni, çocuğun belirli davranışlarının onaylandığı, deneyimlerinin desteklenmediği ve çatışmalı iletişimin bulunduğu ailelerde ortaya çıkmaktadır (Langford ve Clance, 1993; Hawbam ve Singh, 2018). Çocuk, destekleyici olmayan aile ortamında başkalarını memnun etmek için aşırı derecede çalışarak onay almaya, güvenli bir kimlik ve özgüven geliştirmeye çalışmaktadır (Langford ve Clance 1993). Birey anne ve babanın tutumlarının çocuğun başkalarının destek ve onayını kazanmak için memnun etmeyi amaçlayan bir rolü benimsemesine neden olabileceğini öne sürer. Bilinçsiz bir düzeyde, ebeveynleri tarafından onaylanan niteliklerini geliştirmeye ve kendisinde onlar tarafından daha az değerli bulunan nitelikleri inkar etmeye çalışır (Bussotti 1990, aktaran Langford ve Clance, 1993). Birey aile ortamında başkalarını memnun etmek için aşırı derecede çalışarak onay almaya, güvenli bir kimlik ve özgüven geliştirmeye çalışır (Langford ve Clance, 1993). Duyguların ifade edilmediği ve altta yatan birçok çatışmanın bulunduğu ev ortamı yetişkinlikte de başkalarını memnun etmek için aşırı çalışmaya iten bir sebep olarak görülmektedir (Clance 1985; Sakulku ve Alexander 2011).

Sahtekârlık fenomeni ile ilişkili olduğu bilinen mükemmeliyetçiliğin de ailenin başarı hakkındaki mükemmeliyetçi tanımlarının içselleştirilmesinin sonucu olduğu düşünülmektedir (King ve Cooley, 1995; Clance vd., 1995). Aile içinde öğrenilen bir davranış kalıbı olarak öğretilmeden bilmesi gerektiğine inanabilir ve yardım istemekten utanır. Her hatayı tam bir başarısızlıkla olarak gören birey ilk denemede başarılı olamadığı zaman küçük düşürülmeyi bekler (Langford ve Clance, 1993).

Ailenin başarı ve zekâ hakkındaki verdiği örtük mesajlar, sahtekârlık fenomenini etkiliyor görülmektedir. Eccles ve diğerleri (1993) ebeveynlerin erkek çocuğun matematikteki

başarısını doğal yeteneğe atfetme olasılığının daha yüksek olduğunu, kız çocuğunun başarısının ise daha çok çabasına atfettiklerini bulmuştur. Başarının yetenekten çok çabayla ilgili olduğuna ilişkin açık ve gizli mesajların verildiği aile ortamının kadınlarda sahtekârlık fenomeninin gelişimine katkıda bulunabilmektedir.

2.3. Kişiler Arası Kabul Red Kuramı

Kişiler Arası Kabul-Red Kuramı, kültürler arası çalışmalarla kişiler arası kabul ve reddin başlıca sonuçlarını, nedenlerini ve diğer değişkenlerle olan ilişkilerini yordamayı ve açıklamayı amaçlayan, kanıta dayalı bir sosyalleşme ve yaşam boyu gelişim kuramı olarak tanımlanmıştır (Rohner, 2022). Kuram başlangıçta Ebeveyn Kabul-Red Kuramı (EKAR, Parental Acceptance-Rejection Theory) ismi ile evrensel olarak hatırlanan/algılanan ebeveyn kabul-reddinin ilerleyen dönemlerdeki etkilerine odaklanmıştır (Rohner ve Britner, 2002; Rohner 1980). Çalışmalar 2000'lerden sonra kardeş, arkadaş, partner ve diğer büyük aile üyeleri gibi diğer önemli diğerleri arası ilişkileri içerecek şekilde genişleyerek Kişiler arası Kabul-Red teorisi (IPARTheory) ismini almıştır (Rohner, 2014). Kuramın ismi ve sınırları genişlese de çocuklukta algılanan ebeveyn kabul-reddinin diğer yaşam dönemleri üzerindeki etkileri ve olası değişkenlerle ilişkileri üzerine araştırmalara devam edilmektedir (Rohner, 2016). Bu tez kapsamında da algılanan ebeveyn kabul-reddinin yetişkinlik dönemindeki etkilerine odaklanılmıştır.

Kurama göre her kültürden birey çocuklukta ebeveyninden kabul ya da reddi içeren, sembolik mesajları anlayarak kabul edildiğine ya da reddedildiğine ilişkin bir öznel algı oluşturmaktadır. Bireyin kabul-redde ilişkin öznel algısı yaşamı boyunca bireyin psikolojik uyumu, kendisiyle çevresiyle olan ilişkileri üzerinde bazı ortak etkilere sahiptir (Rohner vd., 2005). Birçok kültürde algılanan kabul ve reddin yetişkinlik döneminde bireyin psikolojik uyumunun ya da uyumsuzluğun yordayıcısı olduğu gösterilmiştir (Rohner ve Khaleque

2010; Rohner ve Britner, 2002). Ebeveyn kabul-reddi pek çok açıdan çocuklarda ve yetişkinlerde ruh sağlığının yordayıcısı olarak görünmektedir. Çocuklukta ebeveynlerden algılanan kabul ve sıcaklık iyi oluş, yaşam doyumu, zihinsel sağlık ve psikolojik uyumla ilişkilidir (Khaleque ve Rohner, 2012; Özbiler, Taner ve Yalçınkaya, 2019). Çocuklukta algılanan ebeveyn reddi ise düşük öz değer ve öz saygı, depresyon, davranış sorunları, madde kullanımı, düşük benlik saygısı, reddi psikopatolojinin farklı biçimleri, davranış sorunları, psikolojik uyumsuzluk, akademik sorunlar ve yakın ilişkilerde bozulmalarla ilişkilendirilmiştir (Rohner ve Britner, 2002; Ali vd., 2019). Boylamsal çalışmalar, algılanan ebeveyn kabul-reddinin uzun vadeli etkilerinin bulunduğunu desteklemektedir (Rothenberg vd., 2021). Örneğin, dokuz ülkeden 7 ila 14 yaşındaki 1315 çocuk üzerinde gerçekleştirilen kültürlerarası ve boylamsal bir çalışmada hem anne hem de baba tarafından reddedildiğini algılamanın hem kaygı, üzüntü, yalnızlık, öfke gibi içselleştirilmiş bozukluklarla hem de yalan söyleme, zorbalık, uyuşturucu ve alkol kullanımı, öfke nöbetleri ve saldırganlıkla gibi dışsallaştırılmış bozukluklarla ilişkili olduğu bulunmuştur (Rothenberg vd., 2021).

Ebeveynlerin tutum ve tarzları kültürel farklılıklara göre değişse de her çocuk ebeveyn ile kurduğu ilişkisinde kabul, sevgi ve şefkat ihtiyacı içindedir (Rohner vd., 2005). Kuram her insanın biyolojik olarak kendisi için önemli diğer insanlardan olumlu yanıt ve kabul ihtiyacıyla doğduğunu bu ihtiyacın davranışlarının insan davranışlarının yönünü belirlediğini öne sürmektedir. Çocuklukta “önemli kişiler (significant others)” olan ebeveynler kuramda “çocuğun bakımından öncelikli olarak sorumlu olan kısa veya uzun süreli ilgilenen kişi” olarak tanımlanmaktadır (Rohner, 2022). Bu tanım biyolojik ebeveynin dışında diğer akrabalar ve hatta akraba olmayan kişileri de kapsamaktadır (Rohner vd., 2005). Çocuklukta bu duygusal ihtiyaç ilk bakım veren olan ebeveynin şefkati, ilgisi, desteği, bakımı yani sevgisi (kabulü) ile karşılanmaktadır. Duygusal bağ kurduğu insanlar tarafından fark edilme ve olumlu dönüt alma ihtiyacı zaman içerisinde daha da karmaşıklılaşsa

da yetişkinlikte de davranışları yönlendirmeye devam etmektedir (Rohner, 2016). Kuramda kabulü ve reddi ebeveynliğin sıcaklık boyutunun iki ucunu oluşturmaktadır.

2.3.1. Ebeveynliğin Sıcaklık Boyutu

Kuramda ebeveyn ile çocuk arasındaki bağın niteliği üzerine odaklanılmıştır. Bu bağ “ebeveynliğin sıcaklık boyutu” olarak isimlendirilmiştir. Ebeveyn reddi ve kabulü birlikte sıcaklık boyutunun iki ucunu temsil etmektedir (Rohner, 1975, 1986).

Sıcaklık, bakım veren ve çocuk arasındaki duygusal bağın kalitesi ve ebeveynlerin bağı kurarken kullandıkları fiziksel, sözel ve sembolik davranışların bulunduğu bir süreklilik olarak tanımlanmıştır. Sürekliliğin bir kutbunda, ebeveyninden ya da diğer bakıcılardan alınan sıcaklık, şefkat, özen, rahatlık, ilgi, bakım, desteği içeren ve basitçe sevgiyi ifade eden kabul edildiğine dair temel bir mesaj yer alır (Rohner, 1986).

Ebeveyn-çocuk ilişkisinde sıcaklık ebeveynlerin koşulsuz sevgi gösterdikleri sevgi ve şefkat ile karakterize edilir. Sıcaklık boyutunda ebeveynler genellikle çocuklarını severler, varlığını ve kişiliğini olduğu gibi kabul ederler ve çocukla ilgili şeylere samimi bir şekilde ilgi duyarlar. Bir görev veya sorumluluk olarak görmekten ziyade içten gelen bir ilgilenme vardır. Sıcaklığı içeren ebeveyn davranışlarının çocuğa ninniler söylemek, hikâyeler anlatmak, davranışlarını tasdik etmek, övmek, ağladığında teselli etmek gibi fark edilebilen ya da dışarıdan bir gözlemci anlayamayacağı şekilde kültüre özgü olarak farklılaşan ifadeleri bulunmaktadır (Rohner, 2021).

Sıcaklık boyutunun diğer kutbunda ise yer reddedilme alır. Reddedilme, ebeveynin sıcaklık, sevgi ve şefkati sembolize eden davranışların varlığının algılanmamasıyla ilişkilidir. Rohner’e göre (1994) bazı çocuklar kabul edildiklerine dair önemli mesajı hiçbir şekilde alamazlar ve durum ebeveynleri tarafından onaylanmadıklarını hissettikleri reddedilme sürecinin bir parçasıdır. Bu süreçte kabulü sembolize eden davranışların yokluğu ya da ciddi

biçimde az sergilenmesinin yanı sıra çeşitli fiziksel ve psikolojik olarak incitici davranışlar bulunmaktadır. Reddedici ebeveynler, çocuklarını sevmeyebilir, onaylamayabilir veya kızabilirler ve çocuklarının varlıklarını güzel bir şeyden ziyade yük olarak görürler. Sıklıkla çocuklarını diğer çocuklarla olumsuz bir şekilde karşılaştırabilirler. Reddeden birçok ebeveyn davranışları soğuk ve anlayışsız olarak tanımlanabilir (Rohner ve Rohner, 1981). Buna karşılık çocukluk boyunca kabulü temsil eden davranışların olduğu bir süreçte redde ilişkin davranışlar ya da reddi içeren davranışların yanında kabulü içeren davranışlar da bulunabildiğine dikkat çekilmiştir (). Dolayısıyla kuramda her insanın bir derecede kabul ve reddi hissederek bu süreklilik üzerinde yer aldığı ve bunun (örneğin bağlanma türlerinde olduğu gibi) bir kategori meselesi olmadığı vurgulanır (Rohner, 1994). Kùltürlerarası çalışmalar ebeveynlerin “reddedici” tutumlarının dört farklı başlıkta incelenebileceğini göstermektedir (Rohner vd., 2005; Rohner vd., 2012). Ebeveyn-çocuk ilişkisinde; (1) soğuk ya da sevgisiz (sevecen ve şefkatli olmanın tersi) (2) düşmanca ya da saldırgan (3) ilgisiz ya da ihmalkâr (4) ayrışmamış red (ilk üç durumun görünür biçimde sergilenmediği ancak bireyin sevilmediğini, kabul edilmediğini algıladığı) biçimlerinde algılanabilir.

Ebeveynin soğuk ya da sevgisiz olma durumu sıcaklık ve şefkatin yokluğu, ebeveynlerin, çocuklukta sevgiyi, şefkati, kabulü ve sıcaklığı esirgemesi anlamına gelmektedir. Soğuk ve sevgisiz ebeveynler, sevgiyi ve kabulü içeren fiziksel ve sözel ifadelerde bulunmamaktadırlar (Rohner, 1986).

Ebeveyn düşmanlık/saldırganlığı çocuğa karşı eleştirel olma, sabırsızlık, sinirlilik ile kendini gösterebilir. Düşmanlık içsel veya duygusal durumu, saldırganlıkta bunun davranış karşılığını nitelendirmektedir. Ebeveyn saldırganlığı, çocuğa karşı eleştirel sabırsızlık, sinirlilik veya düşmanlık ile kendini gösterebilir. Saldırgan (düşmanca) ebeveynler azarlayabilir, alay edebilir, çocuğun sinirlerini bozduğunu söyleyebilir, suçlayabilir ve düşmanlığı bu şekillerde ifade edebilirler. Ebeveyn saldırganlığı çocuğa sert ve kaba

davranma, hakaret etmek, hafife almak, sert ve azarlayıcı bir biçimde konuşmak, çocuğa küsmek, sert bir şekilde cezalandırmak gibi davranışlarla görülebilir (Rohner, vd., 2005).

İlgisizlik/ihmalkârlık çocuğun iyiliği veya gelişimi için gösterilen endişenin çok sınırlı olması durumudur. Çocuk ve ebeveyn arasındaki ilişkide gerçek bir temastan ziyade yüzeysellik söz konusudur. Bu tür ebeveynler çocukları ile birlikteyken, çocuğun yardım, ilgi veya rahatlık talebini görmezden gelebilirler. Ebeveynler verilen sözleri, önemli günleri unutabilirler ve genellikle çocuğun ihtiyaçlarıyla ilgilenmeyebilirler. İhmalkârlık veya kayıtsızlığın düşmanca sergilenmesi esas değildir kaygısızlık, mesafelilik şeklinde görülebilir. Ayrıca ebeveynin fiziksel varlığına rağmen çocuğun ebeveyne duygusal olarak ulaşamaması da bir ihmal biçimidir ve psikolojik erişilemezlik olarak tanımlanmıştır (Rohner, 2005). Ebeveyn çocuğa tepki vermez veya onunla gerçek anlamda bir etkileşime girmez. Çocuğun duygusal ihtiyaçlarına ve yardım taleplerine karşı ilgisizdir. Çocuk ağladığında sakinleştirmeye çalışmamak, çocuğun duyguları hakkında konuşmamak şeklinde görülebilir. Bu tür ebeveynler çocuklarına mümkün olduğunca az ilgi gösterirler ve onunla minimum zaman geçirmeye meyillidirler (Rohner, 2005).

Ayrışmamış red ise ebeveyn reddinin diğer üç kavramdan farklı bir yönüne ışık tutmaktadır. Ayrışmamış red tanımına göre birey ebeveyni tarafından reddi sembolize eden herkes tarafından fark edilebilecek davranışlar sergilenmese bile önemslenmediğine, sevilmediğine ve kabul edilmediğine dair öznel bir algı oluşturabilmektedir (Rohner, 1986). Böylece çocuk-ebeveyn ilişkisinin bir dış gözlemci değil çocuğun kendisi tarafından değerlendirilmesi mümkün olmaktadır. Ebeveynin davranışlarına kültürün ve çocuğun attettiği anlamın değişiyor oluşu sebebiyle ayrışmamış red önemli bir kavramdır (Rohner vd., 2005).

Kurama göre ebeveyn kabul ve reddi ebeveynlerin eylemleri sonucunda değil, çocuğun eylemlere ilişkin öznel algı ve inançları sonucunda oluşan bir durumdur. Redde ya da kabule

ilişkin objektif gözlem ile bireyin kendi algısının arasında tutarlı olmayan bir ilişki bulunduğunda bireyin kendi algısının dikkate alınması önerilmiştir (Rohner, 2022). Gözlemci, ayırmamış red durumunda olduğu gibi, belirgin bir red davranışı kaydetmese de çocuk red algılıyor olabilir ya da tam tersi şekilde açıkça reddi sembolize eden davranışlar sergilense de çocuk kabul algılayabilir. Kültürlerarası çalışmaları inceleyen bir metaanaliz, hem anne hem de babanın farklılaşmamış reddinin, çocukların ve yetişkinlerin genel psikolojik uyumsuzluğu ile önemli ölçüde ilişkili olduğunu göstermiştir (Ali vd., 2019).

Bu dört farklı reddedici özelliğin ortak noktası sevilmemeye veya reddedilme duygusunu miras bırakıyor oluşudur. Reddedilmenin pek çok farklı kültürde bu dört biçimde algılandığı ve bireyde davranışsal, gelişimsel ve psikolojik olarak ortak sonuçlar doğurduğu varsayımı boylamsal ve kültürlerarası çalışmalarla da desteklenmiştir (Rohner vd., 2005; Rothenberg ve diğerleri, 2021).

2.3.2. Ebeveynliğin Kontrol Boyutu

Kişiler arası Kabul Red Kuramı'nda reddetme ve kabul, birlikte ebeveyn davranışının sıcaklık boyutunu oluştururken kontrol boyutunu aşırı izin verici ve aşırı kısıtlayıcı ebeveyn davranışları oluşturmaktadır (Rohner, 2021). Hem sıcaklık hem de kontrol, birbirine zıt davranışların bulunduğu iki kutuplu boyutlardır. Kuramda ebeveynliğin kontrol boyutu, ebeveynlerin çocuklarının davranışlarını düzenlemek, manipüle etmek veya yönlendirmek için yaptıkları girişimleri ifade etmektedir (Rohner ve Khaleque, 2008). Kontrol boyutunun bir ucunu izin verici diğer ucunu kısıtlayıcı davranışlar oluşturmaktadır (Rohner, 2015). Kontrol boyutunda da bireyin kontrole ilişkin davranışları nasıl algıladığı, yorumladığı ve anlamlandırdığına odaklanılmıştır. Bu çalışmanın amacı doğrultusunda ebeveynliğin yalnızca sıcaklık boyutu ele alınacaktır.

2.3.3. Psikolojik Uyumsuzluk

Kişiler Arası Kabul Red Kuramı'nda psikolojik uyum ve uyumsuzluk kabul-red ile ilişkili olarak açıklanmıştır (Rohner, 2004). Evrensel olarak ebeveynler veya diğer bağlanma figürleri tarafından reddedildiğini algılama çocuklukta ve yetişkinlikte psikolojik uyumu oluşturan yedi kişilik eğiliminin bir kombinasyonu ile ilişkilidir (Khaleque ve Rohner, 2012). Erken dönemde yakınlık ve sıcaklığa duyulan ihtiyaç karşılanmadığında yetişkinlikte de bu ihtiyacın nasıl karşılanacağına dair zorluklar yaşanmaktadır. Algılanan red, derin ve samimi ilişkiler kurulmasını engelleyen bir takım sosyal ve duygusal problemlere yol açmaktadır (Rohner ve Britner, 2002; Bayat, 2015; İnce, 2020).

Bakım verenle kurulan ilk ilişki ve etkileşim çocuğun kendisiyle diğerleriyle ve dünyayla olan ilişkisinin temel taşlarını oluşturmaktadır. Bu temelde sevildiğini ve kabul edildiğine dair oluşan ilk temsiller bireyin psikolojik uyumunu artırırken, önemsenmediğini ve reddedildiğine dair hatıralar psikolojik uyumsuzluğa sebep olmaktadır. Birey red sonucunda kendisiyle ilişkisinde olumlu bir öz saygı ve öz yeterlilik geliştirememektedir. Reddin yarattığı psikolojik acıdan kendilerini korumak için duygusal olarak duyarsız olabilmekte ve olumsuz duygularla baş etmekte kabul hissiyle büyüyenlere nazaran daha fazla zorluk yaşayabilmektedir. Bireyin diğerleriyle olan ilişkisinde ise bağımlı ya da savunmacı bağımsızlık geliştirebilmektedir. İlişkilerde düşmanlık, öfke hislerini daha çok deneyimlemekte ve saldırganlık geliştirebilmektedir. Birey dünyayla olan ilişkisinde ise genellikle daha fazla olumsuz beklenti içeren zihinsel temsiller hâkim olmaktadır.

Bireyin kendisiyle, diğerleriyle ve dünyayla olan ilişkisinde gösterdiği psikolojik uyum, kişilik alt kuramında bulunan yedi kişilik eğiliminin bileşimidir ve Kişilik Değerlendirme Ölçeği (KİDÖ) aracılığıyla ölçülmektedir (Rohner, 2005).

2.4. Kişiler Arası Kabul Red Kuramında Alt Kuramlar

Kişiler Arası Kabul Red Kuramı kişilik alt kuramı, başa çıkma alt kuramı ve sosyokültürel sistemler alt kuramı olmak üzere üç alt kurama ayrılmıştır. Her kuram bazı varsayımları ve araştırma sorularını içermektedir. (Rohner ve Britner, 2002; Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2004)

Kişilik alt kuramında aşağıdaki iki soru araştırılmaktadır:

- Kuramın varsaydığı gibi, tüm sosyokültürel sistemlerde, ırksal veya etnik gruplarda, cinsiyetlerde çocuklar kendilerini kabul edilmiş ya da reddedilmiş algıladıklarında benzer tepkileri verme eğiliminde midir?
- Kabul ve reddedilmenin etkileri yetişkinlik ve yaşlılığa ne dereceye kadar genellenebilir? (Rohner, 2016).

Başa çıkma alt kuramında, algıladıkları redde rağmen reddin olumsuz sonuçlarından daha az etkilenen bazı çocuk ve yetişkinler üzerinde durulmaktadır. Bu bireylerin reddedilmeyle duygusal olarak iyi başa çıkabilmelerini sağlayan faktörler araştırılmaktadır. Başa çıkma alt kuramının temel sorusu şudur:

- Çocuklukta reddedilme ile duygusal olarak daha etkili başa çıkabilen bazı çocuk ve yetişkinleri diğerlerinden farklı yapan nedir? (Rohner, 2016).

Sosyokültürel sistem alt kuramı toplum ve kültürün kabul ve redde ne şekilde yol açtıklarını araştırmaktadır ve şu iki temel varsayımı incelemektedir:

- Bazı ebeveynleri kabul edici; sıcak ve sevgi dolu bazılarını ise reddedici; soğuk, saldırgan, ihmalkar yapan faktörler neler olabilir?
- Ebeveynlerin kabul edici ya da reddedici şekilde davranmalarında toplumun yapısı, ailenin ve diğer çevresel faktörlerin katkısı dünyanın her yerinde benzer ilişkilere sahip midir? (Rohner, 2016).

Bu araştırmada kişilik alt kuramının varsayımları çalışılmıştır. Ebeveyn kabulü ve reddinin yetişkinlik döneminde ilişkileri ve akademik başarıyı etkileyen sahtekârlık fenomeniyle olan ilişkisi araştırılmış olup aynı zamanda bu ilişkiye bireylerin psikolojik uyumsuzluklarının aracılık etme durumuna bakılacaktır.

Kişiler Arası Kabul Red kuramı kabule duyulan ihtiyaın evrensel olduğunu varsaydığı gibi bu ihtiyaç karşılanmadığında her çocuğun benzer tepkiler verdiğini savunur. Bu tepkilerin ortaya çıkışı ise algılanan reddedilmenin bir sonucu gerçekleşen psikolojik acıdan kaynaklanmaktadır (Rohner vd., 2005). Beyin görüntüleme çalışmalarına göre reddedilme hissi, fiziksel ağrıya ve gerçek acıyla benzer şekilde beyinde temsil edilmektedir (Eisenberger, Lieberman ve Williams, 2003). Kurama göre insanlar reddedilmenin verdiği psikolojik acıyla baş etmede benzer tepki ve savunma mekanizmaları geliştirmektedirler. Bu tepkilerin “algılanan reddedilmenin sıklığı, süresi, zamanlaması ve yoğunluğuna” bağlı olarak farklılaştığı da varsayılmaktadır (Rohner vd., 2005).

Kuramda ocuklar ve bakım veren arasındaki sosyal etkileşim sırasında, çocukların kendileri ve diğerleri hakkında zihinsel temsiller geliştirmelerine yol açtığı ne sürülmektedir. Bu temsiller kendisi, diğerleri ve dünya hakkındaki önermeleri ve olasılıkları içermektedir ve davranışlara, tercihlere, ilişkilere yön veren şemalar gibi çalışmaktadırlar. Bireylerin neyi ve nasıl deneyimleyeceklerini, hatırlayacaklarını ve tepki vereceklerini etkilemektedirler (Rohner, 1986; Rohner vd., 2005). Çocuğun sevildiğine, nemsendiğine ve kabul edildiğine göre ya da reddedildiğine dair öznel algısı zihinsel temsiller üzerinde etkili olmaktadır Zihinsel temsiller yetişkinlikte de bireyin kendisiyle ve diğerleriyle kurduğu ilişkilere taşınarak bireyin ilişkilerini ve psikolojik uyumunu etkilemektedir (Rohner vd., 2012).

2.4.1. Kişilik Alt Kuramı

Kişilik, Kişiler Arası Kabul Red Kuramı kapsamında bireyin çeşitli yaşam durumları ve farklı ortamlarda istikrarlı olarak sergilenen duygusal, bilişsel, davranışsal, algısal ve motivasyonel anlamdaki tepkileri ve yatkınlıkları olarak tanımlanmaktadır (Rohner, 2015).

Kişilik alt kuramında, insan davranışının kabul ve red ile ilişkili üç temel özelliği olduğu varsayılmaktadır. Birincisi, dünyanın her yerinde her insanın, -kültür, ırk, dil, cinsiyet gibi benzeri tanımlayıcı koşullardan bağımsız olarak- önemli diğerlerinden, bağlanma figürleri tarafından (örneğin, çocuklukta ebeveynler ve yetişkinlikte yakın partnerler) kabul edildiklerine ya da reddedildiklerine dair öznel bir algıya sahip oldukları ve bundan belirli bir biçimde etkilendikleridir. İkincisi, dünyanın her yerinde çocuklar ve yetişkinler, önemli diğerleri tarafından kabul veya reddedildiklerini algıladıklarında aynı şekillerde tepki verme eğiliminde oldukları varsayımdır. Üçüncüsü ise çocuklukta algılanan kabul ve reddin etkilerinin yaşam boyu etkisinin devam edeceğidir. Aynı zamanda yetişkinlikte partnerden ya da bağlanma figüründen algılanan red ve kabul durumu psikolojik uyum için önemli olmaya devam edecektir (Rohner, 2021).

Kültürler arası çalışmalar, erken çocuklukta reddedilme algılamının bireylerde psikolojik uyumsuzluğun yedi farklı biçimiyle sonuçlanabileceğini ortaya koymaktadır Bireyler red sonucunda (1) Bağımlılık veya savunucu bağımsızlık, (2) Duygusal dengesizlik/tutarsızlık (instability), (3) Duygusal tepkisizlik/duyarsızlık, (4) Olumsuz Öz Saygı, (5) Olumsuz öz yeterlilik (Self-adequacy), (6) Düşmanlık ve saldırganlık, (7) Olumsuz dünya görüşü. Erken dönemde reddedildiğini algılayan bireyin yedi kişilik özelliğinin olumsuz uçlarından oluşan bir kişilik örüntüsüne sahip olabileceği ileri sürülmektedir (Khaleque ve Rohner, 2002). Bu boyutlar aynı zamanda kuramın temel değişkenlerinden olan ve Kişilik Değerlendirme Ölçeği (KİDÖ) ile ölçülen psikolojik uyumsuzluğun alt ölçeklerini oluşturmaktadır.

2.4.1.1. Bağımlılık ve Savunucu Bağımsızlık

Çocuk için önemli diğerlerinden gelen olumlu yanıt ihtiyacı bağlanma figürleri tarafından karşılanmadığında ortaya çıkan olumsuz duyguları yatıştırmak ve olumlu yanıt ihtiyacını bir şekilde karşılayabilmek için daha fazla çaba harcayabilmektedirler. Teoride bağımlılık, çocuklukta ve yetişkinlikte desteklenmeye, özene, rahatlatılmaya, ilgiye duyulan istek ve ihtiyacı ifade etmektedir (Rohner, 2019). Bir süreklilik üzerinde düşünüldüğünde bağımsızlık ve bağımlılığın iki uçta yer alır, her insan bu süreklilik üzerinde bir noktada bulunabilmektedir. Bağımlılığın diğerlerinden olumlu yanıt için yoğun istek duymak ve bu ihtiyacı karşılamak için aşırı çaba harcamakla gerçekleştiği; bağımsızlığınsa çocuklukta bu ihtiyacın karşılanmasıyla kazanılan bir davranış biçimi olduğu savunulur. Kuram, çocuklar ve yetişkinlerin bağımlılıklarını kendilerini kabul veya reddedilmiş olarak algılama dereceleriyle ilişkilendirmektedir. Bu hipoteze göre çocukluklarında reddedilen bireyler güven ve duygusal destek alma ihtiyaçlarını karşılamak için, kabul edildiğini algılayan bireylere göre daha fazla istek duyacak ve çaba gösterecektir.

Bu ihtiyaç karşılanmadığında, yani tekrar eden reddedilme durumunda, bağımlılığın arttığı ancak bir noktaya kadar bu şekilde devam ettiği, sonrasında tersine döndüğü yani artık bu ihtiyacı karşılamaya yönelik çabanın azaldığı hatta reddedildiği bir duruma girilmektedir. Savunmacı bağımsızlık, sağlıklı bağımsızlığa çok benzese de bu noktada ortaya çıkar. Reddedilmenin yarattığı psikolojik acının reddedilmenin yarattığı öfke, güvensizlik ve diğer olumsuz duygular sebebiyle bu ihtiyaca karşı duyarsızlaşmaya başlamasını ve bu ihtiyacı reddetmesine yol açmaktadır. Sağlıklı bağımsızlıktan farklı olarak bu ihtiyaç karşılanmamış olarak devam etmektedir. Kişi buna tepki olarak karşı reddetme gibi bir davranışta bulunabilmektedir. Bu, reddedilmeyi beklemeden kendisi reddettiği ve böylece yakın ilişkilerde problemler yaşadığı bir süreci içerir. Savunmacı bağımsızlık ve bağımlılık durumlarının her ikisinde de bireyler bozulmuş öz saygı ve özgüvene sahip olmaktadır (Rohner vd., 2005)

2.4.1.2. Duygusal Dengesizlik/Tutarsızlık

Kurama göre duygusal olarak dengelilik, aşırı üzüntü ve kaygıya kapılmadan günlük yaşamın küçük streslerini ve gerilimlerini yönetebilmek anlamına gelmektedir. Temel ruh hallerinin istikrarlı oluşuna, değişen stresli durumlarda öngörülebilir davranışlara vurgu yapılmaktadır. Duygusal dengesizlikte ise kutuplarda dolaşan ruh hali ve öngörülemeyen davranış değişimleri vurgulanır (Rohner, 2005).

Algılanan red bireylerin sorunlarla etkili bir şekilde başa çıkma kapasitelerini azaltan bir faktör olarak değerlendirilir. Algılanan kabul hayatın getirdiği zorluklarla başa çıkabilmede duygusal olarak daha dengeli bir biçimde mücadele edebilmeye katkıda bulunurken algılanan reddedilme öfke, stres, benliğe ilişkin olumsuz duygularla duygusal olarak başa çıkmada zorluklarla ilişkilidir. Bu nedenle, erken dönemde reddedilmiş hisseden insanlar, kabul edildiğini hisseden insanlardan duygusal olarak daha az kararlı olma eğilimindedir. Kabul gördüğünü ve sevildiğini hisseden bireyler stresli durumlarda duygusal olarak daha tutarlı ve dengeli tepkiler verebilirken reddedilme deneyimleyen bireylerin duygularını dengeli bir biçimde yönetememeleri, duygusal dengesizlik göstermeleri daha muhtemeldir (Rohner vd., 2005)

Kuramda önemli diğerleri tarafından reddedilmenin bireylerin başarısızlıklara, zorluklara ve diğer streslere duygusal olarak yıkılmadan dayanma yeteneklerine zarar verdiği önerilmektedir. Algılanan kabulün bu anlamda bireyin zorluklara karşı psikolojik dayanıklılığını artıran bir bağışıklık kazandırdığı iddia edilebilir. Sahtekârlık fenomeni yaşayan bireyin sınav, başarısızlık, zorlu görevler karşısında daha stresli olması ve kendi başarıları sebebiyle yaşamaları gereken olumlu duyguları sergileyememeleri bu durumla ilişkilendirilebilir. Dolayısıyla kendileri hakkında sahtekârlık şüphelerine kapılmaya eğilimli olan bireylerin duygusal olarak tutarsızlık ve dengesizlik göstermeleri beklenebilir.

2.4.1.3. Duygusal Duyarsızlık

Kurama göre algılanan red öfke, kızgınlık gibi duygulara sebep olmaktadır. Reddedilmenin bir sonucu olarak bireyler kendilerini olası reddedilmelerden korumaya çalışacaktır. Reddedilmenin sonucunda bireylerin kendilerini korumak için duygusal olarak kendilerini duygusal olarak kapatması duygusal tepkisizlik olarak kavramsallaştırılmıştır. Duyguları ifade etme ve başkalarının duygularını kabul etme konusunda sorunlar yaşaması anlamına gelmektedir. Genellikle sevgiyi ifade ya da kabul etme becerisinde sorunlar yaşarlar (Rohner, 2004). Dolayısıyla kuramda ebeveynden algılanan red bireyin ilişki ve yakınlık kurmasına yardımcı olan duyguları ifade etme ve anlama yeteneğini olumsuz anlamda etkileyebileceği vurgulanmıştır. Bireyin duygusal açıdan duyarlı olması duygularını reddedilmekten veya olumsuz bir tepki almaktan korkmadan özgürce ifade edebilmektir. Aksi durumda ise birey ilişkilerde savunmacı olabilir ve yakınlığa karşılık vermekte zorlanabilir. Bu kişilerin yakınlık ve sosyal ilişkiler kuramayacağı anlamına gelmemektedir ancak bu ilişkilerin doyurucu olmasını engelleyen, duygusal derinliği olmayan sınırlı bir paylaşımdan bahsedilmektedir (Rohner, 2015).

2.4.1.4. Öz saygı

Öz saygı bireyin kendi değeri hakkında duygusal olarak yaptığı değerlendirme sonucu oluşmaktadır. Olumlu benlik saygısı, kişinin kendisine karşı sevgi, kabul gibi olumlu duygular taşıdığını ifade etmektedir. Kendisiyle olan ilişkisinde değerli ve saygın olduğu hisleri egemendir. Olumsuz benlik saygısı ise, kişinin kendisiyle olan ilişkisinde olumsuz duyguların hâkim olduğu görülmektedir. Kendisiyle barışık olmadığı, kendini hayal kırıklığına uğrattığı ve başkalarından daha aşağı biri olarak algıladığı bir durumdur. Kişi kendisiyle olan ilişkisinde mağlup olduğu için diğerleri tarafından da suçlanmaya ve

kınanmaya hazır gibidir. Ebeveyn reddi, öz saygıya ciddi biçimde zarar verir ve depresyona yapıtaşı olacak olumsuz bir benlik algısını, olumsuz duyguların oluşmasına zemin hazırlar (Garber ve Flynn, 2001). Alanyazında bu ilişkiyi doğrulayan çalışmalar bulunmaktadır. Jun, Baharudin ve Tan (2013), algılanan ebeveyn sıcaklığının öz saygı ile pozitif ilişki içinde olduğunu; Kausar ve Kazmi (2011) de anne ve baba sıcaklığı ile öz yeterlik arasında pozitif ilişki bildirmiştir. Ayrıca aynı çalışmada anne ve babadan algılanan düşmanlık, ihmal ve ayrılmamış red arttıkça öz yeterliğin azaldığı bulgulanmıştır. Bu durum kuramda sembolik etkileşim teorisi (symbolic interaction theory) ile açıklanmıştır (Mead, 1934, aktaran Rohner vd., 2005). Buna göre çocuklar kendilerini, onlar için önemli diğerlerinin gözlerinden görmektedirler. Bakım veren tarafından sevimleri ve kabul edilmeleri, kendileri hakkındaki algılarını, sevimbilir ve başkaları için değerli olduklarını, düşünmelerine; aksi ise kendilik değeri hakkında olumsuz sonuçlara ulaşmalarına sebep olabilmektedir.

2.4.1.5. Öz Yeterlilik

Öz yeterlik ise kişinin günlük görevler ve sorunlar karşısında kendisinde bir başa çıkabilme potansiyeli görebilmesi hakkındaki yargıları olarak tanımlanmıştır (Rohner, 2015). Olumlu öz-yeterlik duyguları, kişinin kendisini yetenekli, yapmak istediklerini başaracağına dair güçlü bir inancıyla ilgilidir. Öz yeterliliği yüksek birisi kendisini sosyal anlamda da güvenli ve yeterli hissedebilir. Olumsuz öz-yeterlik duyguları ise kişiyi gündelik işler, çalışma ortamındaki görevler ya da akademik sorumluluklar karşısında gereken yeterliliğe sahip olmadığı inancıdır. Kişi herhangi bir zorlukla baş edemeyen biri olduğunu hissedebilir.

Sonuç olarak olumsuz öz saygı ve öz yeterlilik inançlarına sahip bir kişi değerli ve yeterli bir insan olduğuna dair şüpheler taşıyabilir ve bir iş karşısındaki performansları hakkında diğerlerinden daha şüpheli yaklaşabilir. Bu durum sahtekârlık fenomenine yol açan çocuklukta temelleri atılan ilk basamak olarak değerlendirilebilir. Yüksek öz saygı ve öz

yeterliliğe sahip bireylerin başarılı olma konusunda diğerlerine kıyasla daha az endişeli olmaları beklenebilir (Rohner, 2015, 2021).

2.4.1.6. Düşmanlık ve Saldırganlık

Kuramda düşmanlık hisleri, saldırganlık ve öfke yönetimi ile ilişkili psikolojik problemler reddedilmenin kişilik üzerindeki sonuçlarından biri olarak görülmektedir. Düşmanlık, bir başkasına, duruma veya kişinin kendisine yönelik bir duygusal (içsel) tepkisi; saldırganlıkta bu durumun davranışsal dışavurumu olarak tanımlanmıştır. Saldırganlık, fiziksel ya da sözel olarak ortaya çıkabilir. Aktif saldırganlık fiziksel, sözel ve sembolik saldırganlık olarak üçe ayrılmıştır. Fiziksel, sözel ve sembolik biçimlere ayrılır. Fiziksel saldırganlık, vurma, ısırma, itme, gibi bedensel ifadeyi; sözlü saldırganlık, alaycılık, küçümseme, aşağılamayı; sembolik saldırganlık ise, mimik ve jestlerdeki saldırganlık ifadeleridir (Rohner, 1978; Rohner, 1986). Pasif saldırganlık, aktif saldırganlıktan farklı olarak karşıdakini incitme amacı gütmeyen yapılan davranışları içermektedir. Surat asmak, somurtmak, ertelemek, inatçılık, karamsarlık, hakaret, sinirlilik ve öfke nöbetleri gibi daha dolaylı yollarla ifade edilen bir saldırganlık türüdür. Duyguların ifade edilmesine izin verilmeyen evlerde yetişen çocukların duygularını aşırı kontrol ettikleri ve bu durumun pasif saldırganlıkla sonuçlandığı öne sürülmektedir (Rohner ve Rohner, 1980).

Hem psikolojik acı, hem de ebeveynlerin düşmanca tavırlarının modelleniyor ve içselleştiriliyor oluşu bireyin saldırganlık davranışlarını sergilemesine sebep olabilir (Rohner ve Rohner, 1980). Meta analiz çalışmaları ebeveynleri tarafından reddedildiklerini algılayan çocuklar, kabul algılayanlara nazaran saldırganlık davranışlarını sergilemeye daha fazla yatkın olduğunu göstermektedirler (Khaleque ve Ali, 2017).

2.4.1.7. Olumsuz Dünya Görüşü

Kurama göre insanlar yaşam, evren ve varoluşun kendisi hakkında sahip olunan olumlu ya da olumsuz bir içsel değerlendirmeye sahiptir. İçsel değerlendirme bireylerin dünya ve varoluşun niteliği hakkında olumlu ya da olumsuz genel bir yargıya varmaları anlamına genelmektedir (Rohner, 1975, 1986). Bu içsel yargı genellikle insanların doğaüstü dünya olan bakış açısına kadar uzanmaktadır (Rohner, 2005). Olumlu bir dünya görüşüne sahip bir insan, hayatı ve diğer insanları iyi, güvenilir ve genel olarak olumlu olarak görebilirken olumsuz dünya görüşüne sahip bir insan için ise tüm bunlar tehdit edici, belirsiz, özünde kötü ve tehlikeli olmaktadır. Negatif olaylara daha odaklı yaşamak, zorluklara kolaylıkla ayak uyduramamayı ve bir problem olduğunda çözülemez görmek anlamına gelmektedir.

Kişilerin yaşamın kendisini nasıl gördüğünün, sosyal bilişinin ve zihinsel temsillerinin olumsuz anlamda etkilenmesi reddedilmenin kişilik üzerindeki sonuçlarından biri olarak görülmektedir. Algılanan reddedilme sonucu yaşanan olumsuz duygular ve reddedilen kişilerin kişiler arası ilişkileri düşmanca ve insan doğasını güvenilmez bulması ile sonuçlanabilmektedir (Rohner, 2005).

Ebeveynleri tarafından reddedildiğini algılayan çocukların ve yetişkinlerin sosyal bilişleri ve zihinsel temsilleri; olumsuz dünya görüşü, olumsuz benlik saygısı, olumsuz öz-yeterlik ve yukarıda açıklanan diğer kişilik eğilimlerinin oluşumuna zemin hazırlamaktadır (Rohner vd., 2005). Kuramda zihinsel temsiller gerçekliğe ilişkin örtük inançlar olarak tanımlanmıştır (Rohner, 2015). Kişinin duygusal durumuyla birlikte, zihinsel temsiller, kişiler arası ilişkileri, deneyimleri algılama, yorumlama ve bunlara tepki verme biçimini şekillendirmektedir. Kurama göre bireylerin kendilerine, diğerlerine ve çevrelerindeki dünyaya ilişkin zihinsel temsilleri, onları belirli durumlara ve belirli özelliklere sahip insanlara yöneltmektedir. Kuram çocuklukta ebeveynleri tarafından kabul edildiğini ya da reddedildiğini algılamanın evrensel olarak zihinsel temsiller aracılığıyla bireylerin kendileri

ve dünya hakkında düşünme biçimlerini, aslında hayatlarını yaşama biçimlerini şekillendirdiğini ortaya koymaktadır. Örneğin, reddedilen birçok çocuk ve yetişkin sosyal olarak dışlanmaya ve reddedilmeye karşı duyarlı olma eğilimindedir (İbrahim, Rohner, Smith, ve Flannery, 2015). Ayrıca, reddedilen bireylerin, deneyimleri, durumları ve ilişkileri çarpıtılmış zihinsel temsilleriyle tutarlı şekillerde araması, yaratması, yorumlaması veya algılaması muhtemeldir. Sahtekârlık deneyiminde bireylerin kendileriyle ve çevrenin geri dönütleriyle ilgili gerçekliği olumsuz olarak çarpıttıkları ve olumsuz beklentiler içinde oldukları bilinmektedir (Clance, 1985).

2.5. Ebeveyn Kabul-Reddi ve Sahtekârlık Fenomeni

Sahtekarlık fenomeninin yalnızca bireysel özelliklerinin yalnızca mizaç ve kişiliklerinin bir sonucu olmadığı aile ve toplumun özelliklerinden de etkilenen bir yapı olduğu düşünülmektedir (Langford ve Clance, 1993; Feenstra vd., 2020). Bireyin içine doğduğu ilk sosyal ve duygusal etkileşim bakım verenlerle gerçekleşmektedir. Kişiler Arası Kabul Red Kuramı'na göre bakım veren çocuk arasındaki bu etkileşim içerisinde çocuğun kendisi ve diğerleri hakkındaki temel zihinsel tasarımları oluşmaktadır. Ebeveynlerle kurulan ilk ilişkilerin zihinsel temsiller aracılığıyla yaşam boyu kişinin kendisiyle, diğerleriyle ve dünya ile ilişkilerini etkilemektedir (Rohner, 2021). Ebeveynden algılanan reddedilme evrensel olarak kişinin kendi kişisel değeri, kişinin yeterliliği ve yaşamın doğası ve evrenin kendisi hakkındaki olumsuz inançlarla ilişkilidir (Rohner ve Britner, 2002).

Sahtekârlık olgusunun temel bileşenlerinden biri olarak tanımlanan öz eleştirinin (self criticism) reddedici anne baba tutumlarıyla ilişkili olduğunu söylemek mümkündür. Öz eleştirinin aşırı boyutu, kişinin kendisini aşırı ve sert bir şekilde sürekli olarak değerlendirmesini içerir (Loew, Schauenburg ve Dinger, 2020). Bireylerin kendisini reddeden ebeveynin onayını ve kabulünü kazanabilmek için kendileriyle olan ilişkilerinde

reddedici tavrı içselleştirdikleri öne sürülmüştür (Koestner, Zuroff ve Powers, 1991). Öz eleştirinin (self criticism) gelişimini araştıran boylamsal çalışmada aşırı düzeyde öz eleştirinin aşırı kısıtlama ve reddetme sergileyen ebeveyn davranışlarıyla ilişkili bulunmuştur. Sonuçlar, özellikle aynı cinsiyetten ebeveynden alındığında kısıtlayıcılığı ve reddedilmeyi yansıtan ebeveynlik davranışlarının öz eleştirinin gelişimi ile ilişkili olduğunu göstermiştir (Koestner vd.,1991). Bu çalışmaya göre ebeveynlerden alınan kısıtlayıcı ve reddedici davranışın içselleştirilmesi, gerçekçi olmayan yüksek standartlar belirleyen ve bu standartları karşılayamamaktan dolayı aşırı suçluluk ve ıstırap veren sert bir süperego ile sonuçlanmaktadır (Koestner vd., 1991). Benzer şekilde sahtekarlık fenomeninin gelişimi için de ebeveyn reddinin içselleştirilmesinin etkili olabileceği düşünülmüştür.

2.6. Sahtekârlık Fenomeni ve Psikolojik Uyumsuzluk

Birey için sahtekârlık fenomeni ifşa olma korkusunu içeren kaygılı ve stresli bir deneyimdir. Hem araştırmalar hem de klinik deneyimler, sahtekârlık fenomenin kaygı (Bravata vd., 2020) ve depresyonun (McGregor vd., 2008) eşlik ettiğini ortaya koymuştur. Bunlara ek olarak sahtekârlık fenomeni nevrotizm (Chae, Piedmont, Estadt ve Wicks, 1995), manik depresif eğilimler (Lester ve Moderski, 1995), düşük iyi oluş (Sonnak ve Towell 2001), kendini sabotaj (Ferrari ve Thompson, 2006), düşük benlik saygısı (Naser vd., 2022), düşük öz güven (Sonnak ve Towell, 2001), düşük öz yeterlilik (Blondeau ve Awad, 2016), öz şüphe (Langford ve Clance, 1993), başarısızlık ve ortaya çıkma korkusu (Neureiter ve Traut-Mattausch, 2016), düşük zihinsel sağlık (Cokley vd., 2017), erteleme (Sonnak ve Towell, 2001), uyumsuz mükemmeliyetçilik (Mirel ve Ögel-Balaban, 2021) ve kendini sabotaj (Ferrari ve Thompson, 2006) gibi psikolojik uyumu olumsuz etkileyen değişkenlerle ilişkilendirmiştir.

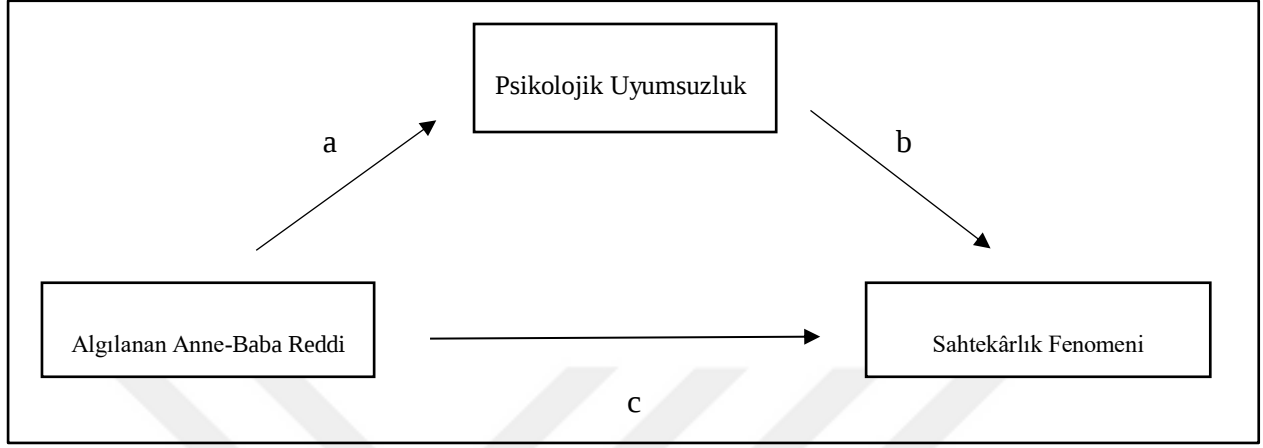
BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, verilerin elde edileceği çalışma grubu ve verilerin toplanmasında kullanılan araçlara ilişkin açıklamalar bulunmaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada çocuklukta algılanan anne-baba reddi, psikolojik uyumsuzluk ve sahtekârlık fenomeni arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modeli varolan değişkenler arasındaki ilişkileri belirlemek ve yordamalarda bulunmak amacıyla yapılan sonuçların istatistiksel karşılaştırmalar yapılarak gerçekleştirildiği araştırma desenidir (Tekbıyık, 2015, s. 101). Araştırmanın bağımlı değişkeni sahtekârlık fenomeni, bağımsız değişkenleri ise anne-baba kabul-reddidir. Psikolojik uyumsuzluk değişkeninin çocuklukta algılanan anne-baba reddi ve sahtekârlık fenomeni arasındaki ilişkiye aracılık ettiği düşünülmüştür. Aracılık modelinde, bağımsız (yordayıcı) değişken ile bağımlı (yordanan) değişken arasındaki ilişkide başka bir değişkenin (aracı değişken) etkisinin olup olmadığını test etmeyi amaçlanır (Preacher ve Hayes, 2008).



Şekil 3. Algılanan anne-baba reddi ile sahtekârlık fenomeni arasındaki ilişkide psikolojik uyumsuzluğun aracı rolü.

3.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubu 2022-2023 eğitim-öğretim yılı güz döneminde Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi'nde öğrenim gören üniversite öğrencileri arasından oluşturulmuştur. Kolayda ulaşılabileni örnekleme (convenience sampling) tekniğine dayalı olarak farklı fakültelerde eğitim gören 850 öğrenciye ulaşılmıştır. Katılımcılardan 400'ü kağıt üzerinde, 450'u ise online form üzerinde doldurmayı tercih etmiştir. Dört ölçekten en az birinin tamamını belli bir örüntüyle cevaplayan 10 katılımcı ve bir ölçeğin tamamını boş bırakan 29 katılımcı tespit edilmiştir ve veri setinden çıkarılmıştır. Uç veri olarak tespit edilen 28 katılımcı da çıkarıldıktan sonra katılımcı sayısı 782 olarak belirlenmiştir. Katılımcıların cinsiyet, sınıf düzeyi, üniversiteye giriş sıralamaları, genel not ortalaması ve anne baba eğitim düzeylerine ilişkin bilgiler Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1

Katılımcıların Demografik Özellikleri

	Gruplar	N	%
Cinsiyet	Kadın	543	69,4
	Erkek	239	30,6
Sınıf	1	160	20,5
	2	174	22,3
	3	254	32,5
	4	194	24,8
Üniversiteye Giriş Sıralaması	0-50	135	17,3
	50-100	168	21,5
	100-200	313	40,0
	200-300	106	13,6
	300-400	25	3,2
	400-500	26	3,3
	500 üstü	9	1,2
Genel Not ortalaması	1. sınıf	202	25,8
	1,5-2,0	5	,6
	2,0-2,5	36	4,6
	2,5-3,0	173	22,1
	3-3,5	290	37,1
	3,5-4,0	76	9,7
Anne Eğitim	Okuryazar değil	69	8,8
	İlkokul	350	44,8
	Ortaokul	140	17,9
	Lise	160	20,5
	Ön lisans	15	1,9
	Lisans	43	5,5
	Yüksek lisans	4	,5
	Doktora	1	,1
Baba Eğitim	Okuryazar değil	13	1,7
	İlkokul	227	29,0
	Ortaokul	159	20,3
	Lise	215	27,5
	Ön lisans	42	5,4
	Lisans	107	13,7
	Yüksek lisans	16	2,0
	Doktora	3	,4
Toplam		782	100

Not: N= Katılımcı Sayısı, % = yüzde, giriş sıralaması 1000 ile çarpılarak okunmalıdır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada, bilgilendirilmiş onam formu (Ek-1) başta olmak üzere katılımcıların demografik bilgilerine ulaşmak amacıyla katılımcılara Kişisel Bilgi Formu, sahtekârlık deneyimini belirlemek amacıyla Clance Sahtekâr Fenomeni Ölçeği, anne-baba kabul ve reddini değerlendirmek amacıyla Yetişkinler İçin Ebeveyn Kabul Red Ölçeği (EKRÖ) (anne ve baba formu), psikolojik uyumsuzluğu belirlemek amacıyla Yetişkinler İçin Kişilik Değerlendirme Ölçeği (KİDÖ) uygulanmıştır. EKRÖ ve KİDÖ kullanım izni ölçeği bizzat geliştiren araştırmacıdan, CSFÖ' nün kullanım izni ise ölçeğin Türkçe'ye çeviri ve uyarlamasını yapan araştırmacıdan alınmıştır. Veri toplama araçlarına ilişkin detaylı bilgi aşağıda verilmiştir.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel bilgi formu; katılımcıların yaş, cinsiyet, mezun oldukları lise, devam ettikleri lisans programı, üniversiteye giriş sıralaması, sınıf düzeyi, akademik not ortalaması, anne ve baba eğitim düzeyi ile ilgili özelliklerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Formun bir örneği Ek 2'de sunulmuştur.

3.3.2. Clance Sahtekâr Fenomeni Ölçeği (CSFÖ)

Bireydeki sahtekâr fenomeni düzeylerini ölçmek amacıyla Clance (1985) tarafından geliştirilmiş Clance Sahtekârlık Fenomeni Ölçeği kullanılacaktır. Ölçek 20 maddeden oluşmakta olup ve 5'li Likert tipindedir (0= Hiç doğru değil, 4= Çok doğru). Ölçekten en fazla 100, en az 20 puan alınabilmektedir. Clance (1985) puanlar değerlendirilirken toplam puanın 40'tan az oluşunun bireyin sahtekârlık fenomeni kapsamında tanımlanan özelliklerin bir kaçına sahip olduğunu gösterdiğini belirtmiştir. Puan 41 ile 60 arasındaysa, yanıtlayıcı

orta düzeyde sahtekârlık deneyimlemektedir; 61 ile 80 arasında bir puan, katılımcının sıklıkla sahtekârlık duygularını yaşadığını gösteririr. Alınan puanın 80'den yüksek oluşu, yoğun sahtekârlık deneyimi yaşandığını işaret eder. Ölçekten alınan puanın yüksek oluşu, sahtekârlık olgusunun kişinin hayatındaki etkisini ve müdahalesini göstermektedir (Clance, 1985).

Ölçeğin üç alt boyutu bulunmaktadır: sahtelik (fake), geçersiz kılma (discount) ve başarıyı şansa atfetme (luck) (Chrisman vd., 1995). Sahtelik boyutu, kişinin kendisine ve yeteneklerine yönelik şüpheye dair (örn: Bazen, hayatımdaki ya da işimdeki başarımın bir hata sonucu gerçekleştiği hissine kapılıyorum.) sorular bulunmaktadır. Geçersiz kılma boyutu, kişinin başarılı performansına yönelik düşüncelerini (örn: Başardığım bir şey için çok fazla övgü ve takdir aldığımda, yaptığım şeyin önemini düşük göstermeye çalışırım.) içerir. Şans boyutu, başarımın dışsal faktörlere atfedilme düzeyini ölçmektedir (örn: Zaman zaman, başarımın asıl nedeninin şans olduğu hissine kapılıyorum.) (French vd., 2008). Bu üç faktör sırasıyla varyansın %38,5, %9,2, %7,2' sini açıklamıştır (Chrisman vd., 1995). Bu üç faktörlü model varyansın 53%' ünü açıklamıştır. Chrisman vd., (1995) tarafından yapılan çalışmada depresyon, benlik saygısı, sosyal kaygı ve kendini izleme ölçümleriyle karşılaştırılmasıyla Sahtekârlık Fenomeni Ölçeği için ayırt edici geçerlilik kanıtı sağlanmıştır. Bu çalışmada ölçeğin güvenirlik katsayısı ,92 olarak bulunmuştur (Chrisman vd., 1995). Clance Sahtekârlık Fenomeni ölçeğine ilişkin toplam 11 geçerlilik güvenirlik çalışması arasında genel Cronbach alfa puanlarının 0,85 ile 0,96 arasında değiştiği görülmüştür (Mak, Kleitman ve Abbott, 2019). Alt ölçeklerin güvenirlikleri ise 0,74 ile 0,89 arasında değişmektedir (McElwee ve Yurak, 2010).

Ölçeğin Türkçeye çevirilmesi ve uyarlama çalışması Özdemir (2015) tarafından gerçekleştirilmiştir. Geçerlilik çalışmasında maddeler tek faktör altında toplanmış olup açıklanan varyans %28,84 'tür. Test-tekrar test uygulamasında güvenirlik analizlerinin sonuçlarına göre, ilk çalışmada güvenirlik katsayısı ,84, ikinci çalışmada ise ,86

bulunmuştur. Tüm katılımcılar için test-tekrar test güvenirliği ,81 olarak hesaplanmıştır (Özdemir, 2015). Şahin ve Gülşen (2022) ölçeğin üniversite öğrencileri için uyarlama çalışmasını yapmıştır. Türkçe formun üniversite öğrencileri arasında geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğunu ve bireylerin kendilerini entelektüel açıdan sahtekar algılamalarını değerlendirmeyi amaçlayan çalışmalarda kullanılabileceğini ifade etmişlerdir. Mevcut çalışmada ise ölçeğin Cronbach Alfa katsayısının ,85 olduğu sonucu elde edilmiştir. Ölçeğin bir örneği Ek 3'te sunulmuştur.

3.3.3. Ebeveyn Kabul – Red Ölçeği Yetişkin Kısa Form (EKRÖ)

Çocukluğa dair algılanan anne-baba reddini ölçmek amacıyla Yetişkinler için Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği Anne Kısa Form- Baba Kısa Form kullanılacaktır (Rohner ve Khaleque, 2005). Her bir form 24 madde ve 4 alt faktörden oluşmaktadır: “Sıcaklık/Şefkat” (Örn: Benim hakkımda güzel şeyler söylerdi.) “Düşmanlık/Saldırganlık” (Örn: Hak etmediğim zaman bile bana vururdu.), “Kayıtsızlık/İhmal” (Örn: Sorularımı cevaplayamayacak kadar meşguldü.) ve “Ayrışmamış Red” (Örn: Eğer kötü davranırsam, beni artık sevmediğini hissettirirdi.) olmak üzere dört alt boyuttan oluşmaktadır. Sıcaklık boyutu 9 madde, Düşmanlık/Saldırganlık boyutu 6 madde, Kayıtsızlık/İhmal boyutu 5 madde ve Ayrışmamış Red 4 madde içermektedir (Rohner ve Khaleque, 2005).

Dörtlü Likert tipinde olan ölçekte ölçekte yer alan maddeler “Hemen Hemen Her Zaman Doğru” (4 puan), “Bazen Doğru” (3 puan), “Nadiren Doğru” (2 puan), “Hiçbir Zaman Doğru Değil” (1 puan) şeklinde puanlanmaktadır. Ölçekten en düşük 24, en yüksek 96 puan alınabilmektedir. Ölçek puanlanırken sıcaklık boyutu maddeleri ters çevirilmektedir. Böylece toplam puan çocukluğa dair algılanan anne-baba reddini işaret etmektedir. Yetişkin EKRÖ Kısa Form Rohner ve Khaleque (2005) tarafından uzun formdan seçilen maddelerle geliştirilmiştir. Ölçeğin geçerlik ve güvenirliği Amerika ve İtalya kültürleri arasında

karşılaştırılarak elde edilmiştir. Ölçeğin 4-faktörlü yapısını desteklediği ve 0,73 ile 0,91 arasında değişen güvenirlik katsayılarına sahip olduğu bulunmuştur (Senese vd., 2016).

Ölçeğin kısa formunun Türk kültürüne uyarlanmasında en güncel çalışma Dedeler, Akün ve Batıgün (2017) tarafından yapılmıştır. Bu uyarlama çalışmasında orijinal ölçekten farklı olarak ölçekteki 13. maddenin (“Bana çok ilgi gösterirdi”) yer değiştirerek kayıtsızlık/ihmal yerine sıcaklık/şefkat faktörüne altında yer almıştır. Bu durum yazarlar tarafından pozitif anlam taşıyan maddelerin sıcaklık/şefkat faktöründe toplanmasıyla açıklanmıştır. Çalışmada ölçeğin düzeltilmiş versiyonunun, daha iyi uyum indeksi değerlerine sahip olduğu belirtilmiştir. Aynı çalışmada faktör analizi sonuçları Red ve Kabul faktörlerinin açıkladığı toplam varyansı Anne Formu için %75,23, Baba Formu için ise %74,87 olduğunu göstermiştir. Anne formunda alt ölçeklerin iç tutarlılığı 0,75 ile 0,88 arasında, baba formunda alt ölçeklerin iç tutarlılığı 0,85 ile 0,95 arasında değiştiği bulunmuştur. Analizde tüm ölçeğin iç tutarlılığının anne ve baba formları için sırasıyla 0,92 ve 0,96’dır. Test-tekrar test güvenirliği, anne formu için 0,78, baba formu için 0,95 olarak bulunmuştur. Ana Babaya Bağlanma Ölçeği ile gerçekleştirilen geçerlik çalışmasında alt ölçeklerin iç tutarlılığı, anne formu için 0,68 ile 0,89 arasında baba formu için 0,82 ile 0,91 arasında değişmektedir. Tüm ölçeğin iç tutarlılığı anne ve baba formları için sırasıyla 0,90 ve 0,94 olarak bulunmuştur (Dedeler vd., 2017). Mevcut çalışmada ise ölçeğin anne formunun Cronbach Alfa katsayısının ,88; baba formunun ,94 olduğu sonucu elde edilmiştir. Ölçek maddelerinin bir kısmı Ek 4 ve Ek 5’te verilmiştir.

3.3.4. Kişilik Değerlendirme Ölçeği (Kısa Form) (KİDÖ)

Kişilik Değerlendirme Ölçeği, evrensel olarak ebeveyn reddi deneyimiyle ilişkilendirilen yedi kişilik eğilimini değerlendirmek için tasarlanmış, öz bildirime dayalı bir ölçektir (Rohner ve Ali, 2016). Yetişkin ve çocuk formları bulunan Kişilik Değerlendirme Ölçeği

EKRÖ'ye tamamlayıcı bir test olarak geliştirilmiştir ve bağımsız bir ölçek olarak da kullanılabilmektedir (Rohner ve Ali, 2016). Ölçeğin kısa formu 42 (ölçek başına altı madde) içermektedir ve yedi alt ölçekten oluşmaktadır: (1) düşmanlık ve saldırganlık, (2) bağımlılık, öz saygı, (3) öz yeterlilik, (4) duygusal duyarlılık, (5) duygusal tutarlılık ve (6) olumsuz dünya görüşü (Khaleque ve Rohner, 2005). Yetişkin KİDÖ kısa formunun toplam puanı, yedi alt ölçek puanının toplanması ile belirlenmekte ve 42 ve 168 puan aralığında değerlendirilmektedir. Düşük puan kişinin genel psikolojik uyumunu, yüksek puan ise psikolojik uyumsuzluğunu işareti etmektedir. Ölçeğin orijinalinin farklı kültürlerdeki araştırmalarda kullanım için güvenilir ve geçerli olduğuna dair bulgular bulunmaktadır (Khaleque ve Rohner, 2002). Yetişkin KİDÖ için yapılan 6 ve 12 aylık zaman dilimlerindeki test-tekrar test güvenilirliği ,76' dır (Rohner ve Ali, 2016). Ölçek maddelerine “Hemen Hemen Her Zaman Doğru” (4 puan), “Bazen Doğru” (3 puan), “Nadiren Doğru” (2 puan), “Hiçbir Zaman Doğru Değil” (1 puan) şeklinde 4'lü Likert tipi bir ölçekte yanıt verilmektedir. Türkiye'nin dahil olduğu kültürlerarası çalışmada (Rohner vd., 2019) Yetişkin KİDÖ'nün alt ölçeklerine ait Cronbach Alpha iç-tutarlık katsayılarının 0,62 ile 0,80 arasında değiştiği ve toplam iç-tutarlık katsayısının ise 0,82 olduğu bulunmuştur. Bu çalışma Türkiye'deki yetişkinlerin psikolojik uyumlarını güvenilir ve geçerli bir biçimde değerlendirdiğini göstermiştir. Ölçeğin yapı geçerliğini irdeleyen faktör analizi sonuçları da, KİDÖ'nün Türkiye'deki geçerliğini destekler niteliktedir (Rohner vd., 2019). Mevcut çalışmada ölçeğin Cronbach Alfa katsayısının ,87 olduğu sonucu elde edilmiştir. Ölçek maddelerinin bir kısmı Ek 6'da sunulmuştur.

3.4. İşlem

3.4.1. Verilerin Toplanması

Gazi Üniversitesi Etik Komisyonundan etik kurul onay belgesi alınmış, araştırmacının araştırma görevlisi olarak çalıştığı Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi'nde veri toplanmaya başlanmıştır. İlgili etik izin EK 9'da sunulmuştur. Araştırmacı bizzat sınıflara girerek katılımcılara yüz yüze ve online olarak formu doldurma seçeneği sunmuştur. Araştırmacı çalışma ile ilgili genel bilgileri formda vermiş ve sözel olarak hatırlatmıştır. Çocuklukta anne ve babası yanında bulunamayan katılımcılara onların yerine bakım veren kişileri (significant others) düşünerek Ebeveyn Kabul Reddi Ölçeğini cevaplayabilecekleri hatırlatılmıştır. Katılımcıların içten cevaplar vermelerini sağlamak amacıyla, verilerin gizli tutulacağı, elde edilen sonuçların araştırma dışında herhangi bir amaçla kullanılmayacağı konusunda hatırlatma yapılmıştır. Ölçeğin uzunluğu göz önünde bulundurularak gönüllü olmayan bireyler araştırmaya alınmamıştır. Uygulama esnasında kişilerin isim ve başka tanıtıcı bilgi yazmamaları ve formları eksiksiz doldurmaları özellikle ifade edilmiştir. Ölçeğin neredeyse tamamı araştırmacının sınıflarda bizzat açıklayarak ve katılımcıların bitirilene kadar beklemesi ile doldurulmuştur. Formlar sırasıyla kişisel bilgi formu, Kişilik Değerlendirme Ölçeği (Kısa Form), Ebeveyn Kabul – Red Ölçeği Yetişkin Kısa Form (Anne formu) ve Clance Sahtekâr Fenomeni Ölçeği, Ebeveyn Kabul – Red Ölçeği Yetişkin Kısa Form (Baba formu) olarak sıralanmıştır. CSFÖ kasıtlı olarak EKRÖ'nün anne ve baba formu arasına yerleştirilmiştir. İbrahim ve diğerleri (2015) öğrencilerin anne versiyonuna cevap verdikten sonra baba versiyonuna belirli bir şekilde cevap verme eğiliminde olabileceklerini belirterek halo-etki yanlılığını en aza indirmek için böyle bir yöntemin kullanılmasını önermiştir. Ahi Evran Üniversitesi'nde eğitim gören 850 katılımcıya ulaşılmıştır. Ulaşılan 850 veri'nin 400'ü kağıt üzerinde, 450'si çevrimiçi form ile cevaplanmıştır.

3.4.2. Analiz

Kağıt ile toplanan verilerde bir ölçeğin tamamını boş bırakan katılımcılar ölçekten çıkarılmıştır. Kağıt üzerinde toplanan verilerde boş maddeler bulunduğu için kayıp veri analizi yapılmış, her madde için kayıp veri oranının % 1'in altında olması sebebiyle ortalama ile ortalamalar üzerinden kayıp veri ataması yapılmıştır.

Veri setinde uç değer olup olmadığını incelemek uç değer belirleme yöntemlerinden Z puanı ve kutu grafiği yöntemleri kullanılmış; bu yöntemlerde uç değer olarak belirlenen 18 katılımcı veri setinden çıkarılmıştır. Çalışma grubundaki katılımcı sayısı 782 olarak belirlenmiştir ve analiz sürecine devam edilmiştir.

Normallik varsayımı için ölçek toplam puanlarının çarpıklık ve basıklık değerleri hesaplanmış ve bu değerler Skewness ve Kurtosis değerleri üzerinden kontrol edilmiştir. Verilerin normallik varsayımını (-1,5 ile +1,5 arasında olma) karşıladığı görülmüştür (Tabachnick and Fidell, 2013). Ayrıca, normal Q-Q pilot grafiği ile kutu çizgi grafiği de incelenmiş ve verilerin normal dağılım sergilediği görülmüştür.

Ölçeklerin güvenilirlik analizleri yeniden yapılmıştır (bkz: veri toplama araçları). Araştırma değişkenlerinin cinsiyete göre farklılığı bağımsız gruplar için t testi ve değişkenler arasındaki ilişkiler Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon analizi yapılmıştır. Algılanan ebeveyn reddi ve sahtekârlık fenomeni arasındaki doğrudan ve bu değişkenlerin psikolojik uyumsuzluk aracılığıyla gerçekleşen dolaylı ilişkilerini incelemek amacıyla SPSS Macro Process Model 4 (Preacher ve Hayes, 2008) kullanılmıştır.

Dördüncü araştırma sorusu kapsamında önceki araştırmalar dikkate alındığında anne-baba reddinin (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005), sahtekârlık fenomeninin (Kumar ve Jagacinski, 2006) ve psikolojik uyumsuzluğun (Ünübol, 2011) cinsiyet değişkeninden etkilenebileceğini gösteren çalışmalar bulunduğundan cinsiyet değişkeni aracılık modeline

kontrol değişkeni olarak dâhil edilmiştir. Ayrıca analizler kadın ve erkek için ayrı ayrı gerçekleştirilmiştir.



BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde araştırma soruları doğrultusunda yapılan istatistiksel analizler ve bu analizlerin bulguları aktarılmıştır. Araştırma sorularının sırası takip edilerek bulgular paylaşılmıştır.

3.1. Değişkenlerin Cinsiyete İlişkin Farklılıklarının İncelenmesine İlişkin Bulgular

Birinci araştırma sorusu doğrultusunda üniversite öğrencilerinin algıladıkları anne-baba reddi, psikolojik uyumsuzluk ve sahtekârlık düzeyleri cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla bağımsız gruplar t-testi kullanılmıştır.

Tablo 2

Değişkenlerin cinsiyete ilişkin farklılıklarının incelenmesi

Değişkenler	Erkek (n = 239)		Kadın (n = 543)		t
	M	SD	M	SD	
Anne Reddi	32,54	8,62	32,61	8,79	,098
Baba Reddi	40,07	14,30	36,05	13,42	-3,77*
Psikolojik Uyumsuzluk	90,06	14,94	91,16	14,97	,949
Sahtekârlık Fenomeni	51,98	12,44	51,46	12,33	-0,54

* $p < ,05$. *** $p < ,001$.

Tablo 2’de öğrencilerin algıladıkları anne reddi puanlarının öğrencilerin cinsiyetlerine göre anlamlı farklılık göstermediği görülmektedir ($t = ,098$; $p > ,05$). Benzer şekilde, psikolojik uyum düzeyleri de öğrencilerin cinsiyetlerine göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($t = ,949$; $p > ,05$). Öğrencilerin sahtekârlık fenomeni düzeyleri de cinsiyetlerine göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($t = -0,54$; $p > ,05$). Ancak algılanan baba reddi kadınlar ve erkekler arasında birbirlerinden istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir [$t(780) = -3,777$, $p < ,05$]. Ortalamalara bakıldığında erkeklerin kadınlardan daha fazla baba reddi algıladıklarını bildirdikleri görülmektedir. Hem erkekler hem de kadınların ortalama puanları çalışma grubundaki ölçeklerin kesme puanları açısından incelendiğinde düşük düzeyde red algıladıkları, düşük psikolojik uyumsuzluğa sahip oldukları ve orta düzeyde sahtekârlık fenomeni deneyimlediklerini göstermektedir. Öğrencilerin %26’sı ise ölçeğin kesme noktası olarak belirtilen 62 puandan (Clance, 1985; Chrisman vd., 1995) yüksek almıştır.

3.2. Algılanan Anne Reddi, Algılanan Baba Reddi, Psikolojik Uyumsuzluk ve Sahtekârlık Fenomeni Değişkenlerinin Arasındaki İlişkilere Yönelik Bulgular

İkinci araştırma sorusu kapsamında üniversite öğrencilerinin algıladıkları anne-baba reddi, psikolojik uyumsuzluk, sahtekârlık fenomeni, cinsiyet ve akademik not ortalaması arasındaki ilişkileri araştırmak için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi yapılmıştır.

Tablo 3’te gösterildiği gibi anne reddi, baba reddi ve psikolojik uyumsuzluk değişkenleri sahtekârlık fenomeni değişkenleri arasında anlamlı ve pozitif bir şekilde ilişkili bulunmuştur ($p < ,05$). Psikolojik uyumsuzluk ve sahtekârlık fenomeni arasında orta düzeyde anlamlı ve pozitif bir ilişki ($r = ,57$; $p < ,001$) olduğu görülmektedir. Katılımcıların sahtekârlık fenomeni eğilimlerinin yaş değişkeni ve not ortalaması ile ilişkisine yönelik analiz sonuçları

incelendiğinde iki değişken için de anlamlı düzeyde bir ilişki bulunamamıştır. Analizler sonucunda bulgular aşağıda tablolar halinde gösterilmiştir.

Tablo 3

Temel değişkenler arasındaki ilişkiler

<i>Temel Değişkenler</i>	1	2	3	4	5	6
1. Anne Reddi	1					
2. Baba Reddi	,47**	1				
3. Psikolojik Uyumsuzluk	,38**	,28**	1			
4. Sahtekârlık Fenomeni	,35**	,27**	,57**	1		
5. Yaş	,06	,04	-,07	-,03	1	
6. Not ortalaması	,09	,07	,04	,02	,14**	1

Not: **p<,001, * p<,05.

Tablo 2’de ortalamalar incelendiğinde erkeklerin kadınlardan daha fazla baba reddi bildirdikleri görülmüştür. Bu farklılık nedeniyle, korelasyon analizleri yapılırken iki cinsiyet için de ayrı ayrı ana değişkenler ile ilişkiler incelenmiştir. Analiz sonucunda Tablo 4’te görüldüğü üzere iki cinsiyet için de sahtekârlık fenomeni ile diğer üç değişken arasında pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur. Psikolojik uyumsuzluk sahtekârlık fenomeni ile orta düzeyde anlamlı ve pozitif bir ilişki ($r=,57$; $p<,001$) göstermiştir. Hem Tablo 3 hem Tablo 4’te görüldüğü üzere anne reddi, psikolojik uyumsuzluk ve sahtekârlık fenomeni ile baba reddinden daha güçlü bir şekilde ilişki göstermektedir. Bununla birlikte, yaş ve not ortalaması temel değişkenlerin hiçbirisiyle anlamlı bir şekilde ilişkili değildir.

Tablo 4’te erkek ve kadınlar için ilişkiler her iki cinsiyet için ayrı ayrı ilgili değişkenler incelenmiştir.

Tablo 4

Cinsiyete göre temel değişkenler arasındaki ilişkiler

<i>Temel Değişkenler</i>	1	2	3	4
1. Anne Reddi	-	,48**	,38**	,34**
2. Baba Reddi	,45**	-	,27**	,27**
3. Psikolojik Uyumsuzluk	,41**	,35**	-	,59**
4. Sahtekârlık Fenomeni	,36**	,26**	,55**	-

*Not: Köşegenin üzerindeki katsayılar kadınlara; altındaki katsayılar erkeklere aittir. ** $p < ,001$, * $p < ,05$.*

Tablo 4'te görüldüğü gibi, sahtekârlık fenomeni; kadınlar arasında algılanan anne reddi, algılanan baba reddi ve psikolojik uyumsuzluk ile anlamlı ve pozitif ilişkilidir. Erkekler arasında da algılanan anne reddi, algılanan baba reddi ve psikolojik uyumsuzluk ile anlamlı ve pozitif ilişkili olduğu görülmektedir. Hem erkekler ($r = ,36$ $p < ,001$) hem de kadınlar için ($r = ,34$; $p < ,001$) algılanan anne reddinin sahtekârlık fenomeni ile gösterdiği ilişki derecesinin algılanan baba reddinden daha büyük olduğu görünmektedir.

3.3. Aracılık Analizi Bulguları

Üçüncü araştırma sorusu kapsamında üniversite öğrencilerinin çocukluk döneminde anne ve baba tarafından reddedilmeyi algılamaları ile mevcut sahtekârlık fenomeni düzeyleri arasındaki ilişkide psikolojik uyumsuzluğun aracılık etkisini incelemek için SPSS Process eklentisindeki (Model 4) ile çalıştırılmıştır. Analizlere kovaryans değişkenleri olarak sınıf ve cinsiyet düzeyi girilmiştir. Analiz önce tüm çalışma grubu üzerinde sonra kadın ve erkek için ayrı ayrı yürütülmüştür.

Araştırmada psikolojik uyumsuzluk değişkeninin aracı rolüne ilişkin model test edilirken Baron ve Kenny (1986)'nın bir değişkenin aracı değişken olabilmesi için belirttiği ön koşullar göz önünde bulundurulmuştur. Buna göre bağımsız değişken (algılanan anne-baba reddi) ve bağımlı değişken (sahtekârlık fenomeni) arasındaki ilişkinin anlamlı olması gerekmektedir. Ayrıca hem bağımlı (sahtekârlık fenomeni) hem de bağımsız değişkenin (algılanan anne-baba reddi) aracı değişken ile (psikolojik uyumsuzluk) arasında anlamlı bir ilişki bulunmalıdır. Son olarak araştırmanın bağımsız değişkeni olan algılanan anne-baba reddi ile bağımlı değişkeni olan sahtekârlık fenomeni arasındaki ilişki, aracı değişken (psikolojik uyumsuzluk) analize girdiğinde anlamlılığını kaybetmelidir. Bu durumda tam aracılıktan bahsedilebileceği söylenmiştir. Bağımlı ve bağımsız değişken arasındaki ilişki anlamını kaybetmiyor ancak ilişkide azalma gerçekleşiyorsa aracı değişkenin etkisinin kısmi olarak açıklanmaktadır (Baron ve Kenny, 1986).

Bu çalışmada öncelikle anne baba reddi ve sahtekarlık fenomeni arasındaki ilişkide psikolojik uyumsuzluğun aracı rolüne çalışma grubunun tamamında, sonra kadın ve erkek için ayrı olarak bakılmıştır. Cinsiyet tüm analizler için kontrol değişkeni olarak ele alınmıştır.

3.3.1. Algılanan Anne Reddi ile Sahtekârlık Fenomeni Arasındaki İlişkide Psikolojik Uyumun Aracı Etkisi

Çalışma grubunun tamamında, algılanan anne reddinin sahtekârlık fenomeni üzerindeki etkisinde psikolojik uyumun aracı rolünü belirlemek üzere yapılan analize ilişkin bulgular Tablo 5'te verilmiştir. Hem erkek hem kadınlar için algılanan anne reddi ve sahtekârlık fenomeni arasında psikolojik uyumsuzluğun aracı rolüne ilişkin değerler tablo 5'te görülmektedir. Cinsiyet kontrol değişkeni olarak seçilmiştir. Anne reddi ve sahtekârlık fenomeni arasındaki ilişkinin katsayısının 0,49'dan 0,20 değerine düştüğü ve varyansı

açıklama oranının $R^2 = 0,12$ oranından $R^2 = 0,35$ 'e yükseldiği görülmüştür. Modele psikolojik uyumsuzluk değişkeni girdikten sonra varyans açıklama oranında $\Delta R^2 = 0,23$ 'lük bir artış olmuştur.

Tablo 5

Çalışma grubunun tamamı için algılanan anne reddi ile sahtekârlık fenomeni arasındaki ilişkide psikolojik uyumun aracı etkisi

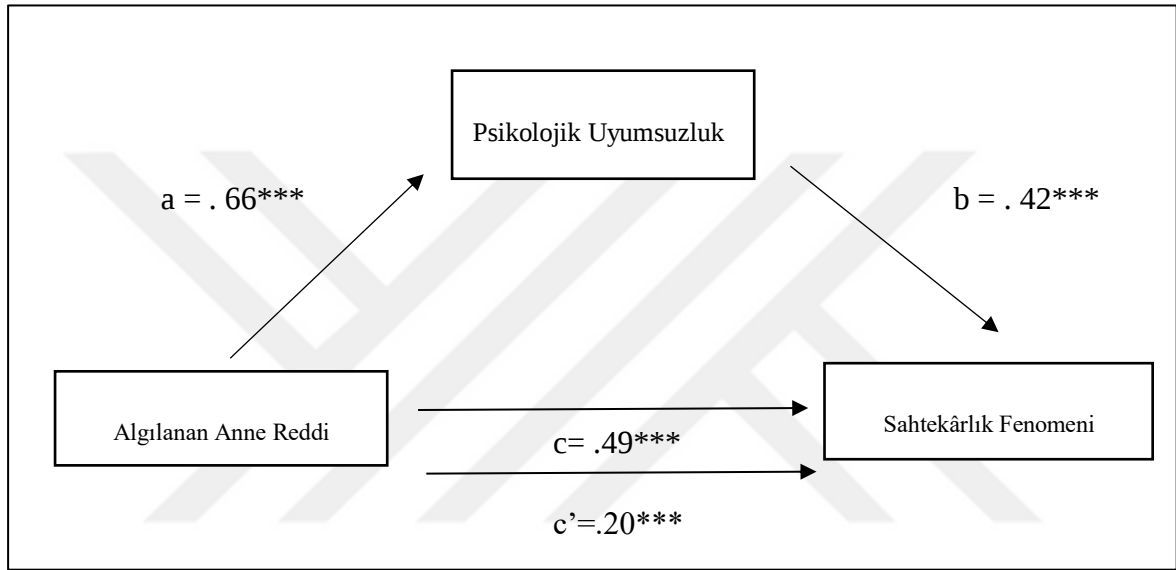
							Bootstrap Indirect Effect	
	R^2	F	Df	B	Se	P	95% CI	
AAR ->SF	,12	53,28	2/779				32,28	38,67
X->Y (Path c)				,49	,04	,000	,39	,54
AAR -> PU	,15	68,81	2/779				65,80	73,41
X->M(Path a)				,66	,05	,000	,55	,77
AAR ->PU->SF	,35	139,7	3/778			,000	1,13	10,09
X->M->Y								
(path b)				,42	,02	,000	0,37	0,47
(path c')				,20	,04	,000	0,11	0,29

Not. CI = güven aralığı. LL = alt limit. UL = üst limit. AAR = algılanan anne reddi. PU = Psikolojik Uyumsuzluk. SF = Sahtekârlık Fenomeni

Tablo 5 incelendiğinde algılanan anne reddinin sahtekârlık fenomeni üzerindeki toplam etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür (c yolu; $\beta = ,49$, $SE = ,04$, $t = 10,30$, $p < ,05$, % 95 CI [0,39,0,54]). Bu ilişkiye aracılık edeceği düşünülen psikolojik uyumsuzluk değişkeni analize eklendiğinde, algılanan anne reddinin sahtekarlık fenomeni üzerindeki doğrudan etkisinin azaldığı görülmektedir (c1 yolu; $\beta = ,20$, $SE = ,02$, $t = 4,65$, $p < ,05$, % 95

CI [0,11,0,29]). Bu ilişki anlamını yitirmemiş ancak değerinin azalmış olduğu görülmektedir.

Hayes (2013)'e göre bu durum kısmi aracılık etkisine işaret etmektedir. Sonuç olarak algılanan anne reddi ile sahtekârlık fenomeni arasındaki ilişkide, psikolojik uyumsuzluğun kısmi aracı rolü olduğu söylenebilir. Sahtekârlık puanlarının yordanmasında psikolojik uyumsuzluğun aracı rolüne ilişkin yol haritası Şekil 4'te verilmiştir.



Şekil 4. Algılanan anne reddi ile sahtekârlık fenomeni arasındaki ilişkide psikolojik uyumsuzluğun aracı rolü.

3.3.2. Algılanan Baba Reddi ile Sahtekârlık Fenomeni Arasındaki İlişkide Psikolojik Uyumun Aracı Etkisi

Çalışma grubunun tamamında, algılanan baba reddinin sahtekârlık fenomeni üzerindeki etkisinde psikolojik uyumun aracı rolünü belirlemek üzere yapılan analize ilişkin bulgular Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6

Çalışma grubunun tamamı için algılanan baba reddi ile sahtekârlık fenomeni arasındaki ilişkide psikolojik uyumun aracı etkisi

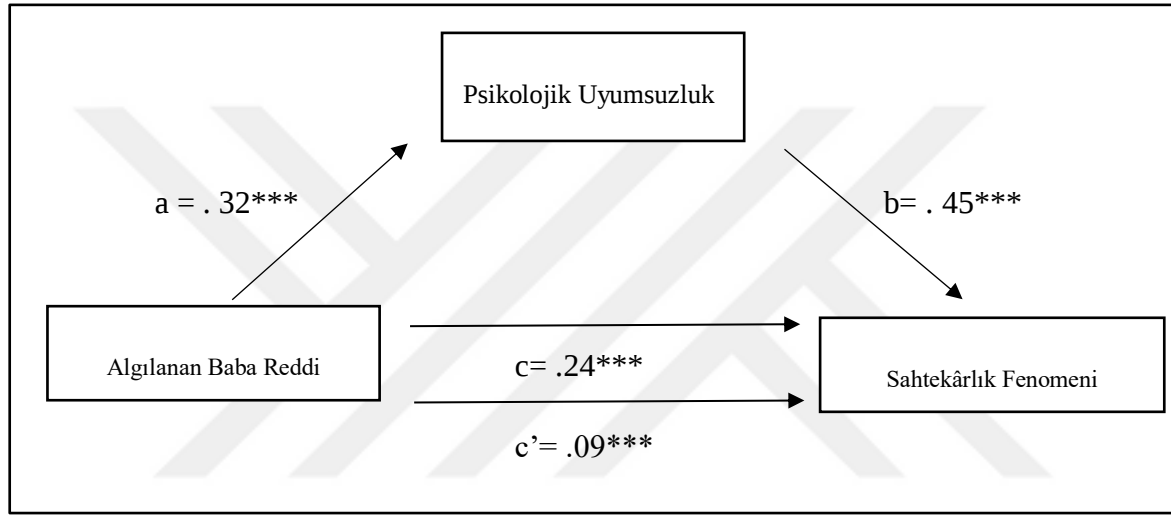
							Bootstrap Indirect Effect 95% CI	
	R^2	F	Df	B	Se	P	LL	UL
ABR ->SF	,07	30,60	2/779				40,26	45,11
X->Y (Path c)				,24	,03	,000	,18	,30
ABR -> PU	,09	37,95	2/779				76,59	82,40
X->M(Path a)				,32	,03	,000	,25	,39
ABR ->PU->SF	,34	134,8	3/778			,000	2,56	11,41
X->M->Y								
(path b)				,45	,02	,000	0,39	0,49
(path c')				,09	,02	,004	0,04	0,15

Not. CI = güven aralığı. LL = alt limit. UL = üst limit. ABR = algılanan baba reddi. PU = Psikolojik Uyumsuzluk. SF = Sahtekârlık Fenomeni

Çalışma grubunun tamamı için algılanan baba reddi ve sahtekârlık fenomeni arasında psikolojik uyumsuzluğun aracı rolüne ilişkin değerler Tablo 6'da verilmiştir. Cinsiyet kontrol değişkeni olarak seçilmiştir. Baba reddi ve sahtekârlık fenomeni arasındaki ilişkinin katsayısının 0,24'dan 0,09 değerine düştüğü ve varyansı açıklama oranının $R^2 = 0,7$ oranından $R^2 = 0,34$ 'e yükseldiği görülmüştür. Modele psikolojik uyumsuzluk değişkeni girdikten sonra varyans açıklama oranında $\Delta R^2 = 0,27$ 'lik bir artış olmuştur.

Tablo incelendiğinde algılanan baba reddinin sahtekârlık fenomeni üzerindeki toplam etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür (c yolu; $\beta = ,24$, $SE = ,03$, $t = 7,80$, $p < ,05$, % 95 CI [0,18,0,30]). Bu ilişkiye aracılık edeceği düşünülen psikolojik uyumsuzluk değişkeni analize girdiğinde, algılanan anne reddinin sahtekarlık fenomeni üzerindeki

doğrudan etkisinin azaldığı görülmektedir (c' yolu; $\beta = ,09$, $SE = ,02$, $t = 6,79$, $p < ,05$, % 95 CI [0,04,0,15]). Bu ilişki anlamını yitirmemiş ancak değerinin azalmış olduğu görülmektedir. Hayes (2013)'e göre bu durum kısmi aracılık etkisine işaret etmektedir. Sonuç olarak algılanan baba reddi ile sahtekârlık fenomeni arasındaki ilişkide, psikolojik uyumsuzluğun kısmi aracı rolü olduğu söylenebilir. Sahtekârlık fenomeni puanlarının yordanmasında psikolojik uyumsuzluğun aracı rolüne ilişkin yol haritası Şekil 5'te verilmiştir.



Şekil 5. Algılanan baba reddi ile sahtekârlık fenomeni arasındaki ilişkide psikolojik uyumsuzluğun aracı rolü.

3.3.3. Kadınlar İçin Algılanan Anne Reddi ile Sahtekârlık Fenomeni Arasındaki İlişkide Psikolojik Uyumun Aracı Etkisi

Çalışma grubundaki kadınlar için anne reddinin sahtekârlık fenomeni üzerindeki etkisinde psikolojik uyumun aracı rolünü belirlemek üzere yapılan analize ilişkin bulgular Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7

Kadınlar İçin Algılanan Anne Reddi ile Sahtekârlık Fenomeni Arasındaki İlişkide Psikolojik Uyumun Aracı Etkisi

							Bootstrap Indirect Effect	
							95% CI	
	R^2	F	Df	B	Se	P	LL	UL
AAR ->SF	,12	70,42	1/541			,000	32,167	39,69
X->Y (Path c)				,48	,05	,000	32,167	39,69
						,000	0,36	0,58
AAR-> PU	,14	88,62	1/541			,000	65,82	74,83
X->M(Path a)				,63	,07	,000	65,82	74,83
						,000	0,50	0,77
AAR->PU->SF	,36	151,4	2/540			,000	-,25	10,35
X->M->Y								
(path b)				,43	,03	,000	,37	,49
(path c')				,19	,05	,000	,09	,29

Not. CI = güven aralığı. LL = alt limit. UL = üst limit. AAR = algılanan anne reddi. PU = Psikolojik Uyumsuzluk. SF = Sahtekârlık Fenomeni.

Kadın öğrenciler için psikolojik uyumsuzluk değişkeninin aracı rolü incelendiğinde yapılan aracı değişken etkisi için gerekli varsayımların sağlanmış olduğu Tablo 7'den görülebilir. Anne reddi ve sahtekârlık fenomeni arasındaki ilişkinin katsayısının 0,48'den 0,19 değerine düştüğü ve varyansı açıklama oranının $R^2 = 0,12$ oranından $R^2 = 0,36$ 'a yükseldiği görülmüştür. Modele psikolojik uyumsuzluk değişkeni girdikten sonra varyans açıklama oranında $\Delta R^2 = 0,22$ 'lik bir artış olmuştur. Aracı değişken ilişkiye dahil olduğunda anlamlılığın kaybolmadığı ancak ilişkinin değerinin azaldığı görülmektedir. Bu araştırmanın çalışma grubuna katılan kadınlar için psikolojik uyumsuzluk değişkeninin algılanan anne reddi ile sahtekârlık fenomeni arasında kısmi aracı değişken olduğu söylenebilir.

3.3.4. Erkekler İçin Algılanan Anne Reddi ile Sahtekârlık Fenomeni Arasındaki İlişkide Psikolojik Uyumun Aracı Etkisi

Çalışma grubundaki erkekler için anne reddinin sahtekârlık fenomeni üzerindeki etkisinde psikolojik uyumun aracı rolünü belirlemek üzere yapılan analize ilişkin bulgular Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8

Erkekler İçin Algılanan Anne Reddi ile Sahtekârlık Fenomeni Arasındaki İlişkide Psikolojik Uyumun Aracı Etkisi

							Bootstrap Effect 95% CI	Indirect
	R^2	F	Df	B	Se	P	LL	UL
AAR ->SF	,13	35,90	1/237				29,17	40,74
X->Y (Path c)				,53	,08	,000	,35	,69
AAR-> PU	,17	48,44	1/237			,000	60,06	73,65
X->M(Path a)				,71	,10	,000	,51	,91
AAR->PU->SF	,33	57,54	2/236			,000	-9,34	9,19
X->M->Y								
(path b)				,40	,04	,000	,06	0,40
(path c')				,23	,08	,006	-,31	16,09

Not. CI = güven aralığı. LL = alt limit. UL = üst limit. AAR = algılanan anne reddi. PU = Psikolojik Uyumsuzluk. SF = Sahtekârlık Fenomeni.

Erkek öğrenciler için psikolojik uyumsuzluk değişkeninin aracı rolü incelendiğinde yapılan aracı değişken etkisi için gerekli varsayımların sağlanmış olduğu Tablo 8’de görülmektedir. Anne reddi ve sahtekârlık fenomeni arasındaki ilişkinin katsayısının 0,53’ten 0,23 değerine

düştüğü ve varyansı açıklama oranının $R^2 = 0,13$ oranından $R^2 = 0,33$ 'e yükseldiği görülmüştür. Modele psikolojik uyumsuzluk değişkeni girdikten sonra varyans açıklama oranında $\Delta R^2 = 0,20$ 'lik bir artış olmuştur.

Tablo 8'de aracı değişken ilişkiye dahil olduğunda anlamlılığın kaybolmadığı ancak ilişkinin azaldığı görülmektedir. Bu durumda araştırmanın çalışma grubuna katılan erkekler için psikolojik uyumsuzluk değişkeninin algılanan anne reddi ile sahtekârlık fenomeni arasında kısmi aracı değişken olduğu söylenebilir.

3.3.5. Kadınlar İçin Algılanan Baba Reddi ile Sahtekârlık Fenomeni Arasındaki İlişkide Psikolojik Uyumun Aracı Etkisi

Çalışma grubundaki kadınlar için baba reddinin sahtekârlık fenomeni üzerindeki etkisinde psikolojik uyumun aracı rolünü belirlemek üzere yapılan analize ilişkin bulgular Tablo 9'da verilmiştir. Kadın öğrenciler için psikolojik uyumsuzluk değişkeninin aracı rolü incelendiğinde yapılan aracı değişken etkisi için gerekli varsayımların sağlanmış olduğu Tablo 9'da görülmektedir. Anne reddi ve sahtekârlık fenomeni arasındaki ilişkinin katsayısının 0,25'ten 0,11 değerine düştüğü ve varyansı açıklama oranının $R^2 = 0,7$ oranından $R^2 = 0,36$ 'ya yükseldiği görülmüştür. Modele psikolojik uyumsuzluk değişkeni girdikten sonra varyans açıklama oranında $\Delta R^2 = 0,29$ 'luk bir artış olmuştur. Aracı değişken ilişkiye dahil olduğunda anlamlılığın kaybolmadığı ancak ilişkinin değerinin azaldığı görülmektedir.

Tablo 9

Kadınlar İçin Algılanan Baba Reddi ile Sahtekârlık Fenomeni Arasındaki İlişkide Psikolojik Uyumun Aracı Etkisi

							Bootstrap Effect 95% CI	Indirect
	R^2	F	Df	B	Se	P	LL	UL
ABR -> SF	,07	43,31	1/541				39,56	45,30
X->Y (Path c)				,25	,03	,000	,17	,32
ABR-> PU	,07	42,93	1/541				76,77	83,75
X->M(Path a)				30	,04	,000	,21	,39
ABR->PU->SF	,36	149,6	2/540			,000	,7	11,17
X->M->Y								
(path b)				,45	,03	,000	0,39	0,51
(path c')				,11	,03	,000	0,04	0,17

Not. CI = güven aralığı. LL = alt limit. UL = üst limit. ABR = algılanan baba reddi. PU = Psikolojik Uyumsuzluk. SF = Sahtekârlık Fenomeni.

Sonuç olarak Tablo 9 incelendiğinde araştırmanın çalışma grubuna katılan kadınlar için psikolojik uyumsuzluk değişkeninin algılanan baba reddi ile sahtekârlık fenomeni arasında kısmi aracı değişken olduğu söylenebilir.

3.3.5. Erkekler İçin Algılanan Baba Reddi ile Sahtekârlık Fenomeni Arasındaki İlişkide Psikolojik Uyumun Aracı Etkisi

Çalışma grubundaki erkekler için baba reddinin sahtekârlık fenomeni üzerindeki etkisinde psikolojik uyumun aracı rolünü belirlemek üzere yapılan analize ilişkin bulgular Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10

Erkekler İçin Algılanan Baba Reddi ile Sahtekârlık Fenomeni Arasındaki İlişkide Psikolojik Uyumun Aracı Etkisi

							Bootstrap Indirect Effect 95% CI	
	R^2	F	Df	B	Se	P	LL	UL
ABR ->SF	,07	17,63	1/237				38,23	47,37
X->Y (Path c)				,22	,05	,00	,12	,33
ABR-> PU	,12	33,16	1/237				70,07	80,72
X->M(Path a)				,37	,06	,000	,24	,49
ABR->PU->SF X->M->Y	,31	53,35	2/236			,000	1,66	17,96
(path b)				,01	,43	,000	-0,34	0,53
(path c')				,28	,06	,171	-0,30	0,16

Not. CI = güven aralığı. LL = alt limit. UL = üst limit. ABR = algılanan baba reddi. PU = Psikolojik Uyumsuzluk. SF = Sahtekârlık Fenomeni.

Erkek öğrenciler için psikolojik uyumsuzluk değişkeninin aracı rolü incelendiğinde yapılan aracı değişken etkisi için gerekli varsayımların sağlanmış olduğu Tablo 10'da görülmektedir. Anne reddi ve sahtekârlık fenomeni arasındaki ilişkinin, psikolojik uyumsuzluk değişkeninin varlığında varyansı açıklama oranının $R^2 = 0,7$ oranından $R^2 = 0,31$ 'e yükseldiği görülmüştür. Modele psikolojik uyumsuzluk değişkeni girdikten sonra varyans açıklama oranında $\Delta R^2 = 0,24$ 'lük bir artış olmuştur. Ayrıca aracı değişken ilişkiye dahil olduğunda anlamlılığın kaybolduğu görülmektedir ($p > ,05$) Bu durumda araştırmanın çalışma grubuna katılan kadınlar için psikolojik uyumsuzluk değişkeninin algılanan baba reddi ile sahtekârlık fenomeni arasında tam aracı değişken olduğu söylenebilir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA

Bu araştırmanın amacı anne baba reddi ve sahtekarlık fenomeni arasındaki ilişkide psikolojik uyumsuzluğun aracı rolünü incelemektir. Bu amaç kapsamında araştırma soruları sırası takip edilerek araştırma sonuçları ulusal ve uluslararası literatür ışığında tartışılmıştır.

4.1. Temel Değişkenlere İlişkin t testi Sonuçlarının Değerlendirilmesi

Çalışma grubunda algılanan ebeveyn reddi düzeylerinin düşük olduğu görülmektedir. Başka bir ifade ile çalışma grubundaki öğrenciler genel olarak anne ve babalarını şefkatli ve sıcak algılamaktadırlar. Çalışma grubunun üniversite döneminde olmaları nedeniyle maddi olarak aileye hala bağımlı oldukları düşünülebilir. Geyik (2018) maddi olarak aileye bağlılığın devam etmesinin algılanan kabul ve reddi etkileyebileceğini öne sürmüştür. Çalışma grubunda her iki ebeveyn için de redde nispeten kabulün daha fazla hatırlanıyor olması ulusal (Ünüböl, 2011; Börkan, Erkman ve Keskiner, 2014; Yıldız ve Dağ, 2017) ve uluslararası sonuçlarla tutarlıdır (Cournoyer, Sethi ve Cordero, 2005; Dwairy, 2010). Rohner (2021) kabul ve reddin sembolik olarak ifade edildiğini ve kültüre özgü sembollerin önemli olduğunu belirtmiştir. Türk aile yapısında ilişkilerin yakınlık üzerine kurulduğu (Kağıtçıbaşı, Sunar ve Bekman, 2001) aile ilişkilerinin her üye için duygusal yakınlık ve destek sağlayıcı özelliklere sahip olması (Dinn ve Sunar, 2017) ile açıklanabilir. Dolayısıyla

Çalışma grubunda da kabulün redde kıyasla daha fazla rapor edilmiş olması hem kültür özellikleri hem de önceki çalışmalarla uyumlu görünmektedir.

Araştırmanın bir diğerk sonucuna göre erkekler anlamlı bir şekilde anne reddinden daha fazla baba reddi hatırlamaktadır. Alan yazında bu konuya ilişkin farklı bulgular yer almaktadır. Ergenlerin anne reddine kıyasla daha fazla baba reddi rapor ettiği (Kabaoğlu, 2011) yetişkin erkeklerin daha fazla ebeveyn (anne-baba) reddi algıladıkları (Geyik 2018; Hussain ve Munaf, 2012; Dural ve Yalm, 2014), erkekler için anne ve baba reddi bildirirmede bir fark bulunmadığını (Cournoyer vd., 2005; Eryavuz, 2006) gösteren çalışmalar bulunmaktadır. Çalışmaların tek bir ortak bulguya işaret etmediği görülmektedir. Bu çalışmada ise erkeklerde algılanan baba reddinin daha fazla bildirilmesinin Türk aile yapısında babanın rolünden kaynaklanılabileceği düşünülmüştür. Aile içinde babanın rolü fiziksel ve duygusal yakınlıkta bulunmamak, kendini amamak ve disiplini sağlamaktır (Fişek, 1991; Ayeği, Dinn ve Kağıtbaşı, 2010). Fişek (1991)'in çalışmasına göre Türkiye'de anne-ocuk ilişkisi daha fazla duygusal paylaşım ve fiziksel yakınlık içerirken ve baba-ocuk ilişkisi daha yüzeysel ve bilişseldir. Benzer ancak yine nispeten eski çalışmalar duygusal yakınlıkta (Sever, 1985; Sunar, 2002) ve iletişimde (Hortaçsu, 1989) annenin rolünün daha etkili olduğunu vurgulamıştır. Erkman ve Rohner (2006) Türk ailelerinde babanın üstünlüğü ve otoriteyi temsil ettiğini ve anneye nispeten daha uzak bir mesafeden çocukla iletişim kurduğunu belirtmiştir.

Algılanan baba reddini artıran bir sebep de çalışma grubunun baba eğitimi düzeyleri ile ilişkili olabilir. Güncel bir çalışmada (Kuscul ve Adamsons 2022), eğitim düzeyi yüksek olan Türk babaların erkekliğe ilişkin inançlarının değiştiğini ve bakım vermeye katılımlarının arttığını göstermiştir. Çalışma grubunun baba eğitim düzeylerinin % 80 oranda lise ve altında olduğu görülmektedir. Buna ek olarak katılımcıların anne baba yaş ortalamasının Fişek (1991) ve Sever (1985)'in çalışmalarının yayınlandığı dönemlerdeki ebeveynliğe ilişkin kültürel norm ve inançlar ile paralel olduğu düşünülebilir. Dolayısıyla

Türk toplumunda ebeveynliğe ilişkin inançlarda Kuscul ve Adamsons'un (2022) çalışmasında vurgulandığı gibi Türk toplumunda babalık rollerine ilişkin bir değişim gerçekleşiyor olsa bile bu değişimin çalışma grubundaki öğrencilerin yaş aralığını etkilemediği düşünülebilir.

Hem kadın ve erkek üniversite öğrencilerinin orta düzeyde sahtekârlık fenomeni bildirdikleri görülmektedir. 41 ile 60 puan aralığı sahtekârlık özelliklerinin orta düzeyde sergilendiği aralık olarak belirlenmiştir (Clance, 1985). Buna göre çalışma grubundaki öğrencilerin sahtekârlık fenomeni düzeylerinin hayatlarına ve akademik kariyerlerine etki edebilecek bir düzeyde olduğu söylenebilir. Öğrencilerin %26'sinin ise ölçeğin kesme noktası olarak belirtilen puandan yüksek aldığı görülmektedir. Çalışma grubundaki dört öğrenciden birinin hayatına müdahale edici etkileri bulunacak düzeyde sahtekarlık fenomeni deneyimlediği söylenebilir. Bu bulgu önceki çalışmalarla uyumlu görünmektedir (Castro vd., 2004; Chae vd.,1995; Christensen vd., 2016) Sahtekârlık fenomeninin temel özellikleri açısından düşünüldüğünde genel olarak öğrencilerin kendi başarılarını içselleştirmekte zorlanmalarında kültürün etkisi olduğu düşünülebilir. Sahtekârlık fenomeninin temelini oluşturan kendinden şüphe ve öz eleştiri batılı toplumlarda patolojik olarak görülse de (Hermann, Leonardelli ve Arkin, 2002) Türk kültüründe kişisel gelişimin bir parçası olarak görülmektedir (Okan, 2021). Doğu kültürlerinde olduğu gibi (Kitayama ve Markus, 2000) Türk kültüründe de kendini eleştirmek hatalardan arınmaya yol açan, insanın daha iyiye ulaşmasında araç olarak görülen ve örtük bir biçimde teşvik edilen bir eylemdir (Yılmaztürk ve Ekşi, 2022). Üniversite öğrencilerinin kendini eleştirmenin örtük bir biçimde teşvik edildiği bir kültürden geliyor olmalarının sahtekârlık fenomenini açıklayan faktörlerden birini olabileceği düşünülmüştür.

Birey yetersizlik inançlarını sürdürerek başarıyı ancak bu şekilde kazandığı yanılgısını oluşturmaktadır (Gadsby ve Hohwy, 2021). Öğrencilerin sahtekârlık fenomenini sürdürme nedenlerinden biri de sahtekarlık döngüsü olarak da adlandırılan bu düşünce yapısı ile

açıklanabilir. Sonuç olarak sahtekârlık fenomeninin öğrenciler için başarıya ulaşmayı sağladığına ilişkin yanıltıcı bir işlevi de bulunuyor olabilir.

Öğrencilerin başarılarını dışsal gerekçelere atfetmesinin bir işlevi de, alçakgönüllü görünerek sosyal olarak reddedilmeden kaçınmak olabilir. McClure ve diğerleri (2011) dışsal atıf yapmanın öğrencilerin alçakgönüllü görünmesine yardımcı olarak eğitim ortamlarında koruyucu olabileceğini ileri sürmüştür. Hoang (2013)' a göre sahtekârlık fenomeni bazı durumlarda sosyal reddedilmeden kaçınmaya çalışırken de hissedilebilir.

Türk eğitim sisteminde öğrencilerin ilkokuldan itibaren sürekli olarak değerlendirildiği, sıralandığı ve sınıflandırıldığı bir okul sistemi içinde yetiştiği bilinmektedir. Önceki araştırmalar rekabete dayanan eğitim ortamlarının reddedilmeye ilişkin duyarlılık, artan kabul alma ihtiyacı, değersizlik, artan kaygı ve depresyon ile ilişkili olduğunu göstermektedir (Nelson ve Dawson, 2017). Dolayısıyla Türk eğitim sisteminin rekabetçi bir yapıya sahip olması öğrencilerde değersizlik, kabul alma ihtiyacı gibi olumsuz eğilimleri artırarak kendilerini olduklarından daha yetersiz görmelerine teşvik ediyor olabilir.

Araştırmanın önemli bir diğer sonucu psikolojik uyumsuzluk değişkeninin cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermemiş olmasıdır. Bu sonuç psikolojik uyumsuzluk açısından ergenlerde (Yoo ve Miller, 2011; Erkman ve Rohner, 2006) ve yetişkinlerde kadın ve erkek arasında fark bulunmadığını (Varan, Rohner ve Eryüksel, 2008; Dural ve Yalçın, 2014; Haktanır, 2020) gösteren önceki araştırmalarla tutarlıdır.

Araştırmanın bir diğer sonucu sahtekârlık fenomeni için kadın ve erkek üniversite öğrencileri arasında cinsiyetler açısından farklılık bulunmamasıdır. Bu bulgu sahtekârlık fenomeninin kadınların daha fazla deneyimlediği bir olgu olmadığını, yetişkin erkek ve kadınların benzer düzeylerde bildirdiklerini gösteren önceki bulguları desteklemektedir (Cusack vd., 2013; Özdemir, 2015). Bununla tutarlı olarak Hutchins ve Rainbolt'a (2017) göre erkekler ve kadınlar sahtekârlık fenomenini benzer şekillerde deneyimler ancak farklı

şekillerde başa çıkarlar. Hakemli çalışmaların incelendiği sistematik bir derlemede 33 çalışmadan 16'sı kadınların daha fazla fenomeni bildirdiğini, buna karşılık, 17 çalışma, erkekler ve kadınlar arasında fark olmadığını göstermektedir (Bravata vd., 2020). Örneğin Cusack ve diğerleri (2013) üniversite öğrencilerinde yaptıkları çalışmada kadınlarda daha fazla sahtekarlık bildirildiğini bulgulamıştır. Bu çalışmada ise sahtekârlık fenomenini kadın ve erkek üniversite öğrencileri benzer düzeylerde bildirmiştir.

Cinsiyete dayalı farklılığın bulunmamış olması cinsiyet rolleri ile açıklanabilir. Erkek üniversite öğrencilerinin erkek cinsiyet rolü için zayıflık olarak algılanabilecek bu özelliği (Topping ve Kimmel, 1985) bildirirken kendini saklamaya gitmedikleri şeklinde de yorumlanabilir. Hoang (2013)' e göre erkekler sosyal reddedilmeden kaçınmak için kendini saklamaya gidebilir. Çalışma grubunda ise erkeklikle ilişkili cinsiyet rollerinin, erkeklerin sahtekârlık düzeylerini bildirmelerini engellemediği ya da aşırı etkili olmadığı yorumu yapılabilir.

4.2. Temel Değişkenler Arasındaki İlişkilerin Değerlendirilmesi

Bu bölümde olan yaş ve not ortalaması değişkeninin temel değişkenlerle ilişkileri tartışılmıştır. Temel değişkenler arası ilişkiler ise aracılık analizi sonuçlarıyla birlikte tartışılmıştır.

Araştırmanın sonuçları yaş değişkeninin temel değişkenlerle anlamlı bir ilişki göstermediğini göstermektedir. Önceki araştırmalar özellikle psikolojik uyumsuzluk ve algılanan reddin yaşla birlikte azaldığını (Ünüböl, 2011; Türkdogan, 2017), yaş azaldıkça bu duygusal duyarsızlaşmanın arttığını (Haktanır, 2020) gösteren çalışmalar bulunmaktadır. Ayrıca yaş ve sahtekarlık fenomeni arasında ilişki bulunmadığını (Oriel vd.,2004; Want ve Kleitman, 2006) gösteren çalışmalar bulunsa da negatif bir ilişki olduğunu gösteren çalışmalar da bulunmaktadır (Chae vd., 1998; Thompson vd., 1998). Ayrıca çalışma

grubunun tamamının üniversite döneminde olmasının da sahtekârlık fenomenine yatkınlık için yaştan daha belirleyici olabileceği düşünülmüştür.

Akademik ortalama ve sahtekârlık fenomeni arasında anlamlı bir ilişkili bulunmamıştır. Sahtekârlık fenomenine sahip öğrencilerin nesnel olarak başarılı ya da başarısız olmalarının değil bu başarı ya da başarısızlığa atfettikleri anlamın fenomene ilişkin sıkıntılı duyguları tetiklediği düşünülebilir. Cozarelli ve Major (1990), sahtekârlık deneyimleyen öğrencilerin sınav kendilerinden daha kötü performans beklediklerini ve daha çok kaygılandıklarını bulmuştur. Dolayısıyla bu çalışmanın sonuçları sahtekârlık fenomeninin yüksek başarı ile özdeşleştirilmesinin yanlış olabileceğini öneren önceki çalışmaları desteklemektedir (Matthew ve Clance, 1985; Cozarelli ve Major 1990; Cusack vd., 2013). Özetle bireyin kendi başarı ve yeteneğinden şüphe duyması için aşırı başarı durumu ayırt edici olmayabilir. Bireyin kendi başarısını öznel olarak nasıl algıladığı ve buna atfettiği anlam daha etkili olabilir.

4.3. Sahtekârlık Fenomeni Üzerinde Algılanan Anne Reddinin Doğrudan ve Psikolojik Uyumsuzluk Üzerinden Dolaylı Etkileri

Araştırmada üniversite öğrencilerinde algılanan anne reddi ile sahtekârlık fenomeni arasındaki ilişki ve bu ilişkide psikolojik uyumsuzluğun aracı rolü incelenmiştir. Çalışmanın sonuçları öğrencilerin psikolojik uyumsuzluğunun, sahtekârlık fenomeninin güçlü bir yordayıcısı olduğunu ve anne reddi ile sahtekârlık fenomeni arasındaki ilişkiye kısmi aracılık ettiğini göstermiştir.

Çocukluğa ait algılanan anne reddi, yetişkinlik yıllarındaki sahtekârlık fenomenini bağımsız olarak yordamıştır. Algılanan anne reddi ve sahtekârlık fenomeni arasındaki bu anlamlı ilişki, psikolojik uyumsuzluk değişkeninin modele eklenmesi ile azalmıştır. Bunun anlamı algılanan anne reddi ile sahtekârlık fenomeni arasındaki ilişkiye psikolojik uyumsuzluğun

kısmi aracılık ettiğidir. Diğer bir ifade ile modelde algılanan anne reddi arttıkça sahtekârlık fenomeni de artmakta ve bu artış kısmen psikolojik uyumsuzluk yoluyla gerçekleşmektedir. Bu, annesini daha reddedici algılayan öğrencilerinin, daha fazla psikolojik uyumsuzluğa sahip olacakları için daha fazla sahtekârlık fenomeni deneyimledikleri anlamına gelmektedir.

Araştırmanın önemli bir sonucu olarak algılanan anne reddi düzeyleri arttıkça, sahtekârlık fenomeni puanlarının da arttığı görülmektedir. Başka bir ifadeyle, algılanan anne reddi arttıkça bireylerin deneyimledikleri sahtekârlık fenomeni eğilimleri de artmaktadır. Önceki çalışmalar incelendiğinde anne bakımının yokluğunun ve aşırı korumasının yetişkin lisans ve lisansüstü öğrencileri için sahtekârlık fenomenini yordadığı (Li vd., 2014) görülmektedir. Anne bakımının eksikliği sahtekârlık fenomeni ile ilişkili olduğu bilinen kendini sabotajı yordamaktadır (Want ve Kleitman, 2006). Başka bir çalışma olumlu annelik tutumlarının direk olarak sahtekârlık fenomeni ile negatif olarak ilişkili olduğunu göstermektedir (Beard ve Bakeman, 2001).

Kişiler Arası Kabul Red Kuramı'na göre önemli diğerleri tarafından reddedildiğini algılayan bireyler güven ve duygusal destek alma ihtiyaçlarını karşılamak için kabul edildiğini algılayan bireylere göre daha fazla istek duyacak ve çaba gösterecektir (Khaleque ve Rohner, 2010; Ibrahim vd., 2015). Sahtekârlık deneyimleyen bireyler de benzer şekilde benlik saygısını ve kendilik değerini sürdürebilmek için diğerlerinin olumlu değerlendirmelerine bağımlılık geliştirmektedir (Langford ve Clance, 1993). Diğer bir ifade ile çocuklukta önemli diğerleri tarafından reddedildiğini algılayan bireyler yetişkinlikte dışarıdan alacakları kabule aşırı duydukları ihtiyaç, kabul algılayanlara nispeten daha fazla olabilir. Ancak bireylerin reddedildiklerini algıladıkları ilk şemalar ile yetişkinlikte kabule ilişkin geri dönütler uyuşmuyor olabilir. Sahtekârlık fenomeni yetişkinlikte kabule ilişkin dönütlerin, çocuklukta oluşmuş redde ilişkin zihinsel temsiller ile çelişmesinin bir sonucu olarak yorumlanabilir.

Araştırmada sahtekârlık fenomeni ile psikolojik uyumsuzluk arasında pozitif yönde güçlü ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Alan yazında sahtekârlık fenomeninin psikolojik uyumsuzluk değişkeninin alt boyutlarıyla olan ilişkisi çok defa bulgulanmıştır (Naser vd., 2022; Blondeau and Awad, 2016). Sahtekârlık fenomeni deneyimleyen bireylerin daha fazla olumsuz öz değerlendirmeye sahip oldukları, öz şüphe duydukları, stresle başa çıkmada ve duygu düzenlemede sorun yaşadıkları bilinmektedir (Cheraghi ve Noor Mohammaoi, 2010; Langford ve Clance, 1993; Holden, Wright, Herring ve Sims, 2021). Benzer şekilde ebeveynlerden algılanan reddedilmenin bireyleri, bozulmuş benlik saygısı ve bozulmuş öz-yeterlik ve öz şüphe geliştirmeye daha yatkın hale getirdiğini gösteren çalışmalar bulunmaktadır (Baker ve Hoerger, 2012; Yasmin ve Hossain, 2014). Algılanan red çocuklukta ve yetişkinlikte benliğe ilişkin olumsuz duygulanımı artırmakta ve kendini gerçekçi bir şekilde değerlendirebilme yetisini olumsuz etkilemektedir. Bu durum bireyin stresle başa çıkma kapasitesini azaltmakta ve kabul algılayan bireylere göre daha fazla duygu düzenleme sorunları yaşamaktadırlar (Khaleque ve Rohner, 2011). Dolayısıyla bu sonuç bireyin psikolojik uyumunun düşük olmasının sahtekârlık fenomenine daha duyarlı hale getirebileceği şeklinde yorumlanabileceği gibi sahtekârlık fenomeninin bireyin psikolojik uyumunu olumsuz etkilediği şeklinde de yorumlanabilir. Üniversitelerde akademik yeterliliğin sürekli sınanmasına ilişkin atmosfer, öğrencileri kendinden şüphe, öz yetersizlik gibi sahtekârlık fenomeni ile ilişkili faktörler açısından tetikleyici olabilir. Bu bağlamda, üniversite öğrencileri için psikolojik uyumsuzluklarının sahtekârlık fenomeni için bir risk faktörü olması olarak değerlendirilebilir. Ayrıca psikolojik uyumsuzluk değişkeni ve sahtekârlık fenomeni arasındaki ilişkinin algılanan anne baba reddinden ve sahtekârlık fenomeni arasındaki ilişkiden daha güçlü olduğu görülmektedir. Bu bulgu eş zamanlı olarak değerlendirildiklerinde ebeveynliğe ilişkin değişkenlerin sahtekârlık puanlarını yordamada, benlik saygısı gibi bazı psikolojik değişkenlerden daha az sahtekâr puanları yordadığını gösteren sistematik derleme çalışması ile tutarlıdır (Yaffe, 2022).

Algılanan anne reddi, öğrencilerin sahtekârlık fenomeni değişkenini %12'lik bir oranını açıklamış, psikolojik uyumsuzlukla birlikte ise sahtekârlık fenomenindeki varyansın yaklaşık %35'ini açıklamıştır. Önceki çalışmalar incelendiğinde ebeveynliğe ilişkin değişkenlerin diğer psikolojik değişkenlerle birlikte ele alındığında sahtekârlık fenomeninin daha fazlasını açıkladığı görülmektedir. Aile ortamı sahtekarlık özelliklerinin %12 sini (Bussotti 1990, aktaran Langford ve Clance, 1993); kaygılı ve kaçınan bağlanma stili sahtekarlık fenomeninin %9'unu (Gibson-Beverly ve Schwartz, 2008); aşırı koruyucu ebeveyn tutumu ve ebeveyn bakımının az oluşu sahtekarlık fenomeninin %14'ünü (Want ve Kleitman, 2006) ve çocukluktaki ebeveynleşme yaşantıları sahtekarlık fenomeninin %14'ünü açıklamıştır (Castro vd., 2004). Bununla birlikte aşırı koruyucu ebeveynlik benlik saygısı ile birlikte sahtekarlık fenomeni varyansının yaklaşık %50'sini açıklamıştır. (Sonnak ve Towell, 2001). Ebeveyne kaygılı bağlanma ve sosyal kıyaslama birlikte incelendiğinde sahtekârlık fenomeninin %37'sini açıklanmıştır (Jensen ve Deemer, 2020). Akyüz Yılmaz (2020) kendini engelleyen yapıların anne reddi ile psikopatoloji semptomları arasındaki ilişkiye önemli ölçüde aracılık ettiğini ve baba reddi ile birlikte modelin varyansın %53'ünü açıkladığını bulgulamıştır. Yaffe, (2021) ebeveyn aşırı koruması ve bakımının, sosyal kaygı ile birlikte sahtekârlık fenomeninin %45' ini açıkladığını bulgulamıştır. Aynı araştırmada ebeveynliğe ilişkin faktörler ile sahtekârlık fenomeni arasındaki ilişkiler incelenirken benlik saygısı, mükemmeliyetçilik gibi psikolojik değişkenlerin muhtemel aracılık rollerinin araştırılmasının önemli olduğunu belirtilmiştir. Sonuç olarak bu araştırmada anne reddi ve sahtekârlık fenomeni arasındaki psikolojik uyumsuzluğun aracı etkisi önceki çalışmalarda vurgulanan ilişkilerle (Li vd., 2014; Sonnak ve Towell, 2001; Want ve Kleitman, 2006; Yaffe, 2021) tutarlıdır.

Erkekler için anne reddi ve sahtekârlık fenomeni arasındaki ilişkide psikolojik uyumsuzluğun tam aracı rolü olduğu, kadınlar için aynı ilişkide psikolojik uyumsuzluğun kısmi aracılık ettiği görülmektedir. Bu sonuç, kadınlar ve erkekler için algılanan anne

reddinin psikolojik uyumsuzluk yoluyla sahtekârlık fenomenini etkilediğini göstermektedir. Bu bulgu Kişiler Arası Kabul Red Kuramının çocuklukta algılanan ebeveyn kabul-reddinin yetişkinlik ve yaşlılığa uzanan psikolojik etkilerinin olduğunu öne süren dördüncü varsayımı ile tutarlıdır (Rohner, 2021). Ayrıca bu sonuç, psikolojik uyumsuzluğun anne reddi algısının bir sonucu olduğunu gösteren önceki araştırmaları desteklemektedir (Khaleque ve Rohner, 2002; Varan vd., 2008). Sonuç olarak kişilik eğilimlerinin göstergesi olan psikolojik uyumsuzluğun, anne reddi ve sahtekârlık fenomeni arasındaki ilişkide doğrudan yollarla gözlemlenmeyen ilişkilerin anlaşılmasında önemli bir rol oynadığı görülmektedir.

4.4. Sahtekârlık Fenomeni Üzerinde Algılanan Baba Reddinin Doğrudan ve Psikolojik Uyumsuzluk Üzerinden Dolaylı Etkileri

Çocukluğa ait algılanan baba reddi, yetişkinlik yıllarındaki sahtekârlık fenomenini bağımsız olarak yordamıştır. Algılanan baba reddi ve sahtekârlık fenomeni arasındaki bu anlamlı ilişki, psikolojik uyumsuzluk değişkeninin modele eklenmesi ile azalmıştır. Bunun anlamı algılanan baba reddi ile sahtekârlık fenomeni arasındaki ilişkiye psikolojik uyumsuzluğun kısmi aracılık ettiğiidir. Diğer bir ifade ile modelde algılanan baba reddi arttıkça sahtekârlık fenomeni de artmakta ve bu artış kısmen psikolojik uyumsuzluk yoluyla gerçekleşmektedir.

Algılanan baba reddi sahtekârlık fenomenini anlamlı bir şekilde yordamıştır. Önceki çalışmalar erken dönemde ebeveyn bakımının az oluşu ya da aşırı korumasının, bireylerde sahtekâr duygularının artmasına yol açtığını göstermektedir (Sonnak ve Towell, 2001; Li vd., 2014; Yaffe, 2020). Sahtekârlık fenomeninin yalnızca babanın aşırı koruması ya da babanın ilgi ve bakımının olmaması ile ilişkili bulunduğu çalışmalar bulunmaktadır (Want ve Kleitman, 2006). Bir başka çalışma sahtekârlık olgusunu ebeveynleşme (parentification) (çocuklukta ebeveyn çocuk rollerinin tersine dönmesi) ile ilişkili bulunmuştur. Babadan algılanan psikolojik kontrol ve mükemmeliyetçilik (hata yapma endişesi, kendinden emin

olamama, ailesel beklentiler, aileden eleştiri) sahtekârlık fenomenini anlamlı bir şekilde yordamaktadır (Karaman, 2020). Çocuklukta ebeveynlerinin bakımından ya da yüksek sorumlulukları olan bireylerin yüksek sahtekârlık gösterdiği bulunmuştur (Castro vd., 2014). Babadan algılanan düşmanlık ve saldırganlık yetişkinlerde somatizasyonu yordamaktadır (Haktanır, 2020). Ebeveynin desteğinin şarta dayalı olarak verildiğinin algılanması da sahtekârlık fenomenini (Grenon, Bouffard ve Vezeau, 2019) yordamıştır. Çalışmanın sonucu pozitif baba tutumlarının sahtekârlık fenomeni ve benlik saygısının önemli ve güçlü bir yordayıcısı olduğunu (Beard ve Bakeman, 2001), artan baba ilgisi/bakımının daha düşük sahtekârlık puanlarıyla ilişkili olduğunu (Yaffe, 2021) gösteren önceki çalışmalarla tutarlıdır. Yaffe (2021) babanın aşırı korumasının yüksek sahtekârlık duygularıyla olan ilişkisinde benlik saygısının dolaylı etkisini de bulgulamıştır.

Algılanan baba reddi psikolojik uyumsuzluğu anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Çocuklukta algılanan baba reddinin ilerleyen dönemlerde psikolojik uyumsuzlukla ilişkili olduğu kültürler arası çalışmalarda gösterilmiştir (Khaleque ve Rohner, 2012; Rohner vd., 2019). Buna ek olarak bu bulgu baba reddinin somatizasyon (Lackner, Gudleski ve Blanchard, 2004), kişilik ve psikolojik uyum sorunları (Ahmed, Rohner ve Carrasco, 2012), psikopatoloji (Bayat, 2015), psikolojik belirtiler (İnce, 2020) ve psikolojik uyumsuzluk (Khaleque ve Rohner, 2012; Varan vd., 2008) ile ilişkili olduğunu gösteren geçmiş araştırmalarla tutarlıdır.

Algılanan baba reddi, öğrencilerin sahtekârlık fenomeni değişkeninin 0,7'sini açıklamış, psikolojik uyumsuzlukla birlikte ise sahtekârlık fenomenindeki varyansın yaklaşık %34'ünü açıklamıştır. Baba reddinin psikolojik uyumsuzluk dahil olduğunda sahtekarlık fenomeninin önemli bir kısmını açıkladığı görülmektedir. Literatür incelendiğinde ebeveynliğe ilişkin değişkenler diğer psikolojik değişkenlerle birlikte ele alındığında sahtekârlık fenomeninin daha fazlasını açıkladığı görülmektedir. Bir çalışmada baba reddi reddedilme duyarlılığı ve duygu düzenleme güçlüğü değişkenleri ile oluşturulan model psikolojik belirtilerdeki

varyansın %40'ını (İnce, 2020) açıklamıştır. Başka bir çalışmada algılanan baba reddi, somatizasyonun %71.2'ini, endişe ve anksiyete puanlarının %53.7'sini açıklamıştır (Kulaksız ve Erensoy, 2021). Akyüz Yılmaz (2020) kendini engelleyen yapıların baba reddi ile psikopatoloji semptomları arasındaki ilişkiye önemli ölçüde aracılık ettiğini ve modelin varyansın %53'ünü açıkladığını bulgulamıştır. Psikolojik uyumsuzluğun algılanan baba reddi ile sahtekarlık fenomeni arasındaki ilişkiye kısmi aracılık ettiğini gösteren bu çalışmanın bulguları literatür ile uyumlu görülmektedir.

Erkekler için baba reddi ve sahtekârlık fenomeni arasındaki ilişkide psikolojik uyumsuzluğun tam aracı rolü olduğu, kadınlar için aynı ilişkide psikolojik uyumsuzluğun kısmi aracılık ettiği görülmektedir. Bu sonuç, kadınlar ve erkekler için algılanan baba reddinin psikolojik uyumsuzluk yoluyla sahtekârlık fenomenini etkilediğini göstermektedir. Bu bulgu Kişiler Arası Kabul Red Kuramının çocuklukta algılanan baba kabul-reddinin anne reddi kadar önemli olduğu ve psikolojik etkilerinin yaşam boyu devam ettiğini öne süren beşinci varsayımı ile tutarlıdır (Rohner ve Veneziano, 2001; Rohner, 2021). Ayrıca bu sonuç, psikolojik uyumsuzluğun baba reddi algısının bir sonucu olduğunu gösteren önceki araştırmaları desteklemektedir (Sultana ve Khaleque, 2015; Ali vd., 2019). Ancak yine de kültürler arası çalışmalar hem anne ve baba reddinin psikolojik uyumsuzluğa benzer şekillerde katkıda bulunduğunu göstermektedir (Rohner, 2021). Sonuç olarak kişilik eğilimlerinin göstergesi olan psikolojik uyumsuzluğun, baba reddi ve sahtekârlık fenomeni arasındaki ilişkide doğrudan yollarla gözlemlenmeyen ilişkilerin anlaşılmasında önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Genel olarak, analiz sonuçları, kuramın kişilik alt teorisinin temel varsayımlarını desteklediği (Rohner, 2021) ve literatürle uyumlu olduğu görülmektedir.

4.5. Cinsiyete Göre Aracılık Analizi Sonuçlarının Değerlendirilmesi

Önceki araştırmalarda anne ve baba reddinin cinsiyetler için ayrı ele alındığında farklılaştıkları görülmektedir (Sultana ve Rohner, 2015; Ali vd., 2019). Li ve diğerleri (2014), erkek ve kadınlar için anne ve babanın sahtekarlık fenomeni üzerindeki etkilerinin farklılaştığını göstermiştir. Dolayısıyla bu çalışmada, algılanan anne ve baba reddi, kadın ve erkek için ayrı ayrı ele alınmıştır.

Bu araştırmada anne reddi sahtekârlık fenomeni ile baba reddinden daha yüksek ilişki göstermiştir. Kadın ve erkek ayrı incelendiğinde de anne reddinin sahtekârlık fenomeni ile baba reddinden daha güçlü ilişkiler sergilediği görülmektedir. Önceki çalışmalarda baba reddinin psikolojik ve gelişimsel uyum problemleri üzerinde anneyle benzer şekilde ilişkili olduğu (Rohner, 1998; Erkman ve Rohner, 2006) ya da daha güçlü ilişkiler sergilediği (Khaleque ve Rohner, 2012) vurgulanmaktadır. Alanyazında anne reddinin verdiği duygusal zarar çok defa vurgulanmıştır (Rohner vd., 2005; Lila, Garcia ve Gracia, 2007). Bu çalışmada anne reddinin baba reddinden daha güçlü ilişkiler sergilemesi kültürel farklılıklarla açıklanmıştır. Bu sonucun Türk toplumunda bakımveren rolünün daha çok anneye yüklenmesiyle ilişkili olabileceği düşünülmüştür. Alanyazında Türk toplumunun cinsiyetler açısından daha eşitlikçi ve modern bir yaklaşımı benimsemeye başlasa da ailelerin çoğunun sosyal alanda erkeklerin rollerinin kadınlara göre üstünlüğüne ilişkin geleneksel inançları benimsemeye devam etmekte (Kuscul ve Adamson, 2022) ve çocuk bakımında kadınların daha fazla rol aldığı vurgulanmaktadır (Boratav, Fişek ve Ziya, 2014). Türk ailelerin genelinde çocukla ilgilenen, şefkat ve sıcaklık vermekten sorumlu olan temel bakım veren anne olarak görülmeye devam etmektedir. Dolayısıyla çocuğun zihninde anne ile olan duygusal ilişkisinin baba ile olan duygusal ilişkisinden daha fazla yer kapladığı şeklinde yorumlanabilir. Bu çalışmada anne reddinin sahtekârlık fenomeni ve psikoloji uyumsuzluk değişkenleri için baba reddinden daha yüksek korelasyon katsayılarına sahip olmasının bu şekilde açıklanabileceği düşünülmüştür.

Araştırmanın bir diğer sonucunda sahtekârlık fenomeni ve psikolojik uyumsuzluk değişkenleri için anne reddinin baba reddinden daha güçlü bir yordayıcı olduğu görülmektedir. Anne reddinin evrensel olarak psikolojik uyumsuzluğu yordadığı ve duygusal olarak zarar verdiği bilinmektedir (Erkman ve Rohner, 2006; Khaleque ve Rohner, 2002; Varan vd., 2008). (Ali vd., 2019) çocuklukta, ayrışmamış anne reddinin psikolojik uyumsuzluk ile ayrışmamış baba reddine göre önemli ölçüde ve daha güçlü bir ilişkiye sahip olduğunu bulgulamıştır. Önceki araştırmalar anne ve babadan algılanan reddin etkilerinin farklılaşmasına ilişkin farklı sonuçlar göstermektedir. Örneğin Yaffe (2021), kadın öğrenciler üzerinde sahtekârlık fenomenini yordamada babaların annelerden daha güçlü etkileri olduğunu belirtmiştir. Ebeveyn reddi benlik saygısı yoluyla sahtekârlık duygularını etkilemektedir (Yaffe, 2021). Anne bakımının eksikliğinin ve babanın aşırı koruyuculuğunun sahtekârlık fenomeni ile ilişkili olduğu bulunmuştur (Sonnak ve Towel, 2001). Alan yazında anne reddi ve baba reddinin farklı psikolojik eğilimleri farklı düzeylerde yordadığı ancak bir ebeveynin kabulü ve reddinin diğer ebeveyninkine göre daha önemli olduğu hakkında üzerinde uzlaşmış bir fark olmadığı görülmektedir (Rohner, 2021).

4.6. Genel Değerlendirme

Bu bölümde araştırmanın sonuçları Kişiler Arası Kabul Red Kuramı ve sahtekârlık fenomeni alan yazını birlikte ele alınarak tartışılmıştır.

Kişinin sahtekârlık fenomeni deneyimlemesinin kendine ilişkin algısı ve dışarıdan nasıl algılandığı arasında bir farktan kaynaklandığı vurgulanır (Lane, 2015). Sahtekârlık fenomeninin bu algısal farklılık sebebiyle kendini sunmaya ilişkin bir ikilik/çelişki (self presentational dilemma) yaratacağı önerilmiştir (Alvarado, 2022). Bu noktada araştırmanın sonuçlarına dayanarak bu algısal çelişkinin oluşmasında, birey için önemli diğerleri onu reddetmişken dış dünyanın kabul etmesinin etkili olduğu düşünülmüştür. Kişiler Arası

Kabul Red Kuramı, çocukluk döneminde anne ve baba ile kurulan ilişkide algılanan kabul ve reddin kişinin kendine, diğer insanlara ve dünyaya ilişkin zihinsel temsilleri üzerinde kalıcı etkiler oluşturduğunu öne sürer (Rohner vd., 2005). Reddedildiğini algılayan çocuk ve yetişkinlerin kendi değer ve yeterliliklerine ilişkin zihinsel temsillerinin de zedeleneceği vurgulanmıştır (Rohner, 2021). Ebeveynleri tarafından reddedildiğini algılayan bir çocuk, yetişkin olduğunda çevre onu kabul ettiğinde onayladığında da kendine ilişkin olumsuz zihinsel temsiller taşımaya devam etmesi muhtemeldir. Ebeveynlerinden biri ya da her ikisi tarafından reddedildiğini algılayan bireyin kendine ilişkin olumsuz zihinsel temsillerine rağmen dışarının onun başarısını ve değerini kabul etmesi bireyde bilişsel bir çelişki oluşturacaktır. Buna göre Clance ve Imes (1978)'in sahtekâr fenomeni deneyimleyen bireylerin yanlış atfetmelerde bulunduklarına dair gözlemi düşünüldüğünde, bireylerin bahsi geçen bu bilişsel çelişkiyi dengelemeye yönelik atıfta bulundukları söylenebilir (Brauer ve Proyer, 2022). Birey farkında olmadan çocuklukta oluşan olumsuz zihinsel temsili sürdürürken bilişsel dengeyi korumak için dışsal onay ve dönütleri almamaktadır. Reddedilmiş bireyin kendine ilişkin zihinsel temsili ile dışarıdan nasıl algılandığı arasındaki farkın sahtekârlık olgusunu açıklayabileceği düşünülmüştür. Çünkü sahtekârlık fenomeninin ayırıcı niteliği olan “ortaya çıkma korkusu” kişinin kendine ilişkin algısı ve dışarıdan algılanan kendiliği arasındaki farktan ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla bireyin çocuklukta algıladığı ebeveyn reddinin kendi benliğine ilişkin algısını zedeleyerek dışarıdan algılanan benliği ile arasındaki farkı açıklayabileceği düşünülmüştür. Bireyler başarılı olarak ve dışarıdan onay alarak çalışarak çocuklukta algıladıkları reddedilme ile oluşan içsel yetersizlik duygularını ve zarar gören benlik algılarını telafi etmeye çalışıyor olabilirler. Bununla tutarlı olarak sahtekâr fenomeni yüksek olan bireylerin işkoliklik ve düşük benlik saygısı, güvensizlik, kişiler arası durumlarda rahat hissetmeme ve başkalarının dikkatinden kaçınma puanları yüksektir (Ross ve Krukowski, 2003).

Anne ve baba reddine ilişkin analizler birlikte değerlendirildiğinde olarak hem anne reddinin hem baba reddinin sahtekârlık fenomenini yordadığı görülmektedir. Bu sonucun yine Kişiler Arası Kabul Red Kuramı'nın zihinsel temsillere ilişkin açıklamaları temel alınarak açıklanabileceği düşünülmüştür. Kurama göre bireyler zihinsel temsilleri ile örtüşen durumlara ya da deneyimlere yaklaşma; zihinsel temsilleri ile uyum göstermeyen durumlardan ise uzaklaşma eğilimindedir (Rohner vd., 2005). Buna göre anne ve babanın birinden veya her ikisinden red algılayan bireyin zihinsel temsilleri kendisine ilişkin olumsuz beklentileri içerecek ve bununla uyumlu dönütleri daha kolay alacaktır. Birey reddedilmeyi beklerken kabul edildiğinde -başarıları onaylandığında- bu durumu içselleştirmekte zorlanacaktır. Sahtekârlık fenomeninin düşük özsaygı ile ilişkisi (Schubert ve Bowker, 2019) bunu kanıtlar niteliktedir. Ebeveyninden algılanan red ile ilişkili olarak olumsuz zihinsel temsillere sahip birey, beklentisinin aksine benliği ve başarısıyla ilgili olumlu dönütler alması durumunda ise bu dönütleri geçersiz kılmak ve bunlardan kaçınmak için zihinsel bir uğraş içine girecektir. Bu zihinsel uğraşın Matthews ve Clance'ın tanımladığı (1985), sahtekârlık döngüsüne (impostor cycle) karşılık geldiği düşünülmüştür. Dolayısıyla kuramda anne-babadan algılanan red direk olarak ve psikolojik uyumsuzluk aracılığıyla sahtekârlık fenomeninin oluşumuna zemin hazırlayan bir etkidir. Üniversite öğrencilerin psikolojik uyumsuzlukları, sahtekârlık fenomeninin gelişiminde bireysel bir risk faktörü olarak değerlendirilebilir. Sonuç olarak sahtekarlık fenomeninin anne-baba reddi ile doğrudan ve dolaylı olarak ilişkili oluşu alan yazındaki Kişiler Arası Kabu Red kuramına ilişkin kuramsal açıklamaları desteklemektedir.

Sahtekârlık fenomeninin, önceki araştırmalarda bazı ebeveynlik stilleri ile ilişkili olduğu bilinmekteyken (Sonnak ve Towell, 2001; Beard ve Bakeman, 2001; Hawbam ve Singh, 2018), mevcut çalışma, psikolojik uyumsuzluğun özellikle bir aracı değişken olarak, bu değişkenlerin her ikisiyle eş zamanlı ilişkisini gösteren ilk çalışmadır. Bu çalışmanın

ebeveynlik ve sahtekârlık duyguları arasındaki aracılık mekanizmalarının anlaşılması açısından sahtekârlık fenomeninin etiyolojisine önemli ölçüde ışık tuttuğu düşünülmektedir.



BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmadan elde edilen bulgulara dayalı olarak varılan sonuçlar aşağıda verilmiş ve sonuçlara ilişkin öneriler ayrı olarak sunulmuştur. Öneriler uygulayıcılara ve diğer araştırmacılara yönelik oluşu bakımından iki başlıkta verilmiştir.

6.1. Sonuçlar

1. Bu araştırmanın sonuçları, Kişiler Arası Kabul Red Kuramı'nın evrensel bakış açısını (Rohner, 1986) desteklemektedir. Kişiler Arası Kabul Red Kuramı, tüm kültürlerde, yetişkinlerin çocukluktaki anne-baba reddi algılarının, ilerleyen yaşam dönemlerinde psikolojik işleyiş ve uyumlarını etkileyen pek çok sonucu olduğunu ortaya koymaktadır (Rohner vd., 2019; Rothenberg vd., 2021). Bu çalışma, sahtekârlık fenomeninin de kültürler ve cinsiyetler arasında test edilerek algılanan ebeveyn reddinin sonuçlarından biri olabileceğini göstermektedir.
2. Bu araştırmanın sonuçları anne-baba reddi ve sahtekârlık fenomeni arasındaki ilişkilere ve psikolojik uyumsuzluğun aracı rolüne kanıt oluşturarak Kişiler Arası Kabul Red Kuramı'nın kültürler arası çalışmalarının genişlemesine katkıda bulunmuştur.

3. Bu araştırma literatürü ve kuramsal bilgiyi destekleyerek sahtekârlık fenomeninin gelişiminde anne-baba ve çocuk arasındaki ilişkileri açıklayan kuramsal açıklamalara ampirik kanıt sunmuştur.
4. Bu araştırmanın sahtekârlık fenomeni için sonuçları ebeveynden algılanan sıcaklığın bir koruyucu faktör ve algılanan reddinin ise sahtekârlık duygularını artıran önemli bir risk faktörü olabileceğini gösteren önceki çalışmaları desteklemektedir (Beard ve Bakeman, 2001; Hawbam ve Singh, 2018; Li, Hughes, Thu, 2014).
5. Sahtekârlık fenomeni, psikolojik uyumsuzluk ve anne reddi değişkenleri için cinsiyet açısından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.
6. Bu çalışma grubunda öğrencilerin %26 sınıfın yüksek düzeyde sahtekarlık fenomeni bildirdiği bulunmuştur.
7. Erkek öğrencilerin algıladıkları baba reddinin kadınların algıladığı baba reddinden anlamlı şekilde farklılaştığı bulunmuştur. Bu farklılaşma erkeklerin daha fazla baba reddi bildirmeleri ile gerçekleşmiştir.
8. Bireylerin yaşları, sınıf ve akademik ortalamaları ile sahtekârlık fenomeni düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.
9. Algılanan baba reddi cinsiyete göre farklılaşmaktadır. Erkeklerin babadan algıladıkları reddin kadınların algıladığı baba reddine nispeten daha yüksek olduğu görülmektedir.
10. Bu araştırmanın sonuçları anne-baba ve kadın-erkek evlat ikilisinin cinsiyet bileşimini hesaba katmanın önemli olduğunu göstermektedir.
11. Üniversite öğrencilerinin algıladıkları anne reddi düzeyleri arttıkça psikolojik uyumsuzluk düzeylerinin de arttığı bulunmuştur.

12. Üniversite öğrencilerinin algıladıkları anne reddi düzeyleri arttıkça sahtekârlık fenomeni düzeylerinin de arttığı bulunmuştur.
13. Üniversite öğrencilerinin algıladıkları baba reddi düzeyleri arttıkça psikolojik uyumsuzluk düzeylerinin de arttığı bulunmuştur.
14. Üniversite öğrencilerinin algıladıkları baba reddi düzeyleri arttıkça sahtekârlık fenomeni düzeylerinin de arttığı bulunmuştur.
15. Psikolojik uyumsuzluk düzeyi yüksek olan üniversite öğrencilerinin, sahtekârlık fenomeni düzeyleri de yüksektir.
16. Algılanan anne reddi ile sahtekârlık fenomeni arasındaki ilişkide psikolojik uyumsuzluk değişkeninin kısmi aracı rolü bulunmaktadır.
17. Algılanan baba reddi ile sahtekârlık fenomeni arasındaki ilişkide psikolojik uyumsuzluk değişkeninin kısmi aracı rolü bulunmaktadır.
18. Kadınların algıladıkları anne-baba reddi ile sahtekârlık fenomeni arasındaki ilişkide psikolojik uyumsuzluk kısmi aracı role sahiptir.
19. Erkeklerin algıladıkları anne-baba reddi ile sahtekârlık fenomeni arasındaki ilişkide psikolojik uyumsuzluk tam aracı role sahiptir.

6.2. Öneriler

Bu bölümde araştırmanın bulgular, tartışma ve sonuç bölümü doğrultusunda alandaki uygulayıcı ve araştırmacılar için öneriler yer almaktadır.

6.2.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

1. Bu araştırmada Kişiler Arası Kabul Red Kuramı'nın temel bir parçası olan algılanan ebeveyn reddinin sahtekârlık fenomenini direk olarak ve psikolojik uyumsuzluk aracılığıyla dolaylı olarak yordadığı görülmüştür. Sahtekârlık fenomeninin, ebeveyn (anne-baba) kabul-reddinin sonuçlarından biri olarak kültürler arası çalışmalarda test edilmesi önerilmektedir.
2. Bu araştırmada sahtekârlık fenomeni düzeyleri algılanan anne-baba reddi açısından değerlendirilmiştir. Kişiler Arası Kabul Red Kuramı'na göre en az bir sosyal destek kaynağın algılanması, algılanan reddedilme ile başa çıkmada yardımcı olmaktadır (Rohner, 2016). Bu bağlamda öğretmen kabulü-reddi (Rohner, 2010), akran kabulü-reddi (Lecce, Bianco, and Ronchi, 2019), eş/partner kabulü-reddi (Rohner, 2021) ile sahtekarlık fenomeni arasındaki ilişkiler incelenebilir.
3. Anne-baba reddi ile sahtekârlık fenomeni arasındaki ilişkinin tamamı değil, bir kısmı psikolojik uyumsuzluk tarafından açıklanmaktadır. Bundan sonraki çalışmalarda anne-baba reddi ile sahtekârlık fenomeni arasındaki ilişkide tam aracı rolü bulunabilecek çeşitli değişkenlere modelde yer verilerek modelin sınanması önerilmektedir.
4. Ebeveynliğe ilişkin faktörler ile sahtekârlık fenomeni arasındaki ilişkiler incelenirken zekâ hakkında örtük inançlar, başarısızlık korkusu, kendini sabotaj gibi psikolojik değişkenlerin muhtemel aracılık rollerinin araştırılması önemli olabilir.
5. Bu çalışmada sahtekârlık fenomeni cinsiyetler açısından farklılaşmamıştır. Önceki çalışmalarda kadınların daha fazla sahtekârlık fenomeni deneyimleyeceğini ifade eden çalışmalarda bulunmaktadır (Bravata, 2020). Araştırmada cinsiyetler arasındaki farklılığın ölçümünde yalnızca biyolojik cinsiyetin değerlendirilmesinin

bu bulguyu etkilediği de düşünülebilir. Bu noktada sonraki çalışmalarda algılanan cinsiyet rollerinin de göz önünde bulundurulması önerilmektedir.

6. Araştırmanın çalışma grubunu üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Üniversiteye geçişin de akademik olarak yeterliliğin sürekli sınandığı bir dönem olduğu düşünüldüğünde ergenlerde sahtekârlık deneyimlerinin araştırılması önemli olabilir.
7. Bu çalışmada farklı fakültelerden erkek ve kadın öğrencilerden kolayda bulunabileni örnekleme ile çalışma grubu oluşturulmuştur. Hawley (2019) cinsiyetten ziyade bir grubun içinde azınlık olmanın, örneğin cinsiyetin azınlığı oluşturduğu durumlarda, sahtekâr hisleri için daha fazla risk oluşturduğunu vurgulamaktadır. Dolayısıyla sonraki çalışmalarda cinsiyet açısından azınlık olunan durumlar (örn: kadın sayısının az olduğu mühendislik fakülteleri) incelenebilir.
8. Bu çalışmada sadece nicel araştırma deseni kullanılmıştır. Sahtekârlık deneyiminin aslında öznel algı ile ilişkili olduğu, her bireyin özel olduğu ve bireylerin birbirlerinden farklı yaşam koşulları bulunduğu düşünüldüğünde daha sonraki çalışmalarda nitel araştırma deseninden yararlanılması önerilebilir.
9. Alan yazında sahtekârlık fenomeni değişkenini ele alan çalışmalar demografik değişkenler açısından farklı bulgular göstermektedir. Bu çalışmadaki demografik değişkenlerin çeşitlendirilmesi kavramın farklı yönlerden ele alınmasına ilişkin daha detaylı bir bilgi sunabilir.

6.2.2. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

1. Araştırma bulguları incelendiğinde anne ve babanın reddedici algılanmasının sahtekârlık fenomeni üzerindeki etkili olduğu görülmektedir. Anne ve babaların çocukları ile ilişkilerinde kabul edici sembolik davranışlarının algılanan kabulü artıracak düşünülünce, psikolojik danışmanlar tarafından, okullarda ebeveynlerin kabul edici davranışlarda bulunma sıklığını artırmayı amaçlayan anne-baba eğitimleri verilebilir.
2. Araştırmanın bir sonucu olarak hem erkekler hem de kadınların anne reddinden daha fazla baba reddi bildirdikleri görülmektedir. Babalık rollerine ilişkin inançların değiştirilmesi ve fiziksel ve duygusal yakınlıklarını ifade etme becerilerinin artırılmasına yönelik kişisel rehberlik hizmetleri artırılabilir. Okullarda velilere ilişkin dolaylı hizmetlerde ve eğitimlerde babaların katılımının artırılması sağlanabilir.
3. Erkek öğrencilerin algıladıkları baba reddinin kadın öğrencilere nispeten anlamlı bir şekilde yüksek olduğu görülmüştür. Psikolojik danışmanlar tarafından babaların erkek çocuklarına ilişkin duygusal yakınlıklarını ifade etme becerilerini artırmayı hedefleyen baba eğitimleri verilebilir.
4. Yapılan araştırmada psikolojik uyumsuzluğun sahtekârlık fenomenini yordadığı görülmüştür. Okul psikolojik danışmanları öğrencilerin psikolojik uyumlarının (bağımsızlık, duygusal denge, öz saygı, öz yeterlilik, duygusal duyarlılık, olumlu dünya görüşü) artırılmasını amaçlayan kişisel rehberlik hizmetlerine yönelik çalışmalarda bulunabilir.
5. Bu araştırmada üniversite öğrencilerinin yaygın bir şekilde sahtekârlık fenomeni bildirdikleri görülmektedir. Sahtekârlık fenomeninin akademik fırsatları ve kariyer olanaklarını kaçırmayla sonuçlanabilecek bir değişken olduğu düşünülünce

(Vergauwe vd., 2015), üniversitelere bağlı kariyer uygulama ve araştırma merkezlerinin sahtekarlık fenomenini azaltmaya ilişkin çalışmalarda bulunması önerilebilir.

6. Okul psikolojik danışmanları, lise kademesine yönelik mesleki rehberlik hizmetlerinde sahtekârlık fenomenine ilişkin farkındalığın artırılmasına yönelik çalışmalar yapabilir. Kendini sahtekâr algılayan başarılı öğrencilerin kendi yeterliliklerine ilişkin olumsuz inançlarını değiştirmeye yönelik bilişsel müdahaleler geliştirilebilir.
7. Okul psikolojik danışmanları, öğrencilerin akademik ve kariyer fırsatlarını kaçırmamaları için sahtekârlık fenomenine ilişkin önleyici rehberlik hizmetlerinde bulunabilirler. Bu hizmetler öğrencilerin otantikliklerini artırma, öz şefkat becerilerini güçlendirme ve kendi yeterliliklerine ilişkin daha gerçekçi bakış açısı edinmelerini sağlama gibi becerileri edindirmeyi amaçlayabilir.

KAYNAKLAR

- Abi-Habib, R., Chaaya, R., Yaktine, N., Maouch, M.E., Tohme, P. (2022). Predictors of the Impostor Phenomenon. *Asian Journal of Psychiatry*. (75), 103-208. <https://doi.org/10.1016/j.ajp.2022.103208>.
- Ahmed, R. A., Rohner, R. P., & Carrasco, M. A., (2012). *Relations between psychological adjustment and perceived parental, sibling, best friend, and teacher acceptance among Kuwaiti adolescents*. In K. Ripoll-Nuñez, A. L. Comunian, & C. M. Brown (Eds.), *Expanding horizons: Current research on interpersonal acceptance*, (1-10). Boca Raton, FL: BrownWalker.
- Aktar, R., ve Nahar, A. (2014). Parental acceptance, mental health and self-efficacy of adults in Bangladesh. *IOSR Journal of Humanities and Social Science*, 19(2), 1-7. <https://doi.org/10.9790/0837-19240107>
- Akyüz Yılmaz., C. (2020). *Ebeveyn Reddi ve Yetişkin Hayatındaki Güçlükler: Kendi Kendini Engelleyen Yapıların Aracı Bileşenlerinin İncelenmesi*. [Yüksek Lisans Tezi, ODTÜ Ankara]. METU Theses Collection Search. <https://etd.lib.metu.edu.tr/upload/12625624/index.pdf>

- Ali, S., Khaleque, A., & Rohner, R. P. (2015). Pancultural gender differences in the relation between perceived parental acceptance and psychological adjustment of children and adult offspring: A meta-analytic review of worldwide research. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 46(8), 1059-1080.
- Ali, S., Khatun, N, Khaleque, A. & Rohner, R. P. (2019). They Love Me Not: A Meta-Analysis of Relations Between Parental Undifferentiated Rejection And Offspring's Psychological Maladjustment. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 50 (2), 185-199. <https://doi.org/10.1177/0022022118815599>
- Alvarado, C. (2015). *"I'm not all that: a look at the imposter phenomenon in intimate relationships"* [Master dissertation, University of EWU]. EWU Masters Thesis Collection. <http://dc.ewu.edu/theses/277>
- Alvarado, M. R. (2022). *Impostor Syndrome: The Dilemma between Who We Are and Who We Are Perceived to Be*. BPS Blog. <https://www.biophysics.org/blog/impostor-syndrome-the-dilemma-between-who-we-are-and-who-we-are-perceived-to-be> sitesinden erişilmiştir.
- Arenson-Kemp, A. L. (1995). *A test of parental acceptance and self-esteem across three generations*. [Unpublished doctoral dissertation]. California School of Professional Psychology, Los Angeles, CA.
- Arnett, J. J. (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist*, 55, 469–480. <https://doi.org/10.1037//0003-066X.55.5.469>.

- Arnett, J. J. (2007). Emerging adulthood: What is it, and what is it good for? *Child Development Perspectives*, 1(2), 68–73. <https://doi.org/10.1111/j.1750-8606.2007.00016.x>.
- Ayçiçeği Dinn, A., and Kağıtçıbaşı Ç. (2010). “The Value of Children for Parents in the Minds of Emerging Adults.” *Cross-cultural Research* 44:174–205 https://www.researchgate.net/publication/286647541_Unpacking_Masculinities_in_the_Context_of_Social_Change_Internal_Complexities_of_the_Identities_of_Married_Men_in_Turkey sitesinden erişilmiştir.
- Baker, C. N., & Hoerger, M. (2012). Parental child-rearing strategies influence self-regulation, socio-emotional adjustment, and psychopathology in early adulthood: Evidence from a retrospective cohort study. *Personality and individual differences*, 52(7), 800-805. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2011.12.034>
- Baron, R. M. ve Kenny, D. A. (1986). The moderator–mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51(6), 1173–1182. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.51.6.1173>
- Bayat, B. (2015). *Algılanan Ebeveyn Kabul Reddinin Yetişkinlik Dönemindeki Psikopatoloji ile İlişkisi: Kontrol Odağının Ve Benlik Kurgularının Aracı Rolü*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

- Beard A. J. & Bakeman R. (2001) Boyhood Gender Nonconformity, *Journal of Gay & Lesbian Psychotherapy*, 4:2, 81-97, https://doi.org/10.1300/J236v04n02_07
- Belli, A., ve Aynacı, G. (2020). Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerini Algısı: Kadınlar Kendilerini Nasıl Güçlendirebilir?. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 15(26), 4208-4229. <https://doi.org/10.26466/opus.663605>
- Bernard, N. S., Dollinger, S. J., & Ramaniah, N. V. (2002). Applying the big five personality factors to the impostor phenomenon. *Journal of personality assessment*, 78(2), 321-333. https://doi.org/1.1207/S15327752JPA7802_07
- Blondeau, L. A., & Awad, G. H. (2018). The relation of the impostor phenomenon to future intentions of mathematics-related school and work. *Journal of Career Development*, 45(3), 253-267. <https://doi.org/10.1177/0894845316680769>
- Bonacci, V. (2021). *Imposter Syndrome*. Agile Coffee. <http://agilecoffee.com/toolkit/imposter-syndrome/> sitesinden erişilmiştir.
- Boratav, H. B., Fişek, G. O., & Ziya, H. E. (2014). Unpacking masculinities in the context of social change: Internal complexities of the identities of married men in Turkey. *Men and Masculinities*, 17(3), 299–324. <https://doi.org/10.1177/1097184X14539511>
- Börkan, B., Erkman, F., & Keskiner, P. (2014). Effects of parental power/prestige and acceptance on the psychological adjustment of Turkish youth. *Cross-Cultural Research*, 48(3), 316-325.
- Braslow, M.D., Guerrettaz, J., Arkin, R.M. and Oleson, K.C. (2012). Self-Doubt. *Social and Personality Psychology Compass*, 6: 470-482. <https://doi.org/10.1111/j.1751-9004.2012.00441.x>

- Brauer, K., & Proyer, R. T. (2022). The Impostor Phenomenon and causal attributions of positive feedback on intelligence tests. *Personality and Individual Differences*, 194, 111663.
- Bravata, D. M.; Watts, S.A. ; Keefer, A. L.; Madhusudhan, D. K.; Taylor, K. T.; Clark, D. M.; Nelson, R.S.; Cokley, K.O.; Hagg, H. K. (2020). Prevalence, Predictors, and Treatment of Impostor Syndrome: a Systematic Review. *Journal of General Internal Medicine*. <https://doi.org/10.1007/s11606-019-05364-1>
- Brewin, C. R., Firth-Cozens, J., Furnham, A., & McManus, C. (1992). Self-criticism in adulthood and recalled childhood experience. *Journal of Abnormal Psychology*, 101(3), 561. <https://doi.org/10.1037/0021-843X.101.3.561>
- Campos R. C., Besser A., & Blatt S. J. (2013) Recollections of Parental Rejection, Self-Criticism and Depression in Suicidality, *Archives of Suicide Research*, 17:1, 58-74, <https://doi.org/10.1080/13811118.2013.748416>
- Cankardas, S. (2019). Kadın ve erkeklerde olumsuz değerlendirilme korkusunun belirlenmesinde algılanan ebeveyn tutumları ve benlik saygısının rolü. *Psikoloji Çalışmaları - Studies in Psychology*, 39(1): 79-97. <https://doi.org/10.26650/SP2018-0022>
- Caselman, T. D., Self, P. A., & Self, A. L. (2006). Adolescent attributes contributing to the imposter phenomenon. *Journal of Adolescence*, 29(3), 395–405. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2005.07.003>
- Castro, D. M., Jones, R. A., & Mirsalimi, H. (2004). Parentification and the impostor phenomenon: An empirical investigation. *The American Journal of Family Therapy*, 32(3), 205-216. <https://doi.org/10.1080/01926180490425676>

- Chae, J. H., Piedmont, R. L., Estadt, B. K., & Wicks, R. J. (1995). Personological evaluation of Clance's Imposter Phenomenon Scale in a Korean sample. *Journal of personality assessment*, 65(3), 468-485. https://doi.org/10.1207/s15327752jpa6503_7
- Cheraghi, S., Sokhandani A. H., & Noor Mohammad, A. (2010). *The relationship between imposter syndrome, self-efficacy beliefs and emotion regulation of athletes in Shiraz*. [Conference paper]. The ISSP 13th World Congress of Sport Psychology'de sunulmuş bildiri, Beijing, China.
- Chrisman S.M., Pieper, W. A., Clance P. R., Holland C. L.– Glickauf- Hughes C. (1995). "Validation of the Clance Imposter Phenomenon Scale", *Journal of Personality*, 65(3), pp. 456-467. https://doi.org/10.1207/s15327752jpa6503_6
- Christensen, M., Aubeeluck, A., Fergusson, D., Craft, J., Knight, J., Wirihana, L., & Stupple, E. (2016). Do student nurses experience Imposter Phenomenon? An international comparison of Final Year Undergraduate Nursing Students readiness for registration. *Journal of advanced nursing*, 72(11), 2784-2793.
- Cisco, J. (2020). Exploring the connection between impostor phenomenon and postgraduate students feeling academically-unprepared. *Higher Education Research & Development*, 39(2), 200-214. <https://doi.org/10.1080/07294360.2019.1676198>
- Clance, P. R. & Imes, S. A. (1978). The impostor phenomenon in high achieving women: Dynamics and therapeutic intervention. *Psychotherapy: Theory, Research, and Practice*, 15, 241-247. <https://doi.org/10.1037/h0086006>

Clance, P. R. (1985). *The Impostor Phenomenon: Overcoming the fear that haunts your success*. Georgia: Peachtree.

Clance, P., R. (2013). *Impostor Phenomenon (Ip)*.
https://www.paulineroseclance.com/impostor_phenomenon.html sitesinden erişilmiştir.

Clance, P. R., & Ojerholm A. J. (1995). "Pauline Rose Clance: The Professor from Appalachia", *Women & Therapy*, 17, pp. 155- 162.
https://doi.org/10.1300/J015v17n01_15

Clance, P. R., O'Toole, M. A. (1987). The Imposter Phenomenon. *Women & Therapy*, 6(3), 51–64. https://doi.org/10.1300/J015V06N03_05

Clance, P.R., Dingman, D., Reviere, S.L. and Stober, D.R., (1995). Impostor phenomenon in an interpersonal/social context: Origins and treatment. *Women & therapy*, 16(4), pp.79- 96. https://doi.org/10.1300/J015v16n04_07

Cokley, K., Smith, L., Bernard, D., Hurst, A., Jackson, S., Stone, S., ... & Roberts, D. (2017). Impostor feelings as a moderator and mediator of the relationship between perceived discrimination and mental health among racial/ethnic minority college students. *Journal of Counseling Psychology*, 64(2), <https://doi.org/141.10.1037/cou0000198>

Cournoyer, D. E., Sethi, R., & Cordero, A. (2005). Perceptions of parental acceptance rejection and self-concepts among Ukrainian university students. *Ethos*, 33, 335-346. <https://doi.org/10.1525/eth.2005.33.3.335>

- Cozzarelli, C., & Major, B. (1990). Exploring the validity of the impostor phenomenon. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 9, 401–407. <https://doi.org/10.1521/jscp.1990.9.4.401>
- Crawford, W. S., Shanine, K. K., Whitman, M. V., & Kacmar, K. M. (2016). Examining the impostor phenomenon and work-family conflict. *Journal of Managerial Psychology*, 31(2), 375–390, <https://doi.org/10.1108/JMP-12-2013-0409>
- Cromwell, B., Brown, N. W., Sanchez-Huceles, J., & Adair, F. L. (1990). The impostor phenomenon and personality characteristics of high school honor students. *Journal of Social Behavior & Personality*, 5(6), 563–573. <https://doi.org/10.25777/vkhc-f944>
- Cusack, C. E., Hughes, J. L., & Nuhu, N. (2013). Connecting gender and mental health to imposter phenomenon feelings. *Psi Chi Journal of Psychological Research*, 18(2), 74–81. <https://doi.org/10.24839/2164-8204.JN18.2.74>
- Dedeler, M., Akün, E. ve Batıgün, A.D. (2017). Yetişkin Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği – Kısa Form'un (Yetişkin Ekrö/K) Uyarlama Çalışması. *Düşünen Adam - Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 30, 181-193. <https://doi.org/10.5350/DAJPN2017300302>
- Deniz, P. (2014). *The effects of parental acceptance–rejection/control on personality and psychopathology: mediator role of proneness to shame and guilt*. [Master's thesis , ODTÜ]. METU Theses Collection Search. <https://open.metu.edu.tr/bitstream/handle/11511/23891/index.pdf>
- Deveci, Ş. H. (2019). Parental acceptance–rejection and adult separation anxiety: The mediation of adult attachment insecurity. *SAGE Journals*, 9(4), <https://doi.org/10.1177/2158244019885138>

- Dinn, A. A., & Sunar, D. (2017). A cross-cultural and within-culture comparison of child-rearing practices and their correlates. *Turkish Journal of Psychology*, 32(79), 111-114.
- Drenth, A.J. (2009). *Why Introverts Often Feel Like a Fraud or Impostor*. Personality Junkie. <https://personalityjunkie.com/04/introverts-fraud-impostor-syndrome/> sitesinden erişilmiştir.
- Dural, G. ve Yalçın, Ş. (2014). Üniversite öğrencilerinde ebeveyn kabul ile psikolojik uyum arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Düşünen Adam The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, 27, 221-232.
- Dwairy, M. (2010). Parental acceptance–rejection: A fourth cross-cultural research on parenting and psychological adjustment of children. *Journal of Child and Family Studies*, 19(1), 30–35. <https://doi.org/10.1007/s10826-009-9338-y>
- Eccles, J. S., Arberton, A., Buchanan, C. M., Jacobs, J., Flanagan, C., Harold, R., et al. (1993). *School and family effects on the ontogeny of children's interests, self-perceptions, and activity choices*. In J. E. Jacobs (Ed.), *Nebraska Symposium on Motivation 1992: Developmental perspectives on motivation* (pp. 145–208). Lincoln: University of Nebraska.
- Edwards, P. W., Zeichner A., Lawler, N., Kowalski, R. (1987). A validation study of the Harvey Impostor Phenomenon Scale. *Psychotherapy: Theory, Research, Practice, Training*, 24(2), 256–259. <https://doi.org/10.1037/h0085712>
- Eisenberger, N. I., Lieberman, M. D., & Williams, K. D. (2003). Does rejection hurt? An fMRI study of social exclusion. *Science*, 302(5643), 290-292. <https://doi.org/10.1126/science.1089134>

- Erkman, F., & Rohner, R.P. (2006). Youths' Perceptions of Corporal Punishment, Parental Acceptance, and Psychological Adjustment in a Turkish Metropolis. *Cross-Cultural Research*, 40, 250 - 267. <https://doi.org/10.1177/1069397106287924>
- Eryavuz, A. (2006). *The Effect of Parent Reception or Rejection Perceived by the Child on the Close Relations of Adulthood Period*. Unpublished Doctorate Thesis. Ege University, Institute of Social Sciences, İzmir.
- Fassl, F., Yanagida, T., & Kollmayer, M. (2020). Impostors Dare to Compare: Associations Between the Impostor Phenomenon, Gender Typing, and Social Comparison Orientation in University Students. *Frontiers in Psychology*, 11. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.01225>
- Feenstra S, Begeny CT, Ryan MK, Rink FA, Stoker JI, Jordan J. (2020). Contextualizing the Impostor "Syndrome". *Frontiers in Psychology*. (11)13. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.575024>.
- Ferrari, J. R., & Thompson, T. (2006). Impostor fears: Links with self-presentational concerns and self-handicapping behaviours. *Personality and Individual Differences*, 40(2), 341-352. <https://doi.org/10.1016/J.PAID.2005.07.012>
- Fişek, G. O. (1991). A cross-cultural examination of proximity and hierarchy as dimensions of family structure. *Family Process*, 30, 121-133. <https://doi.org/10.1111/j.1545-5300.1991.00121.x>
- French, B. F., Ullrich-French, S. C., & Follman, D. (2008). The psychometric properties of the Clance Impostor Scale. *Personality and Individual Differences*, 44(5), 1270-1278. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2007.11.023>

- Fried-Buchalter, S. (1992). Fear of success, fear of failure, and the imposter phenomenon: A factor analytic approach to convergent and discriminant validity. *Journal of Personality Assessment*, 58(2), 368–379. https://doi.org/10.1207/s15327752jpa5802_13
- Gadsby, S., & Hohwy, J. (2021). Negative Performance Evaluation in the Imposter Phenomenon: Content, Cause, and Authenticity. *PsyArXiv*. <https://doi.org/10.31234/osf.io/4neaj>
- Garber, J., & Flynn, C. (2001). Vulnerability to depression in childhood and adolescence. In R. E. Ingram & J. M. Price (Eds.), *Vulnerability to psychopathology: Risk across the lifespan* (pp. 175–225). New York, NY: The Guilford.
- Geyik, G. (2018). *Ebeveyn kabul/reddinin yetişkinlikteki psikolojik uyum üzerindeki etkisinin cinsiyet açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gibson-Beverly, G., & Schwartz, J. R. (2008). Attachment, entitlement, and the impostor phenomenon in female graduate students. *Journal of College Counseling*, 11(2), 119–132. <https://doi.org/10.1002/j.2161-1882.2008.tb00029.x>
- Grenon, E., Bouffard, T., & Vezeau, C. (2019). Familial and personal characteristics profiles predict bias in academic competence and impostorism self-evaluations. *Self and Identity*, 19, 784 - 803.
- Haktanır Z. (2020). *Algılanan ebeveyn kabul ve reddi ile somatik belirtiler arasındaki ilişkinin psikolojik uyum ve aleksitimi temelinde incelenmesi* [Master's thesis, Marmara University]. Yoktez. <https://tez.yok.gov.tr>

Harvey, J. C. (1981). *The Impostor Phenomenon And Achievement: A Failure To Internalize Success*. Available from ProQuest Dissertations & Theses Global. (303035505). <https://www.proquest.com/docview/303035505?accountid=139676&parentSessionId=Wkx0FwviIt1%2F4FTtkJryJIFRj1LgA5TDI1U02D4cPmc%3D> sitesinden erişilmiştir.

Harvey, J. C., & Katz, C. (1985). *If I'm so successful, why do I feel like a fake? : The impostor phenomenon*. New York: St. Martin's. PMID: 8111693 <https://archive.org/details/impostorphenomen00clan/page/n5/mode/2up>

Hawbam, S., & Singh, S. (2018). Impostor Phenomenon: Gender Differences and Role of Family Environment. *Research Journal of Social Science & Management*, 8(4), 1–8. www.theinternationaljournal.org sitesinden erişilmiştir.

Hawley, K. (2017) *Imposter Syndrome and Fear of Failure*, Psychology Today's Website. <https://www.psychologytoday.com/us/blog/trust/201712/imposter-syndrome-and-fear-failure> sitesinden erişilmiştir.

Hawley, K. (2019). What Is Impostor Syndrome? *Aristotelian Society Supplementary Volume*, Volume 93, Issue 1, Pages 203–226. <https://doi.org/10.1093/arisup/akz003>

Hayes, A. F. (2013). *The Simple Mediation Model. Introduction to Mediation, Moderation, and Conditional Process Analysis: A Regression-Based Approach*. New York: Guilford.

Henning K., Ey S., Shaw D. (1998). Perfectionism, the impostor phenomenon and psychological adjustment in medical, dental, nursing and pharmacy students. *Medical Education*. 32, (456–464). <https://doi.org/10.1046/j.1365-2923.1998.00234.x>

- Hermann, A. D., Leonardelli, G. J., & Arkin, R. M. (2002). Self-doubt and self-esteem: A threat from within. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 28(3), 395-408.
- Hoang, Q. (2013). "The Impostor Phenomenon: Overcoming Internalized Barriers and Recognizing Achievements" *The Vermont Connection: Vol. 34, Article 6*.
<http://scholarworks.uvm.edu/tvc/vol34/iss1/6>
- Holden C. L., Wright L. E., Herring A. M., Sims P. L., (2021). Imposter Syndrome Among First- and Continuing-Generation College Students: The Roles of Perfectionism and Stress. *Journal of College Student Retention: Research, Theory & Practice*.
<https://doi.org/10.1177/15210251211019379>
- Holmes S.W., Kertay L., Adamson L.B., Holland C.L., Clance P.R. (1993) "Measuring the Impostor Phenomenon: A Comparison of Clance's IP Scale and Harvey's IP Scale", *Journal of Personality Assessment*, 60(1), pp. 48-59.
https://doi.org/10.1207/s15327752jpa6001_3
- Hortaçsu, N. (1989). Targets of communication during adolescence. *Journal of Adolescence*, 12, 253-263. [https://doi.org/10.1016/0140-1971\(89\)90076-6](https://doi.org/10.1016/0140-1971(89)90076-6)
- Hussain, S. ve Munaf, S. (2012). Gender difference in perceived childhood father rejection and psychological adjustment in adulthood. *Journal of Behavioural Sciences*, 22 (1). 100-114.
- Hutchins H.M. & Rainbolt H. (2017) What triggers imposter phenomenon among academic faculty? A critical incident study exploring antecedents, coping, and development opportunities, *Human Resource Development International*, 20:3, 194-214.
<https://doi.org/10.1080/13678868.2016.1248205>

- Hutchins, H. M., Penney, L. M., & Sublett, L. W. (2018). What imposters risk at work: Exploring imposter phenomenon, stress coping, and job outcomes. *Human Resource Development Quarterly*, 29(1), 31-48. <https://doi.org/10.1002/HRDQ.2130>
- Ibrahim, D. M., Rohner, R. P., Smith, R. L., & Flannery, K. M. (2015). Adults' remembrances of parental acceptance–rejection in childhood predict current rejection sensitivity in adulthood. *Family and Consumer Sciences Research Journal*, 44(1), 51-62. <https://doi.org/10.1111/fcsr.12119>
- İnce, Ş. İ. (2020). *Üniversite Öğrencilerinde Algılanan Ebeveyn Kabul-Reddi ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkide Reddedilme Duyarlılığı ve Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Aracı Rolünün İncelenmesi* [Master's thesis, Hacettepe University]. Hacettepe Üniversitesi Açık Erişim Sistemi (HÜAES). <http://www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080/xmlui/handle/11655/22440>
- Jensen, L.E., Deemer, E.D. (2020). Attachment style and self-handicapping: the mediating role of the imposter phenomenon. *Social Psychology of Education* 23, 1259–1276 <https://doi.org/10.1007/s11218-020-09580-0>
- Jones, E. E., & Berglas, S. (1976). A recency effect in attitude attribution 1. *Journal of Personality*, 44(3), 433-448. [https://doi.org/10.1016/S0065-2601\(08\)60319-6](https://doi.org/10.1016/S0065-2601(08)60319-6)
- Jöstl, G., Bergsmann, E., Lüftenegger, M., Schober, B., & Spiel, C. (2012). When will they blow my cover? The impostor phenomenon among Austrian doctoral students. *Zeitschrift für Psychologie*, 220(2), 109–120, <https://doi.org/10.1027/2151-2604/a000102>

- Jun, L.H., Baharudin, R. & Tan, J. (2013). Perceived parental warmth and depression in early adolescents: Path analysis on the role of self-esteem as a mediator. *Pertanika Journal of Social Science and Humanities*, 21, 165-178.
https://www.researchgate.net/publication/286643020_Perceived_parental_warmth_and_depression_in_early_adolescents_Path_analysis_on_the_role_of_self-esteem_as_a_mediator
- Kabaoğlu F. (2011). *Anne-babası evli ve boşanmakta olan çocuk ve ergenlerin anne ve babalarından algıladıkları kabul veya red düzeyleri ile kişilik özellikleri arasındaki ilişki*. (Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Kagıtcıbaşı, C., Sunar, D., & Bekman, S. (2001). Long-term effects of early intervention: Turkish low-income mothers and children. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 22(4), 333-361.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1996). Özerk-ilişkisel benlik: Yeni bir sentez. *Türk Psikoloji Dergisi*, 11,36-44.
- Kananifar, N., Seghatoleslam, T., Atashpour, S. H., Hoseini, M., Habil, M. H. B., & Danaee, M. (2015). The relationships between imposter phenomenon and mental health in Isfahan universities students. *International Medical Journal*, 22(3), 144-146.
https://www.researchgate.net/publication/278245105_The_Relationships_between_Imposter_Phenomenon_and_Mental_Health_in_Isfahan_Universities_Students
- Karaman, M. (2020). Sahtekârlık Fenomeni ve Ebeveynden Algılanan Psikolojik Kontrol:Mükemmeliyetçilik ve Narsisizmin Aracı Rolü [Master's thesis, Bahcesehir University]. Yoktez. <https://tez.yok.gov.tr>

- Kausar, R., & Kazmi, S. R. (2011). Perceived parental acceptance-rejection and self-efficacy of Pakistani adolescents. *Journal of the Indian Academy of Applied Psychology*, 37(2), 224-232.
https://www.researchgate.net/publication/287867519_Perceived_parental_acceptance-rejection_and_self-efficacy_of_Pakistani_adolescents sitesinden erişilmiştir.
- Kavak, G. Y., & Yalçın, i. T. D. (2013). *Üniversite öğrencilerinde ebeveyn kabulü ile psikolojik uyum arasındaki ilişkinin incelenmesi*. [Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi]. Ankara Üniversitesi Akademik Arşiv Sistemi.
<https://dspace.ankara.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12575/31772>
- Kelso, K. (2021). *Overcoming The Impostor: Silence Your Inner Critic and Lead With Confidence*. Dexterity.
https://books.google.com.tr/books/about/Overcoming_The_Impostor_Silence_Your_Inn.html?id=-48UzgEACAAJ&redir_esc=y
- Khaleque, A. (2017). Perceived parental hostility and aggression, and children's psychological maladjustment, and negative personality dispositions: A meta-analysis. *Journal of child and family studies*, 26(4), 977-988.
<https://doi.org/10.1007/s10826-016-0637-9>
- Khaleque, A. ve Rohner, R. P. (2011). Transnational relations between perceived parental acceptance and personality dispositions of children and adults: A meta-analytic review. *Personality and Social Psychology Review*, 16, 103-115.
<https://doi.org/10.1177/1088868311418986>

- Khaleque, A., & Ali, S. (2017). A systematic review of meta-analyses of research on interpersonal acceptance–rejection theory: Constructs and measures. *Journal of Family Theory & Review*, 9(4), 441–458. <https://doi.org/10.1111/jftr.12228>
- Khaleque, A., & Rohner, R. P. (2002). Perceived parental acceptance-rejection and psychological adjustment: A meta-analysis of cross-cultural and intracultural studies. *Journal of Marriage and Family*, 64(1), 54-64. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2002.00054.x>
- Khaleque, A., & Rohner, R. P. (2012). Pancultural associations between perceived parental acceptance and psychological adjustment of children and adults: A meta-analytic review of worldwide research. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 43, 784–800, <https://doi.org/10.1177/0022022111406120>
- King, J. E., & Cooley, E. L. (1995). Achievement orientation and the impostor phenomenon among college students. *Contemporary Educational Psychology*, 20(3), 304–312. <https://doi.org/10.1006/ceps.1995.1019>
- Kitayama, S. ve Markus, H. R. (2000). *The pursuit of happiness and the realization of sympathy: Cultural patterns of self, social relations, and well-being*. In E. D. Diener, & E. M. Suh (Eds.), *Culture and subjective well-Being* (pp. 113-161). Cambridge, MA: MIT.
- Koestner, R., Zuroff, D. C., & Powers, T. A. (1991). Family origins of adolescent self-criticism and its continuity into adulthood. *Journal of Abnormal Psychology*, 100(2), 191. <https://doi.org/10.1037/0021-843X.100.2.191>

- Kolligan J., Sternberg R. J. (1991). Perceived fraudulence in young adults: is there an “imposter syndrome”? *J. Pers. Assess.* 56 308–326.
https://doi.org/10.1207/s15327752jpa5602_10
- Kulaksız, G., & Erensoy, H. (2021). 18-65 Yaş Kişilerde Erken Çocuklukta Babalarından Algıladıkları Kabul/Red İlişkisinin Somatizasyon ve Anksiyete Geliştirme Etkisinin İncelenmesi. *Int J Acad Med Pharm*, 3(2), 142-149.
- Kumar, S., & Jagacinski, C. M. (2006). Imposters have goals too: The imposter phenomenon and its relationship to achievement goal theory. *Personality and Individual Differences*, 40(1), 147–157. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2005.05.014>
- Kuscul, G. H., & Adamsons, K. (2022). Maternal and Paternal Predictors of Turkish Fathers’ Nurturing and Caregiving. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 53(9), 1187–1205. <https://doi.org/10.1177/00220221221111814>
- Kuyumcu, Behire; Rohner, Ronald P. (2016). The relation between remembered parental acceptance in childhood and self-acceptance among young Turkish adults. *International Journal of Psychology*, 53(2). <https://doi.org/10.1002/ijop.12277>
- Lackner, J. M., Gudleski, G. D., & Blanchard, E. B. (2004). Beyond abuse: The association among parenting style, abdominal pain, and somatization in IBS patients. *Behaviour Research and Therapy* 42(1), 41-56. [https://doi.org/10.1016/s0005-7967\(03\)00069-x](https://doi.org/10.1016/s0005-7967(03)00069-x)
- Lane, J. (2015). The Imposter Phenomenon Among Emerging Adults Transitioning Into Professional Life: Developing a Grounded Theory. *Adultspan Journal*. 14. <https://doi.org/10.1002/adsp.12009>

- Langford, J., & Clance, P. R. (1993). The imposter phenomenon: Recent research findings regarding dynamics, personality and family patterns and their implications for treatment. *Psychotherapy: Theory, Research, Practice, Training*, 30(3), 495–501. <https://doi.org/10.1037/0033-3204.30.3.495>
- Leary, M. R., Patton, K. M., Orlando, A. E., & Funk W. W. (2000). The imposter phenomenon: Self-perceptions, reflected appraisals, and interpersonal strategies. *Journal of Personality*, 68, 725-756. <https://doi.org/10.1111/1467-6494.00114>
- Lebowitz, S. (2016). "Men are suffering from a psychological phenomenon that can undermine their success, but they're too ashamed to talk about it". <https://www.businessinsider.com/men-suffer-from-impostor-syndrome-2016-1> sitesinden erişilmiştir.
- Lecce, S., Bianco, F., & Ronchi, L. (2020). Executive function in the school context: The role of peer relationships. *Infant and Child Development*, 29(1), e2151. <https://doi.org/10.1002/icd.2151>
- Lester, D., & Moderski, T. (1995). The impostor phenomenon in adolescents. *Psychological reports*, 76(2), 466-466. <https://doi.org/10.2466/pr0.1995.76.2.466>
- Li, S., Hughes, J.L. and Thu, S.M. (2014), “The links between parenting styles and imposter phenomenon”, *Psi Chi Journal of Psychological Research*, Vol. 19 No. 2. <https://doi.org/10.24839/2164-8204.JN19.2.50>
- Loew, C. A., Schauenburg, H., & Dinger, U. (2020). Self-criticism and psychotherapy outcome: A systematic review and meta-analysis. *Clinical psychology review*, 75, 101808. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2019.101808>

- Mak, K., Kleitman, S., & Abbott, M. (2019). Impostor Phenomenon Measurement Scales: A Systematic Review. *Frontiers in Psychology*, 10, <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.00671>
- Marisol, L.,; García, F., Gracia, E., (2007). Perceived Paternal And Maternal Acceptance And Children's Outcomes In Colombia. *Social Behavior and Personality: an international journal*, 35(1), 115–124. <https://doi.org/10.2224/sbp.2007.35.1.115>
- Matthews, G., and Clance, P. R. (1985). Treatment of the impostor phenomenon in psychotherapy clients. *Psychotherapy Private Practice*, 3, 71–81. https://doi.org/10.1300/J294v03n01_09
- McClain, S., Beasley, S. T., Jones, B., Awosogba, O., Jackson, S., & Cokley, K. (2016). An examination of the impact of racial and ethnic identity, impostor feelings, and minority status stress on the mental health of Black college students. *Journal of Multicultural Counseling and Development*, 44(2), 101-117. <https://doi.org/10.1002/jmcd.12040>
- McClure, J., Meyer, L. H., Garisch, J., Fischer, R., Weir, K. F., & Walkey, F. H. (2011). Students' attributions for their best and worst marks: Do they relate to achievement?. *Contemporary Educational Psychology*, 36(2), 71-81. <https://doi.org/10.1016/j.cedpsych.2010.11.001>
- McElwee, R. O., & Yurak, T. J. (2007). Feeling versus acting like an impostor: Real feelings of fraudulence or self-presentation? *Individual Differences Research*, 5(3), 201–220, https://www.researchgate.net/publication/287000743_Feeling_versus_acting_like_a_n_impostor_Real_feelings_of_fraudulence_or_self-presentation

- McGregor, L. N., Gee, D. E., & Posey, K. E. (2008). I feel like a fraud and it depresses me: The relation between the imposter phenomenon and depression. *Social Behavior and Personality: an international journal*, 36(1), 43-48. <https://doi.org/10.2224/sbp.2008.36.1.43>
- Mirel, E. E., & Ögel-Balaban, H. (2021). The investigation of the mediating role of impostor phenomenon in the relationship between maladaptive perfectionism and depression among residents. *Journal of Clinical Psychology Research*. <https://doi.org/10.5455/kpd.26024438m000048>
- Mullangi, S., & Jagsi, R. (2019). Imposter syndrome: treat the cause, not the symptom. *Jama*, 322(5), 403-404. <https://doi.org/10.1001/jama.2019.9788>.
- Naser, M. J., Hasan, N. E., Zainaldeen, M. H., Zaidi, A., Mohamed, Y. M. A. M. H., & Fredericks, S. (2022). Impostor Phenomenon and Its Relationship to Self-Esteem Among Students at an International Medical College in the Middle East: A Cross Sectional Study. *Frontiers in Medicine*, 9. <https://doi.org/10.3389/fmed.2022.850434>
- Nelson, R., & Dawson, P. (2017). Competition, education and assessment: Connecting history with recent scholarship. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 42(2), 304-315.
- Neureiter, M. & Traut-Mattausch, E. (2016). An inner barrier to career development: Preconditions of the imposter phenomenon and consequences for career development. *Frontiers in Psychology*, (748), 48-63. <https://doi.org/10.1001/jama.2019.9788>
- Norem, J. K., & Cantor, N. (1986). Defensive pessimism: Harnessing anxiety as motivation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51, 1208–1217.

- Okan N. (2021). *Öz Eleştiri*. E.Yılmaz, B.Duman (Ed.) Eğitimde Öz (s.75-80) https://www.researchgate.net/profile/Nesrullah-Okan/publication/349773856_Oz_Elestiri/links/60ebe58fb8c0d5588cee7391/Oez-Elestiri.pdf adresinden erişilmiştir.
- Oleson, K. C., Poehlmann, K. M., Yost, J. H., Lynch, M. E., & Arkin, R. M. (2000). Subjective Overachievement: Individual Differences in Self-Doubt and Concern With Performance. *Journal of Personality*, 68(3), 491–524. <https://doi.org/10.1111/1467-6494.00104>
- Oriel, K., Plane, M. B., & Mundt, M. (2004). Family medicine residents and the impostor phenomenon. *Family Medicine-kansas City-*, 36(4), 248-252. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/15057614/>
- Özbiler, Ş., Taner, M. & Yalçınkaya, M. (2019). Çocukluktaki Anne Kabul-Reddinin Yetişkinlikteki Öznel İyi Oluşa Yansıması: Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Aracı Rolü. *Aile Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 2(1), 53-75. <https://dergipark.org.tr/en/pub/apdad/issue/46496/518956>
- Özdemir, G. (2015). *Başarılarımın sahibi ben değilim: Sosyal Kimlik, Sosyal Baskınlık Ve Sistemi Meşrulaştırma Kuramları Perspektifinden Sahtekâr Fenomeni*, [Master's thesis, University of Uludağ]. Uludağ Üniversitesi Açık erişim. <https://acikerisim.uludag.edu.tr/bitstream/11452/1781/1/427331.pdf>
- Paul, S. K. (2019). What Should 'Impostor Syndrome' Be?. *Aristotelian Society Supplementary Volume*, (93)1, 227–245. Oxford University. <https://doi.org/10.1093/arisup/akz006>

- Peteet, B. J., Montgomery, L., & Weekes, J. C. (2015). Predictors of imposter phenomenon among talented ethnic minority undergraduate students. *Journal of Negro Education*, 84(2), 175-186. <https://doi.org/10.7709/jnegroeducation.84.2.0175>
- Preacher, K. J. & Hayes, A.F. (2008). Asymptotic and resampling strategies for assessing and comparing indirect effects in multiple mediator models. *Behavior Research Methods* 40 (3), 879-891. <https://doi.org/10.3758/BRM.40.3.879>
- Robinson, S. L., & Goodpaster, S. K. (1991). The effects of parental alcoholism on perception of control and imposter phenomenon. *Current Psychology: A Journal for Diverse Perspectives on Diverse Psychological Issues*, 10(1-2), 113–119. <https://doi.org/10.1007/BF02686785>
- Rohner, R (2005). Glossary of significant concepts in Parental Acceptance-Rejection Theory (PARTheory). <https://csiar.uconn.edu/wp-content/uploads/sites/494/2014/02/Glossary.pdf>
- Rohner, R. (2016). Introduction to Interpersonal Acceptance-Rejection Theory (IPARTheory) and evidence. *Online Readings in Psychology and Culture*, 6(1), 1055. International Association for Cross-Cultural Psychology. <https://doi.org/10.9707/2307-0919.1055>
- Rohner, R. P. (1975). *They Love Me, They Love Me Not: A Worldwide Study of the Effects of Parental Acceptance and Rejection*. New Haven: HRAF.
- Rohner, R. P. (1980). Worldwide Tests of Parental Acceptance-Rejection Theory: An Overview. *Behavior Science Research*, 15(1), 1–21. <https://doi.org/10.1177/106939718001500102>

- Rohner, R. P. (1986). *The warmth dimension: Foundations of parental acceptance rejection theory*. Newbury Park, CA: Sage.
- Rohner, R. P. (1998). Father love and child development: History and current evidence. *Current Directions in Psychological Science*, 7(5), 157–161. <https://doi.org/10.1111/1467-8721.ep10836851>
- Rohner, R. P. (2004). The parental “acceptance-rejection syndrome”: Universal correlates of perceived rejection. *American Psychologist*, 59(8), 830–840, <https://doi.org/10.1037/0003-066X.59.8.830>
- Rohner, R. P. (2010). Perceived teacher acceptance, parental acceptance, and the adjustment, achievement, and behavior of school-going youths internationally. *Cross-Cultural Research*, 44(3), 211-221.
- Rohner, R. P. (2014). PARTheory gets a new name: Interpersonal acceptance rejection theory (IPARTheory). *ISIPAR Newsletter*, 8(3), 6. <https://isipar.uconn.edu/wp-content/uploads/sites/1774/2016/06/September-2014-newsletter.pdf> sitesinden erişilmiştir.
- Rohner, R. P. (2015). *Glossary Of Significant Concepts In Interpersonal Acceptance-Rejection Theory (Ipartheory)*. https://csiar.uconn.edu/wp-content/uploads/sites/494/2015/09/glossary_-iparth.pdf sitesinden erişilmiştir.
- Rohner, R. P. (2021). Introduction to Interpersonal Acceptance-Rejection Theory (IPARTheory) and Evidence. *Online Readings in Psychology and Culture*, 6(1). <https://doi.org/10.9707/2307-0919.1055>

- Rohner, R. P. (2022). Glossary Of Significant Concepts In Interpersonal Acceptance-Rejection Theory (Ipartheory). [https://csiar.uconn.edu/glossary/ sitesinden](https://csiar.uconn.edu/glossary/sitesinden) erişilmiştir.
- Rohner, R. P., & Britner, P. A. (2002). Worldwide mental health correlates of parental acceptance-rejection: Review of cross-cultural and intracultural evidence. *Cross-Cultural Research*, 36(1), 16-47. <https://doi.org/10.1177/106939702129146316>
- Rohner, R. P., & Khaleque, A. (2005). Parental acceptance-rejection questionnaire (PARQ): Test manual. *Handbook for the study of parental acceptance and rejection*, (4^a ed., pp. 43-106). Storrs: Rohner Research.
- Rohner, R. P., & Khaleque, A. (2010). Testing central postulates of parental acceptance-rejection theory (PARTheory): A meta-analysis of cross-cultural studies. *Journal of Family Theory & Review*, 2(1), 73-87. [https://doi.org/10.1111/j.1756-2589.2010.00040,x](https://doi.org/10.1111/j.1756-2589.2010.00040.x)
- Rohner, R. P., & Rohner, E. C. (1980). Antecedents and consequences of parental rejection: A theory of emotional abuse. *Child Abuse & Neglect*, 4(3), 189-198. [https://doi.org/10.1016/0145-2134\(80\)90007-1](https://doi.org/10.1016/0145-2134(80)90007-1)
- Rohner, R. P., Khaleque, A., & Cournoyer, D. E. (2005). Parental Acceptance-Rejection: Theory, Methods, Cross-Cultural Evidence, and Implications. *Ethos*, 33(3), 299–334. <https://doi.org/10.1525/eth.2005.33.3.299>

- Rohner, R. P., Khaleque, A., & Cournoyer, D. E. (2012). Introduction to parental acceptance-rejection theory, methods, evidence, and implications. *Journal of Family Theory & Review*, 2(1), 73-87. <https://csiar.uconn.edu/wp-content/uploads/sites/494/2014/02/Interpersonal-ACCEPTANCE-for-web-10-07-15.pdf>
- Rohner, R., & Ali, S. (2016). Personality Assessment Questionnaire (PAQ). Test Manual. *Handbook for the study of parental acceptance and rejection*. 43-106. https://doi.org/10.1007/978-3-319-24612-3_55
- Rohner, R., & Khaleque, A. (2008). Parental control scale (PCS): Test manual. In R. Rohner & A. Khaleque (Eds.), *Handbook for the study of parental acceptance and rejection* (pp. 107-135). Storrs: Rohner Research.
- Rohner, R.P., Filus, A., Melendez-Rhodes, T., Kuyumcu, B., Machado, F., Roszak, J., ... Roy, K. (2019). Psychological Maladjustment Mediates the Relation Between Remembrances of Parental Rejection in Childhood and Adults' Fear of Intimacy: A Multicultural Study. *Cross-Cultural Research*, 53(5), 508–542. <https://doi.org/10.1177/1069397118822992>
- Rohner, R.P., Veneziano, R. A. (2001). The importance of father love: History and contemporary evidence.. *Review of General Psychology*, 5(4), 382–405. <https://doi.org/10.1037/1089-2680.5.4.382>
- Rohrmann, S., Bechtoldt, M. N., & Leonhardt, M. (2016). Validation of the impostor phenomenon among managers. *Frontiers in psychology*, 7, 821. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.00821>

- Roskowski, J. C. R. (2010). *Imposter phenomenon and counseling self-efficacy: The impact of imposter feelings*, [Doctoral dissertation, Ball State University]. <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.457.9528&rep=rep1&type=pdf>
- Ross, S. R., Stewart, J. S., Mugge, M., & Fultz, B. (2001). The imposter phenomenon, achievement dispositions, and the Five Factor Model. *Personality and Individual Differences*, 31, 1347–1355. [https://doi.org/10.1016/S0191-8869\(02\)00067-3](https://doi.org/10.1016/S0191-8869(02)00067-3)
- Ross, S.R., and Krukowski R.A., (2003). The imposter phenomenon and maladaptive personality: type and trait characteristics. *Personality and Individual Differences Volume 34*, Issue 3, 477-484. [https://doi.org/10.1016/S0191-8869\(02\)00067-3](https://doi.org/10.1016/S0191-8869(02)00067-3)
- Rothenberg, W.A., Ali, S., Rohner, R.P., Lansford J. E., Britner P. A., Giunta L. D., ... Dodge K. A. (2021). Effects of Parental Acceptance-Rejection on Children's Internalizing and Externalizing Behaviors: A Longitudinal, Multicultural Study. *Journal of Child and Family Studies* volume 31, 29–47. <https://doi.org/10.1007/s10826-021-02072-5>
- Sakulku, J. & Alexander, J.. (2010). The Impostor Phenomenon. *International Journal of Behavioral Science*, (6)1, 75-97. <https://doi.org/10.14456/IJBS.2011.6>
- Schubert, N., & Bowker, A. (2019). Examining the impostor phenomenon in relation to self-esteem level and self-esteem instability. *Current Psychology*, 38(3), 749-755. <https://doi.org/10.1007/S12144-017-9650-4>

- Schulze, A. (2020). *Examining the relationship among self-efficacy, fear of failure, and impostor phenomenon at a HBCU*. Master's thesis. University of Louisiana. Available from ProQuest Dissertations & Theses Global. (2448448625). <https://www.proquest.com/dissertations-theses/examining-relationship-among-self-efficacy-fear/docview/2448448625/se-2?accountid=11054>
- Senese, V. P., Bacchini, D., Miranda, M. C., Aurino, C., Somma, F., Amato, G., & Rohner, R. P. (2016). The Adult Parental Acceptance–Rejection Questionnaire: A cross-cultural comparison of Italian and American short forms. *Parenting: Science and Practice*, 16(4), 219–236. <https://doi.org/10.1080/15295192.2016.1180943>
- September, A. N., M. McCarrey, A. Baranowsky, C. Parent and D. Schindler. 2001. "The Relation between Well-being, Impostor Feelings, and Gender Role Orientation among University Students." *The Journal of Social Psychology* 14: 218- 232. <https://doi.org/10.1080/00224540109600548>
- Seritan, A. L., & Mehta, M. M. (2016). Thorny laurels: The impostor phenomenon in academic psychiatry. *Academic Psychiatry*, 40(3), 418–421. <https://doi.org/10.1007/s40596-015-0392-z>
- Sever L. (1989). Change in women's perceptions of parental child rearing attitudes in Turkey: a three generation comparison, *Early Child Development and Care*, 50(1), 131-138, <https://doi.org/10.1080/0300443890500111>
- Slank, S. (2019). Rethinking the imposter phenomenon. *Ethical Theory and Moral Practice*, 22(1), 205-218.

- Sonnak, C., & Towell, T. (2001). The impostor phenomenon in British university students: Relationships between self-esteem, mental health, parental rearing style and socioeconomic status. *Personality and Individual Differences*, 31, 863–874. [https://doi.org/10.1016/S0191-8869\(00\)00184-7](https://doi.org/10.1016/S0191-8869(00)00184-7)
- Sultana, S. & Khaleque, A. (2015). Differential effects of perceived maternal and paternal acceptance on male and female adult offspring's psychological adjustment. *Gender Issues*. <https://doi.org/10.1007/s12147-015-9147-0>
- Sunar, D. (2002). *Change and continuity in the Turkish middle-class family*. In E. Özdalga & R.Liljestrom (Eds.), *Autonomy and dependence in the family: Turkey and Sweden in critical perspective* (pp. 217-238). Istanbul: Swedish Research Institute.
- Sverdlik, A., Hall, N. C., & McAlpine, L. (2020). PhD imposter syndrome: Exploring antecedents, consequences, and implications for doctoral well-being. *International Journal of Doctoral Studies*, 15, 737-758. <https://doi.org/10.28945/4670>
- Şahin, E. E., & Uslu Gülşen, F. (2022). Clance Impostor Phenomenon Scale (CIPS):Adaptation and Validation in Turkish University Students. *Psycho-Educational Research Reviews*, 11(1),270-282. https://doi.org/10.52963/PERR_Biruni_V11.N1.17
- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2013). Çok Değişkenli İstatistiklerin Kullanımı. (M. Baloğlu, Çev. Ed.). Ankara: Nobel.
- Tekbıyık, A. (2015). *İlişkisel tarama yöntemi*, M. Metin. (Editör). Kuramdan uygulamaya eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri (İkinci Baskı). Ankara. Pegem, ss. 99-114.

- Thompson, R., & Zuroff, D. C. (2004). The Levels of Self-Criticism Scale: Comparative self-criticism and internalized self-criticism. *Personality and Individual Differences*, 36(2), 419–430, [https://doi.org/10.1016/S0191-8869\(03\)00106-5](https://doi.org/10.1016/S0191-8869(03)00106-5)
- Thompson, T., Foreman, P., & Martin, F. (2000). Impostor fears and perfectionistic concern over mistakes. *Personality and Individual Differences*, 29(4), 629-647. [https://doi.org/10.1016/S0191-8869\(99\)00218-4](https://doi.org/10.1016/S0191-8869(99)00218-4)
- Topping, M. E. H., & Kimmel, E. B. (1985). *The imposter phenomenon: Feeling phony. Academic Psychology Bulletin*, 7, 213–226. (Yayınlanmamış doktora tezi). <https://psycnet.apa.org/record/1986-20664-001>
- Türkdoğan, T. (2017). Üniversite Öğrencilerinin Çocukluklarına Dönük Olarak Algıladıkları Ebeveyn Kabul-Reddi ile Yetişkinlikteki Psikolojik Uyumları Arasındaki İlişki. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 7 (47) , 135-154. <https://dergipark.org.tr/en/pub/tpdrd/issue/42743/515898>
- Ünübol, M. (2011). *Üç farklı yaş grubunda ebeveyn kabul-reddi ve genel psikolojik uyumun incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Varan, A., Rohner, R. P., & Eryüksel, G. (2008). Intimate partner acceptance parental acceptance in childhood, and psychological adjustment among Turkish adults in ongoing attachment relationships. *Cross-Cultural Research*, 42(1), 46-56. <https://doi.org/10.1177/1069397107309758>

- Vergauwe, J., Wille, B., Feys, M., De Fruyt, F., & Anseel, F. (2015). Fear of being exposed: The trait-relatedness of the impostor phenomenon and its relevance in the work context. *Journal of Business and Psychology*, 30(3), 565–581. <https://doi.org/10.1007/s10869-014-9382-5>
- Wang, K.T., Sheveleva M.S., Permyakova T.M.. (2019). Imposter syndrome among Russian students: The link between perfectionism and psychological distress, *Personality and Individual Differences*, 143 pp. 1-6. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2019.02.005>
- Want, J., & Kleitman, S. (2006). Imposter phenomenon and self-handicapping: Links with parenting styles and self-confidence. *Personality and Individual Differences*, 40(5), 961–971. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2005.10.005>
- Wei, C., Cummings, C. M., Villabø, M. A., & Kendall, P. C. (2014). Parenting behaviors and anxious self-talk in youth and parents. *Journal of Family Psychology*, 28(3), 299–307. <https://doi.org/10.1037/a0036703>
- Weir, K. (2013). *Feel like a fraud?*. APA. <https://www.apa.org/gradpsych/2013/11/fraud> sitesinden erişilmiştir.
- Yaffe, Y. (2020). Does self-esteem mediate the association between parenting styles and imposter feelings among female education students?. *Personality and Individual differences*, 156, 109789. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2019.109789>
- Yaffe, Y. (2021). Students' recollections of parenting styles and impostor phenomenon: The mediating role of social anxiety. *Personality and Individual Differences*, 172, 110598. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2020.110598>

- Yaffe, Y. (2022). The Association between Familial and Parental Factors and the Impostor Phenomenon—A Systematic Review. *The American Journal of Family Therapy*, , 1-19. <https://doi.org/10.1080/01926187.2021.2019140>
- Yakın, D. (2011). *Parental acceptance-rejection/control and symptoms of psychopathology: Mediator roles of personality characteristics*. [Yüksek Lisans Tezi, ODTÜ Ankara]. METU Theses Collection Search. <https://open.metu.edu.tr/bitstream/handle/11511/20649/index.pdf>
- Yasmin, S., & Hossain, A. (2014). Relation of parental rejection with self-esteem and life satisfaction of young adults. *Dhaka University Journal of Biological Sciences*, 23(1), 69-76. <https://doi.org/10.3329/dujbs.v23i1.19828>
- Yıldız, M. K., & Dağ, I. (2017). Algılanan ebeveyn kabul-reddinin öfke ifade tarzı ve depresif belirtiler ile ilişkisinin incelenmesi [The examination of the relationship between perceived parental acceptance-rejection and anger expression styles and depressive symptoms]. *Klinik Psikiyatri Dergisi-Turkish Journal of Clinical Psychiatry*, 20, 84-95. <https://doi.org/10.5505/kpd.2017.9869>
- Yılmaztürk, M. & Ekşi, H. (2022). Öz Eleştiriye Çok Boyutlu Yaklaşım: Öz Eleştiri Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Psikometrik Özelliklerinin İncelenmesi . *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* , 23 (2) , 1151-1181 . <https://doi.org/10.17679/inuefd.1055950>
- Yoakem, L. A. (2012). *The imposter phenomenon by gender and plans to attend college in a high school sample*. [Doctoral dissertation, Emporia State University]. <https://esirc.emporia.edu/bitstream/handle/123456789/1936/Yoakem%201988.pdf?sequence=1>

- Yoo C.S.M. ve Miller L.D. (2011). Culture and parenting: psychological adjustment among Chinese Canadian adolescents. *Canadian Journal of Counselling and Psychotherapy*, 45, 34-52. <https://psycnet.apa.org/record/2012-14140-003>
- Zanchetta, M., Junker, S., Wolf, A. M., & Traut-Mattausch, E. (2020). “Overcoming the Fear That Haunts Your Success”—The Effectiveness of Interventions for Reducing the Impostor Phenomenon. *Frontiers in Psychology*, 11. 405 <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.00405>
- Zeinivand, Z., Amini Javid, L., & Morad, A. (2015). A study on the relationship between fear of success, emotions of shame and guilt with imposter syndrome among female students. *Women's Studies Sociological and Psychological*, 13(1), 161-180, <https://doi.org/10.22051/JWSPS.2015.1942>

EKLER



EK 1. Bilgilendirilmiş Onam Formu

Sayın Katılımcı,

Bu çalışma, Doç. Dr. Elif Behire Kuyumcu danışmanlığında Gazi Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Yüksek Lisans öğrencisi Asude Sena Muğlu tarafından sahtekârlık fenomeni, ebeveyn kabul-red algısı ve psikolojik uyumsuzluk arasındaki ilişkilerin incelenmesi amacıyla yürütülmektedir. Bu çalışmaya katılım tamamen gönüllülük ilkesine bağlıdır. Çalışmada kimlik bilgilerinize yönelik herhangi bir soru yer almamaktadır. Verdiğiniz cevaplar gizli tutulacak ve sadece bilimsel amaç doğrultusunda araştırmaya yönelik kullanılacaktır. Anket genel olarak, kişisel rahatsızlık verecek sorular içermemektedir. Ancak, katılım sırasında sorularla ilgili ya da herhangi bir nedenden ötürü kendinizi rahatsız hissederseniz, cevaplamayı istediğiniz anda bırakabilirsiniz. Bu çalışmaya gönüllü olarak katılmanız ve soruları içtenlikle yanıtlamanız, bilime hizmet açısından değerli bir katkı sağlayacaktır. Lütfen tüm soruları yanıtladığınızdan emin olunuz. Cevaplandırma yaklaşık olarak 10-15 dakika sürmektedir. Çalışma hakkında daha fazla bilgi almak için Gazi Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Yüksek Lisans öğrencisi Asude Sena Muğlu (.....) ile iletişim kurabilirsiniz. Katılımınız için teşekkür ederiz.

"Bu çalışmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum ve istediğim zaman yarıda keserek katılımı sonlandırabileceğimi biliyorum. Verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlı yayımlarda kullanılmasını kabul ediyorum."

Evet () Hayır ()

EK 2. Kişisel Bilgi Formu

1. Cinsiyetiniz:

() Kadın () Erkek

2. Yaşınız: _____

3. Fakülte ve Bölümünüz: _____ / _____

4. Kaçınıcı sınıfta olduğunuz _____

5. Genel Not ortalamanız _____

6. Mezun olduğunuz lise türü _____

6. Annenizin Eğitim Durumu:

() Okur-yazar değil () Okur-yazar () İlkokul Mezunu () Ortaokul Mezunu () Lise Mezunu

() Üniversite Mezunu () Lisansüstü

7. Babanızın Eğitim Durumu:

() Okur-yazar değil () Okur-yazar () İlkokul Mezunu () Ortaokul Mezunu () Lise Mezunu

() Üniversite Mezunu () Lisansüstü

EK 3. Clance Sahtekâr Fenomeni Ölçeği

Lütfen aşağıda sıralanan her bir ifadeye ne derece katıldığınızı o ifadenin yanında yer alan sayılardan size en uygun olanı işaretleyerek belirtiniz.

CSFÖ	Hiç Doğru Değil	Nadiren	Bazen	Sıklıkla	Çok doğru
1. Başta yetersiz kalacağımdan korkmama rağmen sınav ya da görevlerimde başarıya ulaştığım çok olmuştur.	☐	☐	☐	☐	☐
6. Değer verdiğim kişilerin gün gelip de benim sandıkları kadar yetkin biri olmadığımı fark edeceklerinden korkuyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
7. Elimden gelenin en iyisini yaptığım zamanlardan çok, böyle davranmadığım olayları hatırlamaya daha eğilimliyimdir.	☐	☐	☐	☐	☐

EK 4. Yetişkin EKRÖ: Anne (Kısa Form)

ANNEM		DOĞRU		DOĞRU DEĞİL	
		<i>Hemen Her Zaman Doğru</i>	<i>Bazen Doğru</i>	<i>Nadiren Doğru</i>	<i>Hiçbir Zaman Doğru Değil</i>
1.	Benim hakkımda güzel şeyler söylerdi.	☐	☐	☐	☐
5.	Beni büyük bir baş belası olarak görürdü.	☐	☐	☐	☐
24.	Bana karşı yumuşak ve iyi kalpliydi.	☐	☐	☐	☐

EK 5. Yetişkin EKRÖ: Baba (Kısa Form)

BABAM		DOĞRU		DOĞRU DEĞİL	
		<i>Hemen Her Zaman Doğru</i>	<i>Bazen Doğru</i>	<i>Nadiren Doğru</i>	<i>Hiçbir Zaman Doğru Değil</i>
1.	Benim hakkımda güzel şeyler söylerdi.	☐	☐	☐	☐
5.	Beni büyük bir baş belası olarak görürdü.	☐	☐	☐	☐
6.	Kızdığı zaman beni çok kötü cezalandırırdı.	☐	☐	☐	☐

EK 6. Yetişkin Kişilik Değerlendirme Ölçeği (KİDÖ) (Kısa Form)

BENİM İÇİN		Hemen Hemen Her Zaman Doğru	Bazen Doğru	Nadiren Doğru	Hemen Hemen Hiçbir Zaman Doğru Değil
1.	İçimden kavga etmek veya birine bir kötülük yapmak geliyor.	☐	☐	☐	☐
8.	İçimden bir şeye veya birisine vurmak geliyor.	☐	☐	☐	☐
20.	İşler ters gittiğinde canım sıkılır.	☐	☐	☐	☐

EK 7. Clance Sahtekârlık Ölçeği Kullanım İzni



EK 8. Yetişkin EKRÖ ve Yetişkin KİDÖ Kısa Formlarının Kullanım İzni





EK 9. Etik Kurul İzni





GAZILI OLMAK AYRICALIKTIR..